

Kinnitatud:

Tiiu Parbus

Tallinna Lepatriinu Lasteaia juhataja

28.02.2009 kk nr 10

Tallinna Lepatriinu Lasteaed Õppekava III 2009

Kooskõlastatud

Tallinna Lepatriinu Lasteaia

Hoolekogu koosolekul

.....2009

Hoolekogu esimees

M. Leppik

Sisukord

Lasteasutuse liik ja eripära	4
Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted	6
Õpikäsitlus	7
Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus	8
Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ,sealhulgas korraldus	10
Erivajadustega lapse arengu toetamine ja põhimõtted,sealhulgas korraldus	12
Lastevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus	14
Õppekava uuendamise ja täiendamise kord	16
Lasteasutuse traditsioonid	17
Üldoskused	19
Mänguoskused	19
Mäng	20
Tunnetus- ja õpioskused	26
Sotsiaalsed oskused	26
Empaatiavõime arendamine	27
Väärtuskasvatus	31
Enesekohased oskused	34
1. Vald kond Mina ja Keskkond	35
1.1. Sotsiaalne keskkond	36
1.1.1. Tervisekasvatus	37
1.1.2 . Ellujäämisõpetus	46

1.1.3.	Lapse õiguste tutvustamine	50
1.1.4.	Kultuuripealinn Tallinn	52
1.2.	Looduskeskkond	57
1.2.1.	Õuesõpe	59
1.2.2.	Avastusõpe	65
1.3.	Tehiskeskkond	67
1.3.1.	Liikluskasvatus	70
1.3.2.	Säästliku eluhoiaku arendamine	74
2.	Valdkond Keel ja kõne	77
2.1.	Suhtlemine jutustamine ja kuulamine	78
2.2.	Lugema ja kirjutama õpetamine	80
2.3.	Logopeediline töö	85
3.	Valdkond eesti keel kui teine keel	90
4.	Valdkond Matemaatika	92
5.	Valdkond Kunst	102
6.	Valdkond Muusika	108
7.	Valdkond Liikumine	114
8.	Lisa:	
8.1.1	Lapse arengu vaatluse tabelid: 2-3, 3-4, 4-5, 5-6, 6-7 a	
8.1.2	Empaatia pädevuste vaatlustabel	
8.1.3	Koolivalmiduse hindamine	
8.1.4	Koolivalmiduskaart	

Lasteasutuse liik ja eripära

Tallinna Lepatriinu Lasteaed on munitsipaalasutus. Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuste kaudu arendame lastes kõiki õpivaldkondi, pöörates suurt tähelepanu erinevate valdkondade omavahelisele lõimumisele. Süvendatult tegeleme empaatia arendamisega kõikides vanuserühmades.

Õppekava I valmis aastal 2000 ja kehtis aastani 2005. Õppekava II on täiendatud lasteaiaõpetajatest moodustatud töörühma poolt ja hakkas kehtima aastal 2006.

Käesolev õppekava III on viidud kooskõlla Vabariigi Valitsuse 29 mai 2008 aasta kinnitatud määrusega nr.87. „Koolieelse lasteasutuse õppekava”.

Õppekava täiendatakse lasteaia õpetajatest moodustatud töörühma poolt igal õppeaastal.

Täiendatud õppekava toetab lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse muutumist paindlikumaks ja lapse individuaalsust arvestavamaks. Meie õppekavasse on juurde kirjutatud peatükid “Lapse õigused”, „Ellujäämisõpetus”, “Säästev eluhoiak lastel”, ”Mäng”, „Õuesõpe” „Tehiskeskond” ja „Kultuuripealinn Tallinn 2011.”

Õppekava koostamisel on oluline lapsevanema tulevikunägemus oma lapsest ja lasteaia töötajate nägemus oma lasteaiast mitme aasta pärast. Lasteasutus peab arvestama mõlemaga ja oskama ette näha tulevikku.

Meie lasteaia põhitegevuseks on:

- laste päevahoid
- õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine
- perede toetamine kasvatusküsimustes

Lasteaia eduka toimimise eelduseks on meeskonnatöö ja eesmärgipärane tegutsemine.

Eriti oluliseks peame lastevanemate kaasamist ürituste korraldamisel ja osalemisel.

Aastatepikkune kogemus on andnud hoolekogule ja sihtasutusele võimaluse paremini tutvuda lasteaia igapäevaelu probleemidega, aidata kaasa finantsolukorra parendamisele, võtta osa lasteasutuse juhtimisest, aidata kaasa mängu- ja õppevahendite muretsemisele.

Alates 2007 aasta juunist on tegutsenud lasteaia sihtasutus, mis seadis oma eesmärgiks saada annetustena rahalisi vahendeid laste õpi- ja kasvukeskkonna parendamiseks ning lasteaia töötajate täiendavaks motiveerimiseks.

Igal aastal koostavad õpetajad oma rühma tegevuskava, tuginedes eelmise õppeaasta õppe- ja kasvatustegevuste tulemustele, lasteaia arengu- ja õppekavale. Viie aasta jooksul on kõik õpetajad saanud koostada iga vanuserühma jaoks oma tegevuskava ja edaspidi on võimalus olemasolevaid täiendada.

Tuleviku õppimise mudeliks on aktiivõpe: vastastikuse suhtlemise ja arutlemise käigus õppimine.

Märkimisväärseid ettevõtmisi:

2002 aastal osalesime Kvaliteediauhinna konkursil ja saavutasime auhinna statuudis “Hea õpikeskkonnaga lasteaed”

2004. aastal esitasime “Hea Õpetaja” nimetusele meie lasteaia õpetaja ja taotlus rahuldati.

2005.aastal kirjutasime projekti “Uusimmigrandid Eesti haridusasutuses” (taotlus rahuldati)

2005.aastal ühinesime Comenius I rahvusvahelise projektiga, et alustada tööd rahvusvahelises meeskonnas teemal: “ Jäätmete käitlemine, vesi ja kultuur”.

2005.aastal ühinesime ka Hollandi-Eesti keskkonnaharidusprojektiga “Aiatuulik”.

2005.aastal ühinesime projektiga “Tervist edendav lasteaed” liitusime projektiga ja pöörame õppekava täiendades suurt tähelepanu laste tervislike eluhoiakute kujundamisele. Asutuse siseselt antakse igal aastal parimatele rühmadele ja üksikisikutele nimetus „Tubli tervisedendaja”.

2006-2008 liitusime vabariikliku projektiga „Aiajutud loodusest”, mille tulemusena anti välja kogumik „Nähka lood”.

2008/09 õ-a kuulutas Lasteaia Sihtasutus välja konkursi parimale projektile „Laste empaatiavõime arendamine”

2008-2010 Comeniuse projekt “Schools-Families, working together for better education achievements”. Partnerid olid: Ühendkuningriigid, Saksamaa ja Hispaania.

2012-2014 Comeniuse projekt „Who is Jolly Roger“. Partnerid on:

Ühendkuningriigid, Saksamaa, Belgia, Taani, Norra, Hispaania.

Meie lasteaias on olnud aastate jooksul mitmeid lapsi teistest rahvustest: itaallased, vietnamlane, indulannad, soomlane, norralane, taanlased, Sri- Lankast pärit poiss jt.

Seoses rahvusvahelise projektiga aastatel 2008-2010, oli meil võimalus tundma õppida erinevate rahvuste kogemusi laste kasvatamisel ja õpetamisel. Meie lasteaia õpetajad külastasid Inglismaa, Hispaania ja Saksamaa lasteaedu.Samuti käisid meil külas eelpool mainitud lasteaedade õpetajad. Koostöö tulemusena valmis ühine raamat erinevate maade rahvustoitudest ja rahvuskalendri tähtpäevadest.Õpetajatel on võimalus ühineda erinevate projektidega ja kirjutada oma tööga otseselt seotud projekt, mis aitab kutsetöös edasi areneda ja silmaringi laiendada.

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, oskustes ning nendevahelistes seostes.

Meie lasteasutuse kasvandik on tulevases elus iseseisvalt toimetulev, teistega arvestav, hästi arenenud mõtlemisvõimega, õpihimuline ja laia silmaringiga ühiskonna liige.

Meie lasteaia põhiväärtused on:

1.Mäng

2.Inimlikkus

3.Turvalisus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted

Lähtuvalt meie lasteaia töö peaesmärgile - Kvaliteetne õppe- ja kasvatustegevus ning rahulolevad lapsevanemad - on õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgiks lapse mitmekülgne ja järjepidev arendamine kodu ja lasteasutuse koostöös.

Üldeesmärgist lähtuvalt toetab meie õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu- õpi- sotsiaalsed- ja enesekohased oskused, et võimaldada talle täisväärtuslikku lapsepõlve ning oma potentsiaali realiseerimist.

Oluliseks eesmärgiks on inimõiguste, sh lapse õiguste väärtustamine ning demokraatliku ja humanistliku elukorralduse järgimine.

Meie lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevus peab toetama eesti rahvuse ja kultuuri säilimist ja arengut ning kindlustama rahvusvähemuste kultuurilist identiteeti ja kultuuridevahelist mõistmist ja koostööd.

Meie ülesandeks on luua kõik tingimused, et lapsest kasvaks arenemisvõimeline, otsustusvõimeline, vastutusvõimeline ja empaatiavõimeline inimene, kes arvestaks teisi, oleks avatud ja koostöövalmis ühiskonna liige.

Meie lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõteteks on:

- „lapsega koos”, tema individuaalsuse ja arengupotentsiaali arvestamine
- lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine
- lapse loovuse toetamine
- mängu kaudu õppimine
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine
- lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine
- lapse turvatunde, eduelamuste tagamine
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine
- kodu ja lasteasutuse koostöö
- eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Lapse arengu toetamine lasteasutuses on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteasutuse direktor.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted tulenevad õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest ja on lasteasutuses tehtava last arendava tegevuse aluseks.

Õppe- ja kasvatustegevuse läbi viimisel lasteasutuses peab arvestama lapse individuaalseid iseärasusi, soolisi ja rahvuslikke eripärasusi ning rahvusvähemuste kultuurilist identiteeti ja kultuuridevahelist mõistmist ja koostööd.

Lapse arendamine toetub lapse loomulikule huvile ümbritseva vastu, lähtub konkreetsest, lapsele ajas ja ruumis tuttavast. Lapse kasvades ja arenedes liigutakse lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

Laps õpib oma keskkonnas aktiivselt tegutsedes. Õppides kujundab ta uusi teadmisi, oskusi, väärtushinnanguid ja kujundab ümber oma olemasolevate teadmistevahelisi seoseid.

Koolieelses eas õpib laps mängides. Lapse õppimise soodustamiseks on oluline, et tegevus on vaheldusrikas ja tal oleks võimalus teha valikuid ja tegutseda ka ilma täiskasvanu suunamiseta.

Õppe- ja kasvatusprotsessis arendatakse lapse suutlikkust rakendada õpitut ka edaspidises elus.

Lasteasutus peab looma lapse arengut ja õppimist soodustava keskkonna, mis tagab lapsele turvatunde, toetab eduelamusi ja emotsionaalset heaolu ja pakub erinevaid mängimis- ja harjutamisvõimalusi koos selleks vajalike mängu- ja õppevahenditega.

Laps on kasvatusprotsessis aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Õppe- ja kasvatusprotsessis luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

- kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

Õpikäsitus

- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära, milleks on vanus, sugu, tervislik seisund, keeleline ja kultuuriline taust, võimed.jne
- Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jne kaudu.
- Laps on õpiprotsessis aktiivne osaleja, teda kaasatakse kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning analüüsima oma tegevust
- Pedagoogid on laste arengu toetajad ja suunajad, nad loovad arengut toetava keskkonna, suunavad last oma tegevuse tulemuslikkuse hindamisele ja eduelamuse kogemisele.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

Meie lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korralduse aluseks on lasteasutuse õppekava, mis vastab Vabariigi Valitsuse 29.05.2008 määrusega nr 87& 16 lõige 2. kinnitatud Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale.

Lasteasutuse õppekava läbinule annab lasteasutus välja sellekohase õiendi (Tallinna Lepatriinu Lasteaia tunnistus).

Õppeaasta algab 01. septembril ja lõpeb järgmise aasta 31. augustil.

Suveperiood kestab meie lasteaia 01.06 - 31.08 vastavalt pedagoogika nõukogu otsusele 13. 01. 2009.

Suveperioodil on lasteaed üks kuu suletud kollektiivpuhkuseks. Sulgemise perioodil kindlustatakse vajadusel lastele kohad mõnes lähedalasuvas lasteasutuses.

Kuna õpetajate puhkus on keskmiselt 1,5 kuud, siis on osa rühmi suveperioodil ühendatud ja õppe-ja kasvatustegevus toimub vastavalt lahtioleva rühma õppekavale.

Alates 2000 aastast on meie lasteaia igal rühmal oma tegevuskava. Kõikide rühmade tegevuskavad on kooskõlas meie lasteaia arengukavaga ja õppekavaga.

Suveperioodil korraldatakse õpitut ja kasutatakse maksimaalselt õuesoleku aega õuesõppe läbiviimiseks ja laste vabaks mänguks.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodidena rakendame päeva-, nädala-, kuu- ja aastaplaani. Plaanides toome välja õppetegevuse temaatika, eesmärgi ja õppesisu.

Õppe- ja kasvatustöö kavandamisel ja korraldamisel arvestame:

- mäng on koolieelses eas lapse põhitegevus. Mäng vastab parimal moel lapse vajadustele ja toetab tema isiksuse terviklikku arengut. Mängu kaudu jõuab laps mõtlemis- ja probleemilahendusoskusteni ja omandab eneseväljendus- ja suhtlemisoskusi.
- lapse huvi, vanuselisi, individuaalseid, arengulisi, soolisi ja rahvuslikke iseärasusi. Meie lasteaed on eesti lasteaed ja siin väärtustatakse eesti kultuuritraditsioone ja õpetatakse tundma ka maailma erinevate rahvaste kultuuri omapära. Seoses sellega, et ka ühealised lapsed võivad olla erinevate arengutasemetega või erivajadustega, on meie õppetöö korraldatud nii, et õpetaja saaks lapsega töötada ka individuaalse õppekava alusel..
- üksi tegutsemise ja ühistevõime võimalusi
- erinevate õppevaldkondade (mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst, muusika, liikumine) üldõpetuslikku sisude lõimimist tuginedes valdkonna "Mina ja keskkond" kirjelduses esitatud üldteemadele, mille põhjal

liigendame eesmärgist juhitud õppe- ja kasvatustegevusi päeva jooksul toimivateks mängulisteks tegevusteks

- personali, lapsevanemate ja laste kaasamist, suunates neid tegema valikuid ja tehtut analüüsima.

Õppe- ja kasvatustegevus toimub päevakava alusel, mis määrab laste eale vastava päevarütmi, une- ja ärkveloleku aja, kus vahelduvad igapäevatoimingud (söömine, pesemine, riietumine, liikumine jm) ning õpetaja kavandatud mängulised õppe- ja kasvatustegevused. Lasteasutus on avatud igal tööpäeval 7.00-19.00. Vastavalt lahtioleku ajale ja töökorraldusele on meie päevakava:

7.00-8.30 – kogunemine, mängud, individuaalsed tegevused
8.30-9.00 - hommikusöök
9.00-9.30 – mängud, ettevalmistus õppetegevusteks
9.30-10.30 – mängulised õppetegevused
11.00-12.00 – õuesviibimine
12.30-13.00 – lõunasöök (sõimerühm 12.00)
13.00-15.00 – vaikne tund
15.00-16.00 – mängud ja mänguline õppetegevus
16.00-16.30 – õhtuode
16.30-19.00 – individuaalsed tegevused, mängud, huviringid, õuesviibimine

Laste kasvades ja arenedes väheneb päevakavas igapäevatoimingutele kulutatav aeg ning suureneb kavandatud mänguliste õppe- ja kasvatustegevuste osakaal.

Õppe- ja kasvatustegevusi viiakse läbi esteetiliselt, turvaliselt ja laste üldoskuste kujunemist, arengut toetavas ja tervist edendavas keskkonnas, mille kujundajaks ja loojaks on lasteasutuse pedagoog, kes koostöös kolleegidega kavandab õppe- ja kasvatustegevusi ja teeb valikuid õppemethodiliste lahenduste ja tegevuste sisu, tegevuskoha ning kasutatavate vahendite osas, et laps saaks õppida ja areneda matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu ja harjutamise kaudu maksimaalselt soodsas keskkonnas.

Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus

Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.

Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist.

Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused vastavalt vanustele; 2-3, 3-4, 4-5, 5-6, 6-7. Vt. Õppekava lisa „Lapse arengu vaatluse tabelid“)

Lasteasutuse õpetaja jälgib lapse vaimset, füüsilist, sotsiaalset (süvendatult empaatilist alates 2009 aastast), esteetilist ja kõlblist arengut. (Õppekava lisa „Empaatiapädevuste vaatlustabel“).

Lapse arengut kirjeldatakse lapsest ja tema individuaalsetest iseärasustest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.

Vaimse arengu hindamisel vaadeldakse psüühiliste protsesside ja kujutluste ning õppimise alusoskuste tekkimist, samuti kõne kasutamise ja mõistmise kujunemist. Kehalise arengu peamiseks näitajateks on toimetulek lapse vanusele vastavate jõukohaste füüsiliste harjutustega ja igapäevatoimingutega. Sotsiaalse arengu hindamisel vaadeldakse lapse tegutsemist ja suhtlemist teiste laste ja täiskasvanutega.

Jälgitakse lapse tähtsaima tegevuse – mängu - arengut, lapse iseseisvust, toimetulekuoskusi, emotsioonide kontrolli ja väljendamise oskust, mis on seotud kollektiivis kohanemisega.

Igal lapsel on lasteaias isiklik arengumapp, mis on aluseks lapse arengu hindamisel kuni kooli minekuni.

Lapse arengu hindamise peamiseks meetodiks on vaatlus. Rühma õpetajad jälgivad lapsi õppeaasta jooksul igapäevatoimingutes, vabas mängus ja täiskasvanu poolt suunatud tegevustes.

Õpetaja võib lapse arengu hindamiseks kasutada ka vestlust, kunstitööde analüüsi ja töölehti. Vaatlused, vestlused ja kunstitööd dokumenteerib õpetaja õppeaasta jooksul vastavalt vajadusele lapse arengutaseme kaardistamiseks lapse arengumappi. Lisaks dokumenteerib õpetaja arengumappi vabal valikul muid konkreetse lapse arengut illustreerivaid materjale; jutustused, testid, küsitlused. Üks kord õppeaasta jooksul viib õpetaja läbi lapse arengu hindamise.

Kõiki kasutatavaid ja lasteasutuse pedagoogilise nõukogu poolt kinnitatud lapse arengu hindamise põhimõtteid, meetodeid ning korraldust tutvustatakse ka lapsevanemale.

Lapse areng dokumenteeritakse rühma päevikusse ja lapse vaatlumise tabelitesse.

Lapse arengu vaatlemise tabelite koostamisel ja lapse koolivalmidusele suuliste ja kirjalike hinnangute andmisel on orientiiriks Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. Õppekavas on välja toodud lapse arengu eeldatavad tulemused kolme- viie- ja seitsme- aastaseks saamisel.

Eeldatavad tulemused ei ole kõikidele lastele kohustuslikud, kuid aitavad seada lapse arengu eesmäärke ja planeerida vajalikke tegevusi.

Arenguvestlusel annab rühmaõpetaja tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest ning selgitab välja lapsevanema ootused ja seisukohad lapse arengu suhtes. Vestlus toimub lapse arenguvaatluse tabelite alusel, kus on fikseeritud arengu näitajad

Lapsevanem kinnitab lapse vaatlemise tabeliga tutvumist oma allkirjaga. Lapse arengu vaatlemise tabelid jäävad lasteada, et võimaldada lapse arengu võrdlust eelmise aastaga ning lapse arengu tulemustest lähtuvalt õppe- ja kasvatustegevuse planeerimist.

Õpetaja vastutab lapse arengule antud hinnangu erapooletuse eest.

Kõik lapse arengu hindamist puudutavad materjalid on konfidentsiaalsed.

Erivajadustega lapse arengu toetamine ja põhimõtted, sealhulgas korraldus

Erivajadustega laps on laps, kelle:

- keelelisest ja kultuurilisest taustast
- tervise seisundist
- võimetest
- isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas

Erivajadustega lapse, sealhulgas andeka lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteasutuse direktor.

Meie lasteaias töötab logopeed alates 2005 aastast. Kergemal kujul kõneravi vajavaid lapsi on meil igal õppeaastal.

Peale kõneravi on meie õpetajatel vaja õpetada eesti keelt muukeelsetele lastele. Meie lasteaias on olnud viimastel aastatel lapsi, kellel üks vanematest või mõlemad vanemad on itaallane, vietnaamlane, hindu, venelane, rootslane, soomlane jne. Seoses sellega puutuvad need lapsed kodus kokku erinevate keelte, kultuuride ning kommetega, millised meie tavalasteaias puuduvad. Sellest lähtudes tuleb neil kohaneda meie eesti lasteaias eesti kultuuri ja kommetega, mis on lapsele esialgu kauged ja võõrad.

Õpetajatel tuleb segaperedest tulnud lastesse suhtuda erilise hoole ja tähelepanuga. Lünklik ja puudulik keeleoskus teeb lapsele eneseväljenduse raskeks ja võimalusel peab õpetaja vestlema temaga kodus kõneldavas keeles (juhul kui õpetaja oskab näteks soome, vene, inglise keelt), et lapsele ennast arusaadavaks teha.

Järgmise grupina võiksime tavalasteaias nimetada tööd käitumishäiretega (ka hüperaktiivsete) lastega, keda aeg- ajalt ka meie lastekollektiivi satub. Enamasti on tegemist pidurdamatusega, kasvatamatusega, vanemad ei ole lapsega küllaldaselt tegelenud jm. Töötades niisuguse lapsega, peab õpetaja tundma hästi lapse psühholoogiat ja vanuselisi iseärasusi. Need lapsed vajavad rohkem individuaalset tööd, pidevat õpetajapoolset julgustamist, et nad suudaksid tegevuse lõpule viia, kaaslasega sõbralikult läbi saada ja endaga päeva jooksul iseseisvalt toime tulla.

Ülalöeldut kokku võttes võime öelda, et töö erivajadustega lapsega on järjepidev individuaalne töö, mis nõuab õpetajalt tugevaid teadmisi lapse psühholoogias ja pedagoogikas, kannatlikkust ja pikka meelt, et need lapsed kohaneksid lasteaiaga, eesti kultuuriga ja jõuaksid õppetöös edasi omavanuseliste seas ja saaksid vajaliku ettevalmistuse kooliks .

Sageli võivad mitmed defektid tekkida ootamatult; nägemis-, kuulmis-, kõnedefekt, närvisüsteemihäired; kogelus, hirmud, hüperaktiivsus, voodi märgamine vms., Neil

juhtudel püüavad lapsevanem ja õpetaja vestluse käigus jõuda põhjusteni, millest need on tingitud.

Kui põhjused on sügavamal ja vanema ning õpetaja tarkusest ei piisa, tuleb pöörduda psühholoogi või psühhiaatri poole .

Ravi sõltub suurel määral sellest, kui sõbralik ja tihe on lapsevanemate, pedagoogide, logopeedi/eripedagoogi jt spetsialistide koostöö.

Vajadusel koostavad rühma pedagoogid õppeaasta algul koostöös logopeedi, eripedagoogi ja teiste spetsialistidega ning lapsevanemaga lapsele individuaalse arenduskava. Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse pedagoogide, lapsevanemate jt spetsialistide poolt kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest, lapse edasitest vajadustest dokumenteeritud tagasisidelehenä.

Erineva keelelise- ja kultuuritaustaga lapsevanemad (usk, teine rahvusrühm) peaksid õpetajale rääkima oma pere kommetest ja eelistustest. Nii lasteaed kui kodu püüdlevad ühise eesmärgi poole ja selleks on targa, aktiivse, vastutusvõimelise ja loova ilmakodaniku kasvatamine, kes võtab minevikust kaasa kõik progressiivse ja viib elu tulevikus edasi nähes kõike eluprotsesse pidevas muutumuses ja arenemises.

Lapsevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus

Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse eesmärk on toetada kodu laste kasvatamisel ja aidata kaasa lapse arengule. Koostöö edukus sõltub lastevanemate ja õpetajate üksteisemõistmisest ja usaldusest. Et tagada edukas koostöö, on lasteaias ülesanne tunda pere huve, eelistusi, muresid ning traditsioone ja vastavalt sellele toimida.

Enne lapse lasteaeda tulekut on perel võimalus tutvuda rühma õpetajatega ja vestelda direktoriga. Pere täidab ankeedi "Küsitlus uuele lapsevanemale", kus on kirjas kodu ja lapse harjumused, allergilisus teatud toiduainetele, usulised ja kultuurilised erinevused.

Muutused ühiskonnas toovad kaasa ka muutusi perekonnas. Tänapäeva perekonda iseloomustavad erinevad kooselu vormid.

Koostööd lastevanematega ei saa kavandada stereotüüpse peremalli järgi, sest iga pere on omanäoline. Kodu ja lasteasutuse koostööd võib pidada kahepoolseks: ühelt poolt täiendab see lasteasutuse kasvatustöö sisu lastevanematelt saadud arvamuste ja soovitude kaudu, teiselt poolt toetab lasteasutus lastevanemaid ja annab nõu kasvatusküsimustes.

Lasteaias töötab logopeed, kes vajadusel aitab vanematel konsulteerida psühholoogiga või mõne teise spetsialistiga. Lapsevanematel on võimalus lasteaiast laenutada kasvatusalaseid raamatuid direktori kabinetist. Igal kevadel vestleb lastevanematega perearst nakkushaigustest ja nende ennetamisest.

Igal kevadel toimub perepäev, kus kõik vanemad on koos lastega oodatud töötubadesse ja kohvikusse. Lapsevanemad on küpsetanud pirukaid ja muffineid. Kohvilauas toimub vaba vestlusring lastevanemate ja perede vahel. Traditsiooniks on kujunenud lasteaias Sihtasutuse organiseerimisel „kirbuturg“ 1-2 korda aastas, mille tulu läheb Sihtasutuse arvele, samuti ka kohviku ja õnneloo sihtasutuse tulu. Saadud raha eest ostetakse vajalikku inventari lasteaias tarbeks; nõudepesumasinaid, kuivatuskapideid jne.

Kõikides rühmades tähistatakse koos peredega Emadepäeva ja Isadepäeva. Lapsevanemaid kaasatakse ühistele väljasõitudele ja õppekäikudele.

Üks kord aastas toimuvad talgud lasteaias õuealal, millest võtab osa kogu pere. Talgute käigus tekib lastel tööharjumus ja õueala muutub kaunimaks ja turvalisemaks.

Kasvatusele pannakse alus kodus. Lasteasutus on koduse kasvatuse edasiarendaja ja üheskoos saab pidurdada lapse negatiivsete algete teket või arendada positiivseid isiksuseomadusi.

Kodu ja lasteasutuse koostöös tuleb arvestada lastevanemate soove ja eelistusi ning koostööd mõjutavaid tegureid. Lasteaias tegevus peab olema avatud ja tema taotlused avalikud. See, millisteks kujunevad lapsevanema ja õpetaja suhted ning koostöö, oleneb eeskätt õpetajast.

Lasteasutuse töötajad hindavad koostööd meeldivaks, kui nad näevad oma töö tulemusi, tunnetavad ühiseid eesmärke ja lähtuvad nendest oma töös, mida lapsevanemad tunnustavad.

Õpetaja on hea suhte looja lasteasutuse ja kodu vahel. Oluline on tema positiivne hoiak koostöö suhtes.

Koostöö peamine ühendav tunnusjoon on pere ja lasteaia võimaluste, teadmiste ja praktilise tegevuse ühitamine, et saavutada paremaid kasvatustulemusi.

Perega suhtlemine on õpetaja oluline ülesanne. Kõik pered muretsevad oma laste pärast ning tahavad, et lapsed oleksid edukad ja õnnelikud. Lasteaed võib olla lapsele esimene pereväline kogemus ning pereliikmed tahavad olla kursis lapse arenguga.

Kodu ja lasteaed on tihedasti seotud. Suhtlemine vanematega peab olema sundimatu igapäevategevus, mille väljakujunemine nõuab aega. Esimene kontakt saadakse tavaliselt emaga, kuid viimastel aastatel on hakanud ka isad üha aktiivsemalt lasteaia üritustest osa võtma.

Lasteasutus tutvustab lastevanematele õppekava, rühma aasta ja nädala tegevuskavasid. Lasteasutus loob lapsevanemale võimalused osaleda õppe- ja kasvatustsükli kavandamisel ja läbiviimisel ning hinnangu andmisel lasteasutuse tegevuse kvaliteedile.

Lasteasutus loob lapsevanemale võimaluse saada tuge ja nõu kasvatusküsimustes.

Vähemalt korra aastas viib pedagoog läbi arenguveestluse lapsevanemaga, mille eesmärgiks on usalduslikus õhkkonnas info vahetamisega saavutada kooskõla lapsevanema ootuste ja lasteasutuse tegevuse eesmärkide ja põhimõtete vahel ning toetada lasteasutuses õppe- ja kasvatustsükli korraldamist, arvestades iga lapse huvisid, võimeid ja vajadusi.

Projekt "Kiusamisest vaba lasteaed" on jõudnud ka meie lasteaeda ja õpetajad tutvustavad arenguveestlustel vanematele, kuidas me selle projektiga õppekavasse sulandume, milles see seisneb ja kuidas lapsevanemad saavad nõu ja jõuga abiks olla projekti edukal käivitumisel.

Arenguveestluste käigus antakse kahepoolset tagasisidet lapse arengust ja õppimisest, hinnatakse lasteasutuses toimunud õppe- ja kasvatustsükli tulemusi ja kavandatakse mõlemapoolsed edasised tegevused lapse arengu ja õppimise toetamiseks. Arenguveestluste läbiviimise käigus saame lastevanematelt kõige rohkem tagasisidet lasteaia töökorralduse ja selle kohta, kas neile meeldib lasteaia töökorraldus ja kas ollakse rahul lapse arenguga.

Igal kevadel täidab lapsevanem rahulolu ankeedi. Kokkuvõtte tulemusena ankeetidest saab lasteaed ülevaate lastevanemate rahulolust ja teha järeldusi õppe- ja kasvatustegevuste ning kogu lasteaia elukorralduse täiustamiseks.

Hea suhte loomiseks lapsevanemaga on vaja teineteist tunnustada. Alati tänavad õpetajad abi eest iga vanemat eraldi, pöördudes nende poole nimepidi. Niisamuti vajab õpetaja lastevanemate tänu oma töö eest. On meeldiv, kui lapsevanem õhtul "aitäh" ütleb ning lapsed hüvastijätuks õpetajat kallistavad. Hommikul aga tullakse rõõmsatena lasteaeda.

Kodu ja lasteasutuse koostöö lähtub lapsest ja on suunatud tema kasvatamisele ja õpetamisele, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.

Õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Lasteasutuse õppekava koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteasutuse pedagoogid ja lapsevanemad. Lasteasutuse õppekava kinnitab lasteasutuse direktor, kuulates ära hoolekogu arvamuse.

Seoses pidevate muutustega hariduselus ja meie ühiskonnas tervikuna, on vajalik lasteasutuse õppekava igal aastal üle vaadata, analüüsida ning uute peatükkidega täiendada.

Meie lasteaia Õppekava I variandi (2000 a) erinevad peatükid kirjutasiid õpetajad, kes kuulusid erinevatesse töörühmadesse. Sissejuhatava osa peatükid olid koostatud õppealajuhataja poolt ja erinevate peatükkide ühendamine üheks terviklikuks õppekavaks oli kokku kirjutatud õppealajuhataja poolt. Peaaegu kõik meie lasteaia õpetajad on seotud õppekava täiendamisega.

Õppekava II (2005 a) on täiendatud järgmiste peatükkidega: "Mäng 0-7a lastel", "Lapse õigused", "Ellujäämisõpetus", "Säästev eluhoiak lastel" Täiendasime peatükke "Matemaatika" ja "Liikumisõpetus".

Õppekava III (2009a) täienes uue peatükiga "Tallinn Kultuuripealinn 2011" ja "Tehiskeskond" 2011 aastal.

Täiendused õppekavas kinnitab õppenõukogu ja hoolekogu. Seoses Koolieelse Lasteasutuse Riikliku Õppekava kehtima hakkamisega 01.03.2009, vaatasime üle ja täiendasime mitmeid peatükke meie õppekavas. Erinevate peatükkide täiendusi tegid erinevad pedagoogid, kuna õppekava täiendamine on nõutav ka atesteerimisjuhendis ametijärgu tõstmisel.

Õppekava vaadatakse üle iga õppeaasta kevadel selleks moodustatud töörühma poolt ning täiendamise aluseks on sisehindamise tulemusena tehtud kokkuvõtted ja õpetajate arenguestluste tulemused lapsevanematega. Ettepanekud õppekava täiendamiseks arutatakse läbi pedagoogilises nõukogus ja hoolekogus.

Lasteasutuse traditsioonid

Meie lasteaial on mitmeid pikaajalisi ja huvitavaid traditsioone. Traditsioonid on eriti olulise tähtsusega lasteaia elu edendamisel, personali ühtekuuluvustunde süvendamisel ja asutuse rutiinsesse igapäevaellu korrapärase tööritmi ja vahelduse toomisel. Traditsioonid peavad arenema, täiustuma ja pidevas muutumises olema. Kuigi peaaegu kõikide meie vanade traditsioonide põhiolemus on igal aastal sama, muudab ka need kordumatuks asjaolu, et vaheldunud on kontingent; personali hulka tuleb juurde uusi töötajaid ja lõpurühmade lapsed lähevad kooli. Tulevad uued lapsed traditsioone jätkama ning sellega koos muutub ka traditsioon ise. Traditsioonid sügisest kevadeni (lastele):

September:

1 september – Teadmispäev. Vanema rühma lapsed kogunevad saali aktusele. Septembri keskel sõidame lastega Lohusallu mere äärde. See matk annab lastele võimaluse tunda õppida Eestimaa kaunist loodust, meenutada möödunud suve ja koos korjata looduslikku materjali meisterdusteks (käbid, teokarbid, jne).
Lasteaia sügis- spordipäev.
Kristiine Linnaosa spordipäev vanematel rühmadele.

Oktoober:

Külastame Kadrioru lossi ja naudime kirjus rüüs Kadrioru parki.
Leivapäev. Lastele pakutakse erinevaid toite leivast ning tutvustatakse kuidas viljast jõuab leib meie lauale.
Munapäev. Lastele pakutakse erinevaid munatoite ning räägitakse tervislikust toitumisest.

November:

Isadepäeva üritused. Rühmades toimuvad koos isade ja vanaisadega ühismängud ja tordi söömine. Sama tähistatakse ka väljaspool lasteaeda. (bowling, muuseumide küllastamine jne).
Mardi- ja Kadripäeva tähitamine.

Detsember:

1. advendi hommikul üllatavad lasteaia kõiki rühmi kingitustega päkapikud (direktor ja õppealajuhataja)
Heategevuslik jõulukohvik ja jõululaat. Lasteaia personal müüb lastevanemate ja laste valmistatud käsitöid ja küpsetisi. Saadud raha eest ostab lasteaia sihtasutus vajaminevat inventari.
Rühmade (12) jõulupeod.

Jaanuar:

Jõulupuu ärasaatmise üritus saalis. Lapsed kogunevad saali ja iga rühm laulab kuusele oma lemmik jõululaulu.

Võtame osa Talvetrallist, mida korraldab Kristiine Linnaosavalitsus.

Idamaa kalendriga seonduv uue aasta karneval. Üritust viib läbi liikumisõpetaja.

Veebruar:

Lasteaia sünnipäev. Lapsed tähistavad lasteaia sünnipäeva tordipäevaga.

Vastlapäeva hobune lasteaias

Eesti Vabariigi aastapäevale pühendatud Lepatriinu laululindude kontsert. Kõik lapsed kogunevad saali, kus esinevad parimad laululapsed üle lasteaia.

Märts

Emakeelepäev rühmades.

Osaleme luulevõistlusel „Emakeele kaunis kõla”.

Võtame osa Tallinna Haridusameti poolt korraldatavast igaaastasest integratsiooniprobleeme käsitlevast joonistusvõistlusest „Euroopa koolis”

Perepäev töötubadega (enne kevadpühi).

Aprill:

Südamenädal.

Külastame vanema rühma lastega Tervishoiumuuseumi.

Võtame osa Kristiine linnaosa Tantsupäevast.

Korraldame Kristiine linnaosa päevade raames ülelasteaialise kevadnäituse.

Lõpurühmad külastavad lähedal asuva kooli 1.klassi tundi.

Lahtiste uste päev, huvilised tutvuvad lasteaiaiga.

Mai-Juuni

Emadepäevale pühendatud kevadpeod.

Spordipäev “Miniolümpia”.

Rocca al Mare simman koos kõikide Kristiine linnaosa lasteaedade lõpurühmadega.

Korjame Väanas lilli, mida kooliminevate rühmade lapsed lasteaia töötajatele kingivad.

Koolisaatmise peod lasteaias.

1. juuni - lastekaitsepäev. Erinevad üritused lasteaias.

1. juunil toimub Kalevi võimlemispidu Pirita Velotrekil. Meie lapsed osalevad.

Üldoskused

Üldoskuste liigitus

Õppekavas eristatakse nelja üldoskuste rühma:

1. **mänguoskused;**
2. **tunnetus- ja õpioskused;**
3. **sotsiaalsed oskused;**
4. **enesekohased oskused;**

Mänguoskused

Mänguoskus on üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

6-7 aastase lapse eeldatavad mänguoskused:

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma.;
- rakendab mängus loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid

Mäng

0-3 aastased

Eesmärgid:

- Lapsel tekivad positiivsed emotsioonid
- Lapsel areneb nägemis- ja kuulmismeel ja toimub liigutuste arenemine roomamiseks
- Lapsel areneb lihaskond roomamiseks, seismiseks ja käimiseks
- Laps manipuleerib paljude esemetega
- Lapsele antakse jõukohaseid ülesandeid ja muretsetakse eale vastavaid mänguasju
- Laps õpib tegelema erinevate süželiste mänguasjadega
- Laps matkib täiskasvanute lihtsaid tegevusi
- Laps jäljendab loomade häälotsusi ja liigutusi
- Laps jägab mänguasju teiste lastega

Õpisisu

- Suurem osa väikelapse elust möödub mängides. See on lapse elu ja käitumise vorm. Mängides tutvub laps ümbritseva maailmaga, kasvavad lapse teadmised ja ta õpib suhtlema nii omaealistega kui ka täiskasvanutega. Mängu kogu areng kulgeb alates lihtsast esemetega manipuleerimisest kuni rollimänguni välja.
- Üheaastaste mängus on esiplaanil esemetega tegelemine, mis läheb üle matkimismänguks. Väikelaps on huvitatud kõigest, mis täiskasvanu teeb. Kui lapsel on elementaarne turvalisus olemas, hakkab ta esimese eluaasta teisel poolel uurima asju, mis on sellised, mida ta puudutada ei tohi (arvuti, elektrilülid, uksevõtmed).
- Lapse mängudesse tuleb uus tase siis, kui tegevused omandavad ta jaoks mingi tähenduse. Praktikas tähendab see seda, et laps hakkab täiskasvanut matkima ja esemeid eristama. Ta paneb näiteks pulga potti ja segab seda kulbiga. Esimene ja teine eluaasta ongi esemeliste mänguasjade aeg. Laps peaks teadma, kus miski mänguasi asub, et ta saaks neid ise vajadusel võtta ja kasutada. Lastevaheliste tülide vältimiseks muretsetakse ühesuguseid mänguasju mitmes eksemplaris. Üks- kaks neist olgu õpetaja kapis, et konflikti korral oleks soovijale anda.
- Teisel eluaastal omandavad lapsed järk-järgult võime käia ümber sümbolitega, see tähendab nad hakkavad asendama esemeid või tegevusi teistega, sageli reaalseid esemeid isegi omamata või praktilisi tegevusi sooritamata. Näiteks kuubik võib mängus olla õunaks, pulk inimeseks. Sümbolitega mäng saab tekkida ainult tänu keele ja mõtlemise arengule.

- Tavaliselt on lapse esimene mänguasi pallisarnane, ümar. Palli kõrval on väikelaste teiseks mänguasjaks nukk. Heinrich Lhotzky rõhutab nuku suurt osatähtsust laste arengus.
- Laste mängu on vaja juhendada, muidu jääb see primitiivseks; laps ainult manipuleerib mänguasjadega ega oska neid kasutada. Kui märkame, et lapse mäng on kesine, siis õpetame kuidas veel võiks mängida. Mõnikord pakume juurde vahendeid, mille peale lapsed pole ise mängus tulnud.

Pädevused

- Laps leiab pilguga nimetatud eseme, annab õpetajale tuntud mänguasja
- Asetab mänguasju üksteise sisse
- Leiab mänguasja õpetaja korraldusel
- Mängib mänguasjadega õpetaja seletuse põhjal(veereta palli jne.)
- Vaatleb ja kombib mänguasju ja tõstab ühest kohast teise
- Käte ja jalgade liigutused: vehklemine jalgadega, käte näo juurde toomine,
- sõrmede varvaste suhu pistmine (6-8 kuused)
- Karpide, purkide topside avamine ja sulgemine, kuubikute ladumine üksteise
- peale

Mäng

3-5- aastased lapsed

Eesmärgid

- Lapsel areneb initsiatiiv aktiivselt ja rõõmsameelselt tegutseda
- Kujuneb iseseisvus mängude valikul ja mängumõtete elluviimisel
- Areneb aktiivsus mängukaaslase otsimisel
- Süveneb huvi ümbritseva maailma vastu ja soov seda oma mängudes peegeldada
- Areneb kõne, sõnavara
- Kujuneb oskus teistega arvestada

Umbes kolmeaastaselt hakkab laps otsima kontakti eakaaslastega, soovib, et temaga kõrvuti mängiks teine laps. Ta üritab oma mängu kooskõlastada. Kasvab laste teadmishimu ja püüd selgitada nähtuste põhjusi. Mängitakse üksteise kõrval, paariti või väikeste rühmadena. Mängusõber leitakse isikliku sümpaatia või mänguhuvi alusel. Lastes tuleb süvendada huvi ümbritseva maailma, erinevate mänguliikide vastu, suunates neid mängima erinevate mänguasjade ja vahendite, sh. loodusliku- ja ehitusmaterjaliga. Õpetada täitma elementaarseid viisakusreegleid. Loovmängudes innustada lapsi osa võtma tuttava teemaga mängudest (nt.kodu-, lasteaia-, rongi-, sünnipäeva- ja muud mängud), muude igapäevatoimingute iseseisvat matkimist (lauakatmine, koristamine, pesemine, söömine, riietamine jms).

Alates neljandast eluaastast areneb ja täiustub suuraju poolkerade töö. Laps lähtub oma tegevuses liikumisvajadusest ja uudishimust, mistõttu on arengut tagavaks teguriks mäng. 4- 5 aastased lapsed kooskõlastavad enne mängu alustamist selle teema, jaotavad osad ja mänguvahendid. Lapse sotsiaalses arengus astub olulisele kohale eakaaslane, kellega ennast võrrelda. Neljaastasele on iseloomulik kamandada ja taotleda oma ettepaneku arvestamist. Selles vanuses on tarvis õpetada hoidlikku suhtumist mänguasjadesse ja heatahtlikku ning arvestavat käitumist oma kaaslaste vastu. Loovmängud sisaldavad 2- 3 erinevat rolli. Lapsed arendavad iseseisvalt edasi mängude sisu, kasutades ära igapäevaelus saadud teadmisi ja oskusi. Suunata lapsi ka ise mänguasju valmistama.

Oluline koht on lavastusmängudel, mis soodustavad enda samastamist antud kirjanduspala tegelastega, oskusi edasi anda tundeid jaa lavastuse süžeed kasutades erinevaid väljendusvahendeid nagu hää, miimika, žest. Lapsed õpivad kasutama erinevaid vahendeid (kostüümid, peakatted, kápiknukud jms.).E.Raud “Triin ja päike”,Grimm “Punamütsike“

Ehitusmängudes areneb oskus valida ehitatava objekti materjali, otstarvet, ehituskohta. Lapsed ehitavad kasvataja etenäitamisel, teatud teemal või fantaasia põhjal. Garaaž kahele autole, sild suurtele autodele, laev sõiduks soojale maale.

Liikumismängudes suunata lapsi osa võtma mängudest, mis nõuavad kiirust, osavust, orienteerumisoskust, kooskõlastatud tegutsemist kaaslastega.

Õppemängudes õpib laps eristama, võrdlema ja järjestama esemeid suurenevas ja vähenevas järjekorras, välja valima sarnaseid esemeid, võrdlema esemeid väliste tunnuste põhjal kasutades nägemist, kuulmist, haistmist ja kompimist. Mida vanem laps, seda keerulisemad on ülesanded ja rangemad nõudmised. Lapsed peavad enne mängu algust omandama mängureeglid ja ülesande. Mängus avalduvad lapse iseloomujooned, huvid, arengutase, mis nõuab individuaalset lähenemist lapsele.

Pädevused

- Laps suudab mängida kaaslastega (2- 6) last sõbralikult koos, jaotada osi, valida
- mänguasju ja tegutseda eesmärgikindlalt.
- Laps paneb tähele mänguvahendite ja loodusliku materjali omadusi neid omavahel
- võrreldes; mänguvahenditesse suhtub säästvalt ja hoidvalt.
- Mängudes kasutab laps erinevaid väljendusvahendeid (kehakeel, miimika, ladus kõne)
- Areneb omaalgatus ja oskus kaaslastega arvestada, täita mängudes erinevaid reegleid
- Laps matkib oma mängudes ümbritsevat elu, mängides läbinähtud telesaateid ja loetud kirjanduspalu.
- Laps suudab ka ise valmistada lihtsamaid mänguvahendeid.
- Läbi mängu õpib laps toime tulema igapäevaelus ettetulevate probleemidega, omandades teadmisi, oskusi ja vilumusi, arenevad keel ja kõne, käeline osavus

ja arusaam maailmas valitsevatest seostest ja seaduspärasutest et laps õpib end tunnetama maailma osana, ette nägema oma rolli tulevikus täiskasvanute maailmas.

Mäng

5- 7-aastased lapsed

Eesmärgid

- Lapsel arenevad mängudes tahtelised omadused ja võime neid ellu rakendada
- Laps õpib probleemide lahendamisel kasutama oma fantaasiat, intuitsiooni ja loovust
- Laps planeerib oma tegevust, seab sellele eesmärgi ja raamid
- Mängud mõjutavad mänguliste suhete abil tegelikke suhteid mängijate vahel
- Laps omandab ühistöö kogemused, tegutseb komplekselt
- Mäng kasvatab eetilisel ja moraalselt

Õpisisu

- Mäng on elus tarvilike toimingute eelharjutus, käitumisviiside kogum, mille elemente mõningase vabadusega kombineeritakse. Mängides õpivad lapsed maailma tundma ja arenevad nii nende vaimsed kui kehalised võimed. Suur tähtsus on mängul laste tunnete ja loovuse arengus. Mängitakse selleks, et õppida õppima, töötama ja suhtlema, ajaviiteks ja meelelahutuseks, tegutsemisrõõmu pärast. Eriti vajab mänguks aega eelkooliealine laps.
- Mängu motiiv peitub tegevuses endas- mängust saadakse teavet, mäng pakub suhtlemisvõimalusi, tegemisrõõmu, eneseteostust, võimalust rakendada algatusvõimet, kasutada olemasolevaid teadmisi ja oskusi. Õpetaja kasutab mängu ja mängulisi situatsioone lapse arenguks soodsa kasvukeskkonna loomiseks.
- Mängu allikaks on imitatsioon ja kogemused. Mängima ergutavad uudishimu ja tegutsemisvajadus.
- Mängudel on tihe side ümbritseva elu ja tegelikkusega, olles mängijate elu peegeldus. Mängudes kajastub inimeste tegevus, loomade käitumine, loodusnähtuste mõju ja muud eluavaldused, mille kohta mängijad teevad üldistusi. Mängus avaldub mängija iseloom, tema tahtelised omadused ja võime neid ellu rakendada. Eriti omane on see võistlus- ja võistkondlike mängude puhul, mida saadavad edu ja ebaõnn, võit ja kaotus.
- Viieaastane on üldiselt rahulik ja tunneb end omaette tegutsedes üsna hästi. Ta võib pikka aega olla täiesti vaikselt, toimides juba palju sihikindlamalt ja keskendumumalt. Ta hakkab “filosofeerima”. Tähtsate eluliste küsimuste üle

arutlemine on viieaastasele tüüpiline. Andes lastele piltlikke selgitusi, millele nad võivad oma kujutluses kaasa elada, tugevdame nende kujutlusvõimet.

- Kuueaastane soovib näidata, et ta kõike teab ja oskab. Selles vanuses on mängule iseloomulik, et lapsel on juba selgem ettekujutus sellest, mida ta tahab luua. Kõigepealt pannakse paika tegevuse raamid. Sageli tekib arusaamatusi, sest lastel on erinevaid mõtteid sellest, kuidas tegevuse üksikasjad kokkulepitud raamidesse paigutada. Mida vanem laps, seda vähem ta vajab mängusse sekkumist. Täiskasvanu osaks on siin rikastada mängu uute muljete pakkumisega, sobivate mänguvahendite võimaldamisega, lapse mõtete suunamisega. Laps suudab juba iseseisvalt püsida eesmärgil, kasvab ka kõne reguleeriv osa tegevuse planeerimisel
- Kuna õppimine on kõige edukam mängu vormis, luuakse selle kaudu eeldused üleminekuks uuele tähtsale tegevusele: oskus vaadata ja kuulata, alluda korraldusele, püsida eesmärgil, suunata tahteliselt oma mälu, mõtlemist, tähelepanu jpm.
- Eelkoolieas on üha tähtsamal kohal uurimismängud, mis aitavad tunnetada tegelikkust ja soodustavad intellektuaalset arengut.
- Ehitismänge iselomustab mänguideede mitmekesisus, ehitustegevust jälgendatakse komplekselt jagades kohustused omavahel, tekib ühine vastutus. Tasapinnaline kujutis kantakse üle ruumiliseks. Konstrueerimine näitab lapsele, et esemete osad on omavahel seotud seessmiste seaduspärasuste alusel. Lego- konstruktorid mõjutavad soodsalt nii lapse peenmotoorika kui ka mõtlemise arengut.
- Liikumismängud toetavad lapse sotsiaalset arengut, kõlbeliste põhitõdede omandamist ja tundeelu rikastamist. Liikumismängudes areneb lapse osavus, kiirus, jõud, vastupidavus.
- Õppemängud on tihti seotud võistluselementidega, keerulisemate ülesannete ja rangemate nõudmistega. Oluline koht on mängus liikumisel. Õppemängu reeglid tuleb enne mängu selgeks saada ja iseseisvalt täita. Palju kasutatakse mängudes sobivaid luuletusi, mõistatusi, vanasõnu, naljandeid. Lauamänge mängivad koolieelikud iseseisvalt. Vanemad õppemänguks vajaliku materjali valimisel ja valmistamisel.
- Mängudel on positiivne mõju lapse psüühilisele arengule ja lapsed mängivad igal juhul, sest see on nende jaoks rõõmupakkuv tegevus.

Pädevused

- Laps tuleb toime ka suuremates rühmades ja arenevad koostööoskused
- Laps korrastab ja süstematiseerib asju lähtudes mitmest kategooriast
- suheldes kaaslasega kuulab ja arvestab temaga vestluses ja mängus
- reageerib erinevates situatsioonides otstarbekalt ja kiiresti
- kasutab probleemide lahendamisel oma fantaasiat, intuitsiooni ja loovust arvestab sellega, mida teised näevad ja tunnevad
- tunnetab oma keha ja selle väljendusvõimalusi suhtlemisel teise inimesega
- uurib, kuulab, vaikib, mõtleb, jälgib, käitub viisakalt
- väljendab oma tundeid: rõõmu, kurbust, hirmu, vastikust
- annab oma tegutsemisele adekvaatse hinnangu

Kirjandus:

- Almann, S. 2003 *Laps ja tunded*. (Tea ja toimetä 22) Tallinn: Ilo.
- Einon, D 2004 *Mängime ja õpime: 130 tegevust 2- 6aastastele*. Tallinn: Varrak.
- Huizinga, J. 2004 *Mängiv inimene: kultuuri mänguelemendi määramise katse*. Tallinn: Varrak.
- Isop, E. 1976 *Liikumismängude teooria ja meetodika*. Tallinn: VÕT
- Isop, E. 1987. *Mängima! Liikumis- ja ühismängude meetodika ja kirjeldused*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kalamees, A. 1973. *Eesti rahvamänge* (2. tr.) Tallinn: Eesti Raamat.
- Kees, P. 2002. *Proovi oma võimeid: mõtlemisülesandeid eelkooliealistele ja kooliealistele*. Tallinn: Ilo.
- Kivisalu, K. 2003. *100 mängu lapsega*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.
- Kokko, P. 1995. *Parimad mängud*. Tallinn: Sinisukk.
- Kroom, G. 2004. *Lõbused ajaviitemängud*. Tallinn: Odamees.
- Laanvee, E. 2004. *Harjutused ja mängud lapse arengut toetava tegevusena: 24 praktilist harjutust*. Tallinn: LogoServ.
- Lindquist, I. 2000. *Mänguteraapia*. Tallinn: Sihtasutus Eesti Teadusfond.
- Lään, C. 2003. *Rahvakalendri pühi I*. Tallinn: Ilo.
- Lään, C. 2004. *Rahvakalendri pühi II*. Tallinn: Ilo.
- *Liikumismängud lasteaias: liikumismängude kirjeldused*. 1976. Koost. E. Isop jt. Tallinn: TpedI.
- *Lugemisest, kirjutamisest, loovusest*. 2004. (Tea ja toimetä 27.) Tallinn: Ilo.
- Mürsepp, M., Uusen, A. 200. *Esimene kooliraamat. Pildimapp 5- 10a: arendavaid ülesandeid ja mängu*. Tallinn: Koolibri.
- Raadik, S. 2003. *Mängime õppides*. Tallinn: Avita.
- Raadik, S. 2004. *Õpime mängides*. Tallinn: Avita.
- Rekkaro, A., Toom, T. 2004. *Lastenäidendid*. (Tea ja toimetä 26.) Tallinn: Ilo.
- Rekkaro, A. 1992. *Situatsioonimänge lastele*. (Tea ja toimetä 3.) Tallinn: REKK.
- Saar, A. 1982. *Didaktilisi harjutusi ja õppemänge lugema õpetamiseks lasteaias*. Tallinn: TpedI.
- Saar, A. 1997. *Laps ja mäng*. Tallinn : REKK.
- Sarapuu, H. 1988. *Mäng kuueaastaste klassis*. Tallinn: ENSV Haridusministeerium..
- Spivakovskaja, A. 1986. *Mäng on tõsine asi*. Tallinn: Valgus.
- Zapletal, M. 1984. 1000 mängu võimlas, mänguväljakul, aasal, linnas, maastikul, ruumis. Tallinn: Valgus.
- Taev, S. 1981. *Laululõimi sõõrisammul*. Tallinn: Valgus.
- Tulva, T. (toim.) 1989. *Mäng koolivalmidust kujundava tegurina*. Tallinn: TpedI.
- Tuusti, A., Lotman, K. 2001. *Keskkonnamängude kogumik*. Tartu: Triip.
- Vandalle, W. 2004. *Käsiraamat raamatule "Lope ja vesi" ja "Lope ja õhk" kasutamiseks*. Tallinn: Keskkonnaministeerium. Info- ja teabekeskus.
- Vool, K. 1991. *Mõttele ja mängi*. Tallinn.
- *250 mängu. Ekstra 5- 8aastastele*. 2001. Tallinn: Sinisukk.
- *100 mängu lapsega*. 2003. Pere ja Kodu. Tallinn: AS Ajakirjade kirjastus.

Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusorotsesse –taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsioone.

6-7 aastase lapse tunnetus- ja õpioskused;

- saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg) tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi terviklikult;
- mõtleb nii kaemuslik-kujunduslikult kui ka verbaalselt, saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt, kasutab arutlevat dialoogi;
- tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi;
- kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni;
- tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
- suhtub õppimisse positiivselt-tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada;
- rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

Sotsiaalsed oskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- tahab ja julgeb suhelda- huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu;
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- osaleb rühma reeglite kujundamisel;
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- loob sõprussuhteid;
- saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevaid;
- järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme
- selgitab oma sesukohti.

Empaatiavõime arendamine

0-7 aastased lapsed

Eesmärgid:

- Laps õpib mõistma, eristama ja arvestama kaaslaste tunnetega
- Lapsel areneb analüüsi, empaatia ja vastutusvõime ning loovus
- Laps mõistab ja saab aru inimeste erinevustest (füüsilised ja vaimsed võimed, vanus, sugu, nahavärv, rahvus ja kõne keel) ja käitub kõigiga viisakalt ja sõbralikult
- Laps oskab hoida elus ja eluta loodust ja kõike enda õmber

Õpisisu

Empaatia arendamisel tuleb lähtuda põhimõtetest:

Iga laps on ainulaadne

põhitegevus on MÄNG

toetada lapse loomulikku huvi hankida teadmisi ja saada kogemusi ümbritseva elu, looduse igapäeva elu ja nähtuste kohta.

Erinevad õppekäigud ja loodusretked aitavad lapsel mõista erinevaid kultuure, märgata ning hoida loodust. Mäng õpetab lapsele oma keha tundemaailma valitsemist, enesekindlust ja meeskonnatöö oskusi. Mängides õpib laps arvestama kaaslastega, jagama ja hoidma oma ja teiste asju. Laps peab mõistma, et ei saa kõike mida tahad, peab tähele panema ka oma kõrvalolijaid. Igaüks annab endast midagi teistele, õppides ise kaaslaste abil tundma rõõmu, aktsepteerima teiste arvamust. Lugude ettelugemine ja analüüs annab selles vanuses lapsele erinevaid probleemilahenduse viise. Kuuldes, mida loo tegelane (inimene, loom) üle elab ning kuidas käitub, tunneb laps sageli tegelasele kaasa. Nii areneb empaatiatunne. Lastejuttudes peegelduvad tihti ka üldiselt aktsepteeritavad käitumis- ja tegutsemisviisid. Loetud lugude kaudu õpib laps tundma kultuuri ning eristama, mis on hea ja mis on halb.

Empaatia kasvatamine kuulub sotsiaalse kasvatuse valdkonda ja haarab endasse:

- Kombeõpetuse - viisakas käitumine
- Tundeõpetuse – emotsioonid, nende väljendusviisid ja toimetulek tunnetega
- Sotsiaalsete suhete reguleerimise oskuse

Õppetegevus toimub:

- Läbi mängude
- praktiliste harjutuste
- kirjanduspalade

Lastelt tagasiside saamiseks kasutatakse vaatlust, töölehti.

Arengu tulemuste hindamine toimub väljatöötatud hindamis tabeli alusel.

0-3 aastased lapsed

Tunde- ja empaatiakasvatus on tihedalt seotud kõlbelise kasvatuses : ta annab teadmisi selle kohta, millest tuleb käitumisviiside valikul juhinduda. Selles eas on väikelapse tundmustel tähtis koht, lapsed on selles eas väga emotsionaalsed ja enesekesksed, ning tuleb arvestada, et selles eas laste tundmused on üsnagi ebapüsivad. Näiteks võib laps oma kaaslasega sõbralikult mängida ja oma mänguasju jagada, sealsamas aga endale vajaliku mänguasja teise käest ära võtta. Kuna nüüd hakkavad arenema käitumisharjumused ja empaatia, mis on aluseks edaspidise käitumisjoone kujunemisele, siis tulebki tähelepanu pöörata sellele, et need harjumused kujuneksid moraali ja empaatia põhimõtete alusel. Samuti hakkab lastel arenema kõlbeline teadvus, lapsed hakkavad vahet tegema hea ja halva vahel ja kuna väikelaste arusaamad ja kujutlused on esialgu väga konkreetsed siis tuleb õppimine rajada kindlate sündmuste ja situatsioonide pinnale.

Selles vanuses pannaks alus lapse elementaarsetele viisakusele. Laps õpis läbi matkimise seetõttu on äärmiselt oluline eeskuju, selgitamine ja veenmine ning heakskiit.

Laps õpib

Elementaarseid viisakusreegleid (täna, tervitab, jätab hüvasti)
Positiivselt suhtlema eakaaslastega
Hoolima inimestest ja loomadest
Rõõmustama tegevuse õnnestumise üle

3-5 aastased lapsed

Lastel 3-5a vanuses sageneb kokkupuude erinevate mängukaaslaste ja täiskasvanutega. Toimub üleminek kõrvumängult koosmängule. Sõbralikuks kooseksisteerimiseks on vajalik omandada uusi suhtlusoskusi.

Laps õpib:

- tundma ennast ja oma Mina
- valitsema oma emotsioone
- mõistma ja sõbralikult suhtuma soost, vanusest, rahvusest või füüsilisest/vaimsest puudest tingitud sarnasustesse ja erinevustesse
- tajuma ning arvestama teiste tundeid ja nende tunnete väljendusviise
- olema hooliv, abistama ning lohutama kaaslast ja täiskasvanuid
- käituma üldtunnustatud viisakusreeglite järgi
- avaldama oma soove ning arvamust ja põhjendama neid
- sõlmima ja hoidma sõprussidemeid

5-7 aastased lapsed

Selles vanuses lastel on juba väljakujunenud elementaarsed viisakusreeglid ja suur osa viisaka käitumise harjumusi. Selles vanuses laps mõistab enda, kaaslase, täiskasvanu tundeid, oskab väljendada oma soove ja vajadusi. Toimub eelneva kordamine,

süvendamine ning uute teadmiste omandamine läbi mängude, õppekäikude ja jutustamise.

Laps õpib

- viisakas käitumine ei unune
- oma-võõras-ühine tähendus
- rollimängudes olema paindlik ja teistega arvestama
- märkama ja abistama abivajajat
- hoidma ja kaitsma elus ja eluta loodust
- vastutama oma tegude-ja teo tagajärgede eest
- hoidma sõprust
- kannatlikust, ootama oma järjekorda ja kuulama teisi
- arvestama teiste tunnetega
- rõõmu tundma võidust ja taluma kaotust
- suhtuma teiste töödessa hästi
- nägema inimeste vahel erinevusi ja nendesse sõbralikult suhtuma
- tundma erinevaid kultuure ja suhtuma nendesse heasoovlikult

0-7 aastased lapsed

Teemad vestlusteks ja arutlemiseks:

Millal käitun viisakalt? Kuidas? Miks?

Minu sõber. Sõbrapäev.

Minu kodu ja vanemad.

Lemmikloomad.

Kuidas käitun kui näen abivajajat (vanainimest, looma, lille)?

Mulle ei meeldi...Miks?

Olen õnnelik...Miks?

Olen kurb....Miks?

Olen vihane...Miks?

Kuidas ma abistasin....

Elus ja eluta loodus.

Kui ma ei näe...(vaegnägija)

Kui ma ei kuule...(vaegkuulja)

Kui ma ei saa liikuda...

Erinevad rahvad ja nende kultuur. Rahvaste sõpruse päev.

Teistsugused inimesed. Puudega ja füüsiliste erinevustega inimesed.

Ma arvan asjadest ....Miks?

Milline ma olen? Mina.

Reeglid ja kokkulepped.

Hea sõna jõud!

Teeme koos!

Mida saan mina teha, et maailm parem oleks?Empaatiakastist jutt: Mul ei ole sõpra.

Mänguasjade elu mänguasjakastis.

Põõsad ja puud jutustavad meile...

Empaatiakastist jutt : Märka mutukat

Soovituslik materjal:

S.Alman, J.Luuri, M.Mänd, E.Tulvi, 2007. Turvaline kasvukeskkond

1. Jana Söderberg,, 2007. Julge olla
2. Liv Larsson,2008. Väike tunneteraamat
3. J.Friedl, 2004.Halva ilma mängud
4. Gael Lindenfield,2007. Enesekindel laps
5. Sirje Raadik, 2001. Õpime mängides
6. Riina Paatsi, 1997. ISE ütlen, et mina TEAN
7. Michael Snunit, 2001.Hingelind
8. A.Kivirähk, 2006 .Leiutajate küla Lotte
9. E.Valter, 2006 .Pokuaabits
10. E.Valter, 2004. Pokulood
11. E.Valter, 2006. Pokuraamat
12. N.Delvaux Egmont, 2006. Laura Lood J.Friedl, 2004
13. Hille Karm, 2006.Väike vahva vanaema
14. M.G.Schmidt, F.Westendrop,2002. Jip Ja Janneke
15. K. Soans, 2007: Mari ja Jüri 10 ametit
16. Madonna. Inglise roosid
17. N. Moost, A. Rudolf, 1999. Kõik lubatud
18. K. Tsukovski, 1979. Imepuu
19. T. Toomet, 1996.Kaltsutitt ja puuhobune
20. M. Saluste, 2003. Rõõmuraamat
21. Tea ja toimeta, 2007. Eesti jõulumuinasjutte
22. A. De Saint-Exupery, 1993. Väike prints
23. M.Mänd, 2005.Mänge siit ja sealt
24. E. Laanvee, 2002.Lasteriimid ja rütmiharjutused
25. T.Hellsten, 2006.Jõehobu töökohal
26. K.Järv, 2007. Põlvkondadevahelised suhted , Moreno koolitus
27. P.Isat, 2006. Esimesed 5 eluaastat-Lapsevanemaks kasvamine, Mone koolitus
28. Vanasõnaraamat
29. 2004,Tark mees taskus
30. Tea ja Toimeta nr 10
31. Hared, KIK, 2008. Nähka looduslood
32. A. Lindgren, 1968. Pipi Pikksukk
33. E. Raud, Naksitrallid
35. Vilve Aavik-Vadi - KÄTE JA JALGADE VAIDLUS - Pere ja Kodu 2001/1 (kummad on lapsele tähtsamad/vajalikumad?)
36. Leo Leoni - VÄIKE SININE JA VÄIKE KOLLANE - raamat – lugu sõprusest
37. A. Moskalenko - MUINASJUTT VALGEST PULLIKESEST - Kirju- Mirju I lk 19
miks sa oled iisugune?
38. Empaatia projekt „Head lapsed kasvavad vitsata” autorid K. Beres ja K. Eskel
39. Empaatia projekt, teemakast „Empaatiavõime arendamine” autorid K. Einaste-Lukk ja I. Eensalu

Väärtuskasvatus

Väärtused kuuluvad lahutamatult iga inimese ellu. Neist juhindudes tehakse valikuid, püstitatakse eesmärgid ja kujundatakse suhtumist kaaslastesse ja ümbritsevasse keskkonda. Laps leiab maailma sündides eest väärtuste mustri, mille järgi antud ühiskonnas juhindutakse. Väärtuskasvatus tähendabki lapse kohanemist sellega täiskasvanute toel ja eeskujul. Kuna lasteaialaps veedab suure osa päevast kollektiivis, lasub lasteaia personalil suur vastutus lapse õigete väärtushinnangute kujundamisel.

Toetame aktiivse, loova, rõõmsameelse lapse arengut koostöös lastevanematega. Kõikide eesmärkide täitmise nimel õpitakse üksteiselt ja õpitakse koos. Väärtuskasvatus meie lasteaias toetub meie põhiväärtustele:

MÄNG , sealhulgas LOOVUS, SÕPRUS, KOOSTÖÖOSKUS

INIMLIKKUS , sealhulgas HOOLIVUS, SALLIVUS, AUSTUS, ABIVALMIDUS, ARMASTUS

TURVALISUS , sealhulgas LOODUSE VÄÄRTUSTAMINE, TERVIS, KODUMAAARMASTUS

Nimetatud omaduste kujunemisele aitavad kaasa eeskujud, mäng ja lugemispalade kuulamine. Lugude kuulamise ja arutelude kaudu omandavad lapsed mõisted hea-paha, õige-vale, aus-autu. Mängides õpitakse viisakat käitumist, asjade jagamist sõpradega, tähelepanelikkust kaaslaste ja täiskasvanute vastu, ausust, töökust, hoolivust , julgust, järjekindlust, pühendumist, õiglustunnet, usaldust teadmistejani. Need on meie ühise töö aluseks iga päev kõikide valdkondade tegevustes, mängides ja üksteisega suheldes.

Õpetaja suunab oma rühma lapsi väärtuskasvatuse eesmärkide võimalikult maksimaalseks elluviimiseks alates lasteaeda tuleku esimesest päevast isikliku eeskujuga, kõikide tegevuste ja mängude kaudu , arvestades laste vanust ja vastuvõtuvõimet.

Meie kõikide moto: Väärtustega väarikamaks!

0-7 aastased lapsed

Eesmärgid:

- laps suhtub sallivalt keelelistesse, kultuurilistesse, rassilistesse ja muudesse erinevustesse
- laps oskab märgata kaaslase muret, kurvastust või raskusi
- laps oskab vajadusel kaaslast lohutada ja teda aidata

laps väärtustab oma kodu, vanemaid, kõiki pereliikmeid

- laps oskab leida ja hoida sõpru
  - laps suudab loovutada ja jagada
  - laps väärtustab loodust, suhtub sellesse hoolivalt
  - laps oskab hoida ja austada kõike elavat
  - laps austab kodupaika ja kodumaad
  - laps oskab ohutult liigelda
  - laps oskab vältida ja ära tunda ohtusid
  - laps teab, kuidas abi kutsuda
  - laps julgeb täiskasvanult abi paluda
  - laps tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest
  - laps naudib loovat tegevust ja liikumist
  - laps suhtub lugupidavalt teiste loov- ja kunstitöösse
-
- laps väärtustab enda ja teiste tervist
  - laps oskab teha vahet, mis on tervisele kasulik ja mis kahjulik
  - laps järgib isikliku hügieeni nõudeid
  - laps teab tervisliku toitumise põhimõtteid
  - laps teab, milline on tervislik eluviis
-
- laps väärtustab oma rühmakaaslasi, õpetajaid, kogu lasteaia personali
  - laps soovib ja oskab kaaslastega tegutseda ja mängida
  - laps püüab teiste soovidega arvestada
  - laps suudab järgida käitumis- ja viisakusreegleid erinevates keskkondades ja olukordades
  - laps püüab lahendada tekkinud konflikte heasoovlikult ja rahumeelselt

Õpisisu:

Väärtuste edastamise võimalused:

- täiskasvanute isiklik eeskuju
- õppetegevused kõikides valdkondades
- muinasjutt
- vestlused, arutelud
- mäng
- loodus
- rahvakalender
- lastekirjandus
- tervislik toitumine ja eluviis
- dramatiseeringud
- rollimängud
- õuesõpe
- õppekäigud

- pereüritused
- „lillade karude“ e. „Kiusamisest vaba lasteaed“ projekt
- lauamängud
- DVD-d, interneti materjalid
- loovtööd, konkursid

Pädevused:

- lastes kujuneb oskus ja julgus omi arvamusi ja soove teistele esitada, neid põhjendada, aga samas ka teistega arvestada.
- laps õpib HOIDMA oma maad ja rahvast, kodu, peret, lähedasi kaaslasid, sõpru, isamaad ja emakeelt
- laps õpib HINDAMA elurõõmu ja heatujulisust, ausust ja avatust, vabadust ja iseseisvust
- laps VÄÄRTUSTAB õppimist ja teadmisi, sõprust ja sõpruskonda, traditsioone, oma ja teiste rahvuste kultuure
- laps ON tasakaalukas ja ettevõtlik, heade kommetega, viisakas, sõbralik, rõõmsameelne

Teemakohane kirjandus:

- „Kombed kõige väiksematele“, Koolibri 1996
- Aline de Petigny, Clara Suetens „Kaspar õpib häid kombeid“, Koolibri 2005
- Emma Damon „Erinevad inimesed“, Koolibri 2005
- Emma Damon „Kodud on erinevad“, Koolibri 2005
- Ira Lember „Laps visiitkaardiga“, Eesti Raamat 1988
- Imbi Muhel „Meie lapse käitumise raamat“, 1977
- Jens Anton „Eesti tähtsad asjad“, Straktom 2009
- „Kuidas olla viisakas?“ koolibri 2007
- Mari Saat „Mina ise“, Eesti Raamat 1988
- Margit Saluste „Röömuraamat“, Varrak, 2003
- Nuria Roca „5 meelt“, Koolibri 2007
- Sandrine Lambert „Kaspar on kadekops“, Koolibri 2006
- Sari MINU TUNDED „Armastus“, „Headus“, „Kadedus“, „Üksildus“, Koolibri 2008
- Tõnu Seero „Jürimari perekond“, Monokkel 1995
- Ene-Maris ja Tarmo Tali „Tähtraamat. Aastaring Maarjamaal“, Maalehe Raamat 2001
- Kairi Ennok „Lapse emotsionaalne arendamine“, Atlex, 2012
- „Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias“. TÜ eetikakeskus 2010
- Eva Zoller „Väikesed filosoofid“, Ilo 2008
- *AINULT SÜDAMEGA NÄEB HÄSTI, KÕIGE TÄHTSAM ON SILMALE NÄHTAMATU! A.de.Saint Exupery*

Enesekohased oskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone: rõõmu, viha sobival viisil väljendada;
- kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
- oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- algatab mängu ja tegevusi;
- tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest;
- teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;
- saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused;
- kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

1. Vald kond Mina ja keskkond

Valdkond Mina ja keskkond eesmärgid:

- Laps mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- Omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- Väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- Väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult;
- Väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- Märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkond Mina ja keskkond sisu:

- sotsiaalne keskkond
- looduskeskkond
- tehiskeskkond

Sotsiaalne keskkond

mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eestlane, tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha, ohuallikad ning käitumine.

Looduskeskkond:

kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele.

Tehiskeskkond;

ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

1.1 Sotsiaalne keskkond

Eesmärgid

- Laps oskab orienteeruda endas, looduses ühiskonnas; luua ettekujutuse ümbritsevast maailmast
- Laps teab, et toimetulekuks iseendaga on vaja arendada, mõtlemist, mälu, tähelepanu, võimeid.
- Laps teab, et aktiivse eluhoiaku kujundamiseks on vaja teada oma õigusi ja kohustusi pereliikmena ja ühiskonnaliikmena

Õpisisu

- mina, nimi, vanus, poiss, tüdruk
- lapseõlv, laps kasvab, sünnipäev, lapse õigused
- perekond ja sugulased; ema, isa, õde, vend, vanavanemad, erinevad
- põlvkonnad, eluviisid, kombed
- leiva koht meie esivanemate laual ja tänapäeval
- teised maad ja rahvad; meie lähemad naabrid, nende tavalisemad nimed, tavad,
- lapsed mujal maailmas
- inimese eluring sünnist surmani; noored ja vanad, lapsed ja täiskasvanud
- kodu, kodumaja koduõu, kodused tegevused, koduloomad
- kodukoht, Eestimaa, Tallinn, linn, minu aadress
- lasteaed, lapsed, õpetajad, sõbrad, suhted nendega, mänguasjad, tegevused
- tähtpäevad ja pühad; sünnipäev, isadepäev, emadepäev, sõbrapäev, jõulud jm
- kool; lapsed, õpetajad, õppimine, õppevahendid.
- täiskasvanute tegevused kodus ja tööl; elukutsed
- töö; vastutus, kohustused, töö ja tasu, raha
- kodu ja kodumaa; rahvus ja emakeel, rahvushümn, lipp, lill, lind
- Eestima sünnipäev, eestlaste rahvustraditsioonid ja kombed; tavad seoses
- loodusega, rahvakalendri tähtpäevad
- leib meie toidulaual; kuidas valmib leib?

1.1.1 Tervisekasvatus

0-7 aastased lapsed

Eesmärgid

- Laps tunneb oma keha, oskab tervist hoida ja tugevdada
- Laps tunneb tervislikke eluviise
- Laps märkab puhtust ja korda ümbritsevates esemetes ja oma välimuses
- Laps teab karastamise vajalikkusest
- Laps teab liikumise vajalikkust nii toas kui õues
- Laps teab nakkushaiguste levimise lihtsamaid viise

Õpisisu

- Inimese kehaosad, nende puhtus ja tervishoid
- Meeled, meelelendid, nende tähtsus ja tervishoid

- Inimese kasvamine ja areng
- Hügieen, karastamine
- Keha talitus, elundite koostöö
- Tervislik toitumine, riietus
- Tervis ja haigus
- Liikumine ja puhkus
- Ohutus igapäevaelus

0-3 aastased lapsed

Eesmärgid:

- Lapse igakülgne kehaline areng
- Esmaste korra- ja puhtuseharjumuste kujundamine
- Liigutuste arendamine, tervise tugevdamine
- Õpetama märkama korda ja puhtust ümbritsevates esemetes ja oma välimuses
- Käte pesemine enne sööki ja peale WC
- Laps tutvub enda ja teda ümbritsevate inimeste eluviisidega
- Lapsel kujuneb harjumus täita isikliku hügieeni reegleid
- Lapsel kujuneb arusaam et hea on olla terve

Õpisisu

- Igakülgse kehalise arengu tagamine
- Tervise tugevdamine
- Liigutuste kujundamine
- Kehaosade nimetused: käed, jalad, pea; teada nende vajalikkust
- Puhtus, liikumine, toitumine, karastamine

September

Oma keha tundma õppimine: jalad, käed, pea, silmad kõrvad
 Milleks on vaja neid?
 Nukk Mai vaatlus
 Käterätiku koht ja selle kasutamine
 Jalatsite ja riiete puhastamine õuest tulles
 Puuviljade kasulikkus tervisele

Oktoober

- Kuidas ma enda eest hoolitsen; vee ja seebi vajalikkus
- Käte pesemine peale WC ja enne sööki
- Juuksed; igal lapsel oma kamm

- Õige rüht istumisel
- Õige lusikahoid, söömiskultuur

November

Õues viibimise kasulikkus lapse tervisele
 Riietus vastavalt ilmastikule
 Uni ja selle vajalikkus lapse organismile
 Voodihügieen
 Millist toitu ma vajan; miks ma süüan?
 Viisakad lauakombed
 “Nukk Mai läheb poodi”

Detsember

Vestlus hammastest, hambaharja kasutamine, terved hambad
 Hambapesu tähtsus ja õiged võtted
 Rühmaruumi korrashoiu vajalikkus ja tuulutamise tähtsus
 Viisakas käitumine, tervitamine, suhtlemine eakaaslaste ja täiskasvanutega
 Lumi, jää; must ja külm – ei tohi suhu panna
 Maiustuste liigsöömise kahjulikkus tervisele

Jaanuar

Iseseisev riietumine, talveriided
 Miks jäävad riided väikseks, miks lapsed kasvavad?
 Nukk Mai riietamine
 Meeleelundid ja nende kaitsmine
 Liikumise kasulikkus lapse tervisele
 Südame töö kuulamine
 Sportlikud mängud; kelgutamine ja suusatamine

Veebruar

Hügieenireeglite täitmine köha ja nohu korral
 Jalgade puhtus; vahetusjalatsid
 Toidu vajalikkus lapsele

Märts

Kasvamine, fotode vaatlus
 Päikese kasulikkus ja kahjulikkus
 Meeleolu; jonnimine, nutt, naer, kurbus, rõõm, kaastunne
 Ohud liikluses
 Haigustest hoidumine
 Nägemine; silmade tervishoid

Aprill

Riietus kevadel
Maitsemisorganid; keel, kibe, magus, soolane
Tärgavad taimed, nende söömise ohtlikkus
Laste mõõtmine ja kaalumine

Mai

Haistmine; lõhnad, nuusutamine
Päikese eest kaitsvad peakatted
Vesi ja selle kasulikkus organismile
Suvel varitsevad ohud

Juuni, Juuli, August

Õpitu kordamine ja kinnistamine

3-5 aastased

Eesmärgid:

- Laps teab kuidas olla, jääda ja saada terveks
- Toetada tervislike eluviiside, harjumuste ja hoiakute kujunemist õige toitumise, karastamise, spordi, nakkushaiguste ennetamise ja soodsa mikrokliima kaudu
- Anda teadmisi hammaste korrashoiust, hügieenist
minu lihased, luud, liikumine

Õpisisu

- Tervislik eluviis; puhtus, liikumine, toitumine, karastamine
- Puhtus; pesemine, pisikud, nahk, juuksed, hambad
- Liikumine; puhkus, uni, sport, karastamine
- Toitumine; miks, mida söön, mida armastan, mida vajan, toitumise tervishoid, toidu teekond.
- Ohutus; enesekaitse, esmaabi mängus, liikumises, inimestega suhtlemises
- Oskus öelda ei, mürgised taimed looduses, ohtlikud loomad, liikumine, käitumine maastikul
- Terviseabi; arst, kiirabi, haigla apteek 112
- Ravimid, ravimtaimed
- Tervislik ja kahjulik minu ümber
- Sooline kasvatus; poiss, tüdruk- erinevused välimuses, käitumises, huvides
- Loomad looduses, nende pojad- kuidas ma siia ilma tuln

- Minu elukäik; beebi, väikelaps, koolilaps, täiskasvanu, vanainimene
- Kehaosade nimetused, nende koostöö.
- Eneseteenindamine- seebi, WC paberi kasutamine, taskuräti kasutamine,
- iseseisev
- Riietumine, söömine, korraarmastus.
- Mis on minu ümber; päike, õhk, vesi, tolm, pisikud, haigused, tervislik
- mittetervislik toit, puhtus, mustus jm.

September

Eneseteenindamine; seebi, WC paberi kasutamine, iseseisev riietumine söömine, korraarmastus

Mis on minu ümber; päike, õhk, vesi, tolm, pisikud, mustus, haigused tervislik ja mittetervislik toit.

Puu- ja juurviljade söömine ja nende kasulikkus

Oktoober

Arst, kiirabi, haigla, apteek, 112 hädaabi
Ravimid, ravimtaimed; kummel, teeleht, nõges)
Valitsevad ohud meie ümber, looduses, igapäevaelus

November

Sooline kasvatus; erinevused välimuses, käitumises, huvides, sarnasused loomadega; järglaste eest hoolitsemine jne.
Kuidas ma maailma tulin?

Detsember

Tundmuste väljendamisviisid; rõõm, kurbus,
Mure, palumine, tänamine, abipakkumine;
Millest oleneb minu enesetunne? haigus, posit. negat. enesetunne, teiste suhtumine
Mida tunnen, teen, tervena, haigena, õnnelikuna, õnnetuna, kaitstuna ohustatuna?

Jaauar

Mina kasvan ja arenen
Kuidas seda märkan? foto, riided, oskused
Minu elukäik; beebi, väikelaps, koolilaps, täiskasvanu, vanainimene
Mida on kasvuks vaja? toit, liikumine, puhkus
Sportlikud mängud; kelgutamine, suusatamine, lumesõda

Karastamine vee ja lumega; talisuplejad ,õige riietumine vastavalt ilmale

Veebruar

Hambad nende tervishoid ja hügieen
Jääv- ja piimahambad
Õiged toitumisharjumused
Hambaharja õige kasutamine
Hoolitsus haigete hammaste eest

Märts

Toitumine – miks, mida süüa? Mida armastan, mida vajan?
Mis on minu arvates tervislik toit?
Toidu teekond. Kust toitu saadakse? Kuidas transportitakse? Kui palju inimesi sellega tegeleb? Kuidas jääb toit värskeks ja puhtaks? Kuidas ja kes võivad seda rikkuda? Seostame igapäevast toitu ja puhtust.
Nakkushaiguste, seedenugiliste levik, pesemata käed, pesemata aed- ja puuvili

Aprill

Toidu teekond minu kehas
Mis juhtub toiduga minu kehas, maos, soolestikus, suus?
Kus paikneb maks, magu, pimesool?
Mis on haiguste tekkepõhjused?
Miks on vaja süüa?
Mida on vaja süüa? leib, aedvili, piim, liha, rasvad
Kui sageli on vaja süüa? Kasvataja räägib ja näitab toidupüramiidi, lapsed joonistavad ja värvivad.

Mai

Õues viibimise kasulikkus lapse tervisele
Sportlikud mängud õues; palli- viskemängud, ratta- ja rulamängud ja nende kasulikkus tervisele
Riietus kevadel
Tärgavad taimed; kasulikud ja mürgised taimed; nende söömise kasulikkus ja ohtlikkus

Juuni, juuli, august

Õpitu kordamine
Tervisepäev looduses; piknik, sportmängud

5-7 aastased

Õpetamise eesmärgid:

- Laps tunneb keha talitlust ja seedeelundite tööd.
- Laps tunneb päevarežiimi ja selle tähtsust tervisele.
- Laps tunneb inimese luustikku ja lihaseid
- Laps tunneb närvisüsteemi

Õpisisu:

- Poiss ja tüdruk, mina ise
- Meeleelundid, nende tähtsus ja tervishoid(silmad, kõrvad, nina suu, keel, hambad)
- Toidu liikumine kehas
- Elundite koostöö(söögitoru, maks, magu, sooled)
- Päevarežiim, selle tähtsus inimese tervisele

September

Kehaosad, nende uurimine peeglist
Sõbra, kaaslase, venna, õe vaatlus
Tüdruku ja poisi erinevused ja sarnasused
Meeleelundid: silmad: ehitus, otstarve,
Nägemine, nägemispuuded, prillid, binokkel, luup, suurendusklaas

Oktoober

Nina ehitus, nohu, nina tervishoid
Kõrva ehitus, kõrvavalu, kuulmishäired, viipekeel, helide mõistamine
Nina kui haistmiselund(lõhnad, haisud

November

Keel kui maitsmiselund; erinevate ainete maitsmine-sool, suhkur,
Keel kui tervisliku seisundi määraja; piima- ja jäävhambad hammaste
tervishoid, hambahari, pasta, õige pesemine, hambaarsti juures

Detsember

Luude ja liigeste vaatlus piltidelt
Luude joonistamine nukule
Lihased - raskejõustiku raamatu vaatamine, spordi- ja kehakultuuri tähtsus

Jaauanuar

Närvisüsteem ; pea- ja seljaaju ehitus, tähtsus
Tähtsamad ajukeskused - närvid
Närvisüsteemi ja aju kahjustused, traumade ja haiguste tagajärjel

Veebruar

Hingamiselundid
Hingamiselundite vaatlus piltidelt, hingetoru, kopsutoru ja kopsu joonistamine nukule.
Õhupallide puhumine kopsumahu uurimiseks
Roheliste taimede osatähtsus õhu puhastamisel. Köha, ravimteed.

Märts

Süda, vereringe, südame asukoht, kuulatakse südame tukseid pulsi leidmine käel, südame ehitus

Aprill

Seedeelundid ja toit,
Söögitoru, magu, maks, sooled
Taimsed, loomsed toitained, vitamiinid, mineraalid, vesi kasvuks, toidu tähtsus

Nahk

Naha ehitus, funktsioon
Nahahaigused, pesemise tähtsus
Erineva nahavärvusega inimese maailmas

Pädevused

- Lapsed teavad tervislikke ja kahjulikke eluviise
- Lapsed tunnevad tervislikke ja kahjulikke toitumistavasid
- Lapsed oskavad väljendada kurbust ja rõõmu
- Lapsed teavad hädaabi numbrit 112 ja oskavad vajadusel paluda täiskasvanu abi

- Lapsed oskavad nimetada kehaosi, näha erinevusi poisi ja tüdruku vahel
- Oskavad nimetada meelelundeid; silm, nina, kõrv, keel
- Oskavad rääkida ning pildil näidata ning joonistada meelelundeid ja nende osi
- Tunnevad luid, lihaseid, näitavad pildil ja räägivad nende tähtsusest
- Tunnevad hingamiselundeid ja oskavad näidata pildil nende asukohta
- Tunnevad seedeelundeid ja oskavad näidata pildil toidu teekonda kehas
- Oskavad kuulata pulssi, leida ning mõõta pulsi sagedust
- Teavad rääkida päevarežiimi tähtsusest ja oskavad ka koostada endale sobiva päevarežiimi

Kasutatud kirjandus

Kurjad mehikesed	E. Raud
Nohu	U. Leies
Halvad külalised	H.Mänd
Sipsik ja kevadised veed	E. Raud
Triin ja päike	E. Raud
Väike spordimees	E.Tahhes
Vete Selli ABC	E. Takker, M. Kesamaa
Paha puder	L. Raudsik
Lõunalauas	O. Saar
Kes mida sööb?	J. Kaplinski
Keda kiita leiva eest	M. Kesamaa
Sööbik ja pisik	T. Egner
Sinu keha	T. Vaasna
Väike spordimees	E. Tahkur
Tunne iseennast	Lilpens
Lugu kahest vereliblest	P.Üllaste
Hambaharja lugu	H. Jänes
Hommikul hambaarsti juures	K. Kutsar
Kuidas ma maailma tulin	M. Juhanson
Mikk teiste seas	I. Muhel

1.1.2 Ellujäämisõpetus

KUIDAS ENDA JA KAASLASTE EEST HOOLITSEDA

0 - 7 aastased lapsed

Eesmärgid

- Laps oskab ennetada ohuolukordi..
- Laps oskab tegutseda erinevates olukordades.
- Laps teab enda ja kaaslaste organismi vajadusi ning oskab arvestada ressursse enda ning kaaslaste elu ja tervise kaitsel.
- Laps teab kuidas päästja teda kiiremini leiab ja ta ellu jääb.

Õpisisu

- ÜRO Lapse õiguste konventsiooni järgi on lapsel õigus olla kaitstud ja saada ka haridust. Ellujäämisõpetus ühendab endas mõlemad õigused, sest see on oskus enda eest hoolitseda, end ise aidata ja kaitsta säilitamiseks elu ja tervist ning tõstmaks turvalisust.
- Ellujäämisõpetus kuulub tervisekasvatuse valdkonda ja haarab endasse:
  - liikumise ja puhkuse,
  - tervisliku toitumise,
  - ohutuse mängus, kodus, välistingimustes (liikluses, eksimisel linna- või looduskeskkonnas), inimestega suhtlemisel ja õnnetuste korral.
  - tervise teadvustamise ja juhtimise.
  - enda emotsioonide ja sotsiaalsete suhete reguleerimise
  - ühiskonna teenuste tarbimise
  - Õppetegevus toimub läbi mängude, vestluste ja vastavate praktiliste harjutuste. Rakendatakse koostööd lapsevanematega. Kasutatakse laste töövihikuid.

0 - 3 aastased lapsed

Laste kasvukeskkonnaks on põhiliselt kodu ja lähem koduümbrus. Nad on väga aktiivsed, püüavad haarata kõiki esemeid, kuid nende liigutused on veel kohmakad. Seda vanust iseloomustavad kukkumine, põrutused, põletused kuumade vedelikega, mänguasjaosade sattumine hingamisteedesse.

Õpitakse:

enda keha tundma /tunnetama
mida tohib/ei tohi (esmasel arusaamad heast ja halvast; juhtmedseinakontaktid jm)

puhtuse ja korraharjumusi enda eest hoolitsemisel
kasutama veekraani, sulgema/avama ust
teadma oma nime ja seda teistele ütleva
väljaspool kodukeskkonda liikudes vanemate käest kinni hoidma
abi paluma.

3 – 5 aastased lapsed

Selles vanuses lapsed on uudishimulikud “maailmaavastajad”. Nad on iseseisvamad, liiguvad ja suudavad läbida pikki vahemaid. Sageneb kokkupuude erinevate võõrkehade ja –ainetega (ravimid, mürgitaimed jm), laste ära kadumine ja eksimine. Täiskasvanud peavad teadma, et eri vanuses lapsed tajuvad eksimist erinevalt:

kuni 3 a ei saa ise aru, et on eksinud
3-6 a astaste jaoks on teised kadunud, tema ise täiesti alles
üle 6 aastased saavad juba aru, et on eksinud.

Õpitakse:

oma perekonnanime
teadma oma aadressi ja telefoni
tundma kodu, lasteaia ja kodukoha ümbrust (orienteerumiseks tähtsamad objektid, liiklus)
mida teha rahvarohkes kohas isa-ema kaotamise puhul.
(leppida eelnevalt kokku koht, kus sel juhul kokku saadakse (värav, post jm), kallista posti/puud, anna endast märku)
kellelt ja kuidas abi paluda
enesetunnet ja tervisetundmuse väljendama
hädabitelefoni 112 kasutamist (vali number, räägi, ära katkesta kõnet enne loa saamist)
käitumist tulekahju korral (lahku ruumist, ära poe kappi/voodi alla peitu, kutsu abi)
laste ellujäämiskursust “Otsi Otti”.(enne laste väljaõpet informeeritakse õpetusest lapsevanemaid ja kaasatakse nad õppeprotsessi).

OTSI OTTI

Laste ellujäämisprogramm metsa eksimise korral on mõeldud õpetamiseks 4–7 aastastele lastele. Laps saab teada, mida eksimise korral teha ja kuidas käituda kui hirm ja üksindustunne meeli halvavad.

Õpetus algab selgitustega, mis on õnnetus ja kuidas õnnetuse puhul käituda. Laps oskab ohtliku olukorraga paremini toime tulla kui tal on turvalisust sisendav teadmine, et täiskasvanud ta ülesleidmiseks kõik teevad, temaga ei riidle, ei karista ning talle on õpetatud kolme eneseabivõtte leia-mind-kergemini nippi ehk kuldreeglit:

kallista puud – on kaitsev ja rahustav sõber (kes ei lase mõttetult ringi joosta
vaid õpetab paigale jääma)
ole nähtav ja kuuldav – sind on kergem üles leida (kui oled värvikalt riides,

teed metsa all leiduvast materjalist ohumärke, mida märkaksid juhuslikud möödakäijad, otsijad, helikopter, haistaksid koerad ja annad helisignaale)
hoia sooja - pead kauem vastu (kui tead kus/millel istuda ja kuidas/kuhu ehitada onni, et oleks soojem)

5 - 7 aastased lapsed

Lastel on juba teatud teadmised ja oskused olemas. Toimub eelneva kordamine, süvendamine ja uute juurde õppimine.

Õpitakse:

selgeks kodune ja/või vanemate mobiiltelefoni number küsima luba ja informeerima teisi oma asukohast (kuhu, kauaks)

oskust seista enda eest, öelda EI - kui keegi tahab haiget teha, võõras meelitab/pakub midagi

kasutama häda- ja esmaabivariustust ning -võtteid (helkur, vile, taskulamp, kompass, plaaster; liigu looduses/linnas koos sõpradega, mitte üksi; valges ja mitte pimedas) ära tundma tormi ja äikese lähenemist, käitumist nende ajal (sulge aknad, lahku metsast/üksikult kasvava puu alt, varju)

orienteerumist maastikul (vee, toidu (kasulikud taimed), varjualuse leidmine) ohutut käitumist veekogu ääres ja vees (ole koos täiskasvanuga, uju rinna sügavuses vees, väldi mahajahtumist/ülekuumenemist: –ära ole kaua vees/päikese käes)

Teemad vestluseks ja arutlemiseks

Minu mängukoht kodus

Minu mängukohad õues

Kus on ohtlik mängida. Miks?

Millised on ohutud ja ohtlikud mängud. Miks?

Kus ma käin oma vanemate ja sõpradega?

Minu kodu ohutus

Mis mulle meeldib tänaval ja looduses?

Miks juhtuvad õnnetused?

Kuidas peab käima maanteel. Miks?

Kus ja kuidas ületada tänavat? Olen tubli jalakäija, Tark laps sõiduteel

Lapse abilised liikluses (foor, sebra, märgistus, liikluspolitsei).

Sõitmine tõuke- ja jalgrattaga, rulluiskude ja kelguga.

Millised ohud on talvisel tänaval?

Käitumine autos ja garaažis.

Õnnetused raudteel

Lõbus rannapäev. Veeohutuse põhitõed. Kuidas hoiduda õnnetustest vees?

Võõrad asjad ja inimesed. Ohtlikud ained. Enesekaitse.

Hädanumber 112.

Esmaabi sõbrale

Vanasõnad:

Ettevaatus on tarkuse ema!

Õnnetus ei hüüa tulles!

Kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem!

Pädevused

- Laps oskab erinevates olukordades valida õige käitumisviisi.
- Laps teab ja tunnetab teda ümbritsevaid ohte (ohuolukorrad, mürgised taimed, ohtlikud loomad/ained/inimesed jm).
- Laps teab, kuidas hoolitseda/mõjutada/hoida enda ja kaaslaste tervist ja ellujäämist toitudes, liikudes-ujudes-puhates, riietudes, hügieeni pidades.
- Laps teab endast märku andmise erinevaid viise ja võimalusi eri aastaegadel.
- Laps julgeb saadud teadmisi rakendada, lähtub mõttest – tean, oskan, suudan.
- Laps oskab end eksimise puhul aidata ja enda leidmise otsijate jaoks võimalikult kiireks ja kindlaks teha.

Kirjandus

Tervisekasvatus. Alushariduse ainevihik.HM

“Otsi Otti” õpetaja käsiraamat

Källmann, S. (2003) Ellujäämine looduse meelevaldas

Darman, P. (1999) Ellujäämise käsiraamat. TEA

Laste turvalisus. *Kuritegude vältimise käsiraamat*. Eesti Punane Rist

Turvaline kodu. Ennetusabinõud ja esmaabi – nõuanded ja soovitused. Päästeamet

Sellenberg, U. Liiklusaabits

Liiklusõpetus enne kooli. Metoodiline materjal kasvatajatele ja lapsevanematele (1997)

Esmaabi

Lapse töövihikud: Otsi Otti

Elevant Prits õpetab

Tuletõrjepealik Juga

Lugusid Lõvi-Leost

Sebra ja Fredi värviraamat

Mul on õigus

Aita Jussi

Tamm, J. (1999) *Ohutu olla. Õpetusi lastele iseseisvaks eluks*. Tormikiri

Peterson, H. Wikland, I. (1998) *Ai! Valus on!* Huvitav jutustus Peetri ja Petra suvevaheajast. Lisaks vajalikke õpetusi esmaabi andmisest.

Kesamaa, M. *Mida tegi tikuke, väike, õige pikuke?* Päästeamet

Smitt, K. (2004) *Jete ja Jasperi käigud. Liiklusest kõige noorematele*. Tiritamm
Teiter, K. (1989) *Kurjam ja Nurjam*
Leies, U (1986) *Tipp ja Täpp*
Kivistik, M. *Fooriku vembud*
Peeter ja Anne liikluses
Oskame olla Eesti Punane Rist
Tark laps kooliteel Politseiamet
Liikluskalendrid

1.1.3 Lapse õiguste tutvustamine

5 – 7 aastased lapsed

Eesmärgid

- Laps teab, et õiguslike norme juhivad seadused
- Laps tuleb toime erinevates sotsiaalsetes olukordades
- Laps oskab end positiivselt hinnata
- Laps tunneb enesekindlust ja usku oma võimesses.
- Laps mõistab õiguste vajalikkust ja nende kasutamisest tulenevat vastutust.
- Laps oskab õigusi austada ja kaitsta.

Õpisisu

- ÜRO lapse õiguste konventsioonis kirja pandud lapse õigusi tutvustatakse 5-7 aastastele lastele. Õiguste tutvustamist alustatakse eneseusalduse ja sallivuse kasvatamisest ning iseenda ja teiste väärtustamisest. Nii tõstetakse esile neid inimväärtusi, mis moodustavad konkreetsete inimõiguspõhimõtete sisu ja kujundatakse lapse sisemaailma. Sellesisulisi mängu ja tegevusi võib ettevalmistavalt lülitada ka 3–5a laste õppekavasse..
- Tutvustamisviisidena kasutatakse õpetaja poolt valikuliselt:
  - eraldi tegevust kindlal ajal;
  - integreerimist teistesse ainevaldkondadesse, teemadesse, igapäevaellu;
  - spiraali- st samu teemasid käsitletakse mitme õppeaasta jooksul;
- Tutvustamise meetodite ja võtete seas seatakse esikohale mäng, eriti rolli- ja situatsioonimäng. Rakendust leiavad kirjandus (tähtsad muinasjutud), vestlus koos praktiliste ning loovate harjutustega, õppekäik ja ühistegevus peredega. Abimaterjalideks on roosa lapse töövihik “Mul on õigus” ja videofilm “Lapse õigused”.
- Tutvustamise sihiks on_ IGA LAPS PEAB OMA ÕIGUSI TEADMA JA OSKAMA NEID KASUTADA!

Lapsele tutvustatakse järgmisi õigusi:

Õigus nimele ja kodakondsusele.

Õigus mõlema vanema armastusele ja hoolitsusele: õigus olla koos perega ja ka lahus oleva vanemaga säilitada regulaarsed isiklikud suhted.

Õigus oma mõtetele ja eneseväljendusele.

Õigus olla kaitstud: julma kohtlemise, ekspluateerimise ja sotsiaalse diskrimineerimise eest.

Õigus vabale ajale, puhkusele ja tööle, õigus pidada pühi.

Õigus minna kooli ja saada haridust.

Õigus olla õnnelik: kasvada üles sallivas, sõbralikus, vabas ja väärikas õhkkonnas

Õigus alati saada viivitamatut ja piiramatut abi esimeste hulgas.

Õigus vabalt kaasa rääkida ja osaleda ühiskonnas kõikides lapsi puudutavates küsimustes, tuua enda hääl kuuldavale.

Arutletavad teemad:

lapse seisund ühiskonnas

igapäevaelu reeglid

õigus oma mõtetele ja eneseväljendusele

lapsepõlv

õigus haridusele

lapse vajadused, erivajadustega laps

lapse õigus olla kaitstud

lapsed kogu maailmas

Pädevused

- Laps on julgem, enesekindlam ja toimetulevam: kasvab eneseregulatsioon, sotsialiseerumisvõime, austus-, tolerantsus- ja vastutustunne ning koostööoskus.
- Laps väärtustab kaaslasti enda kõrval, tunnustab nende samasuguseid õigusi ja kohustusi.
- Laps teab kes ja kus teda vajadusel abistama peab.
- Laps oskab enda ja oma kaaslaste õiguste eest seista ja õiguse ellurakendamist nõuda.
- Laps mõistab, et erimeelsused on loomulikud ja neid saab lahendada: kaaslasti ära kuulates ning oma mõtteid ja tundeid rahumeelselt väljendades. Pidurdub pahatahtlik ja kuritegelik käitumine.
- Laps hakkab tajuma piiri ja seoseid oma õiguste ja nendest tulenevate kohustuste vahel. Oskab antud teemal vestelda.
- Laps on võimeline välja pakkuma ja põhjendama aktsepteeritavaid lahendusi tekkinud olukordade suhtes.
- Laps on uudishimulik, tal on tahtmine uurida ja proovida midagi uut.

Kirjandus

ÜRO Lapse õiguste konventsioon

Lastekaitseadus (1998) Riigi Teataja I. 17,264

Perekonnaseadus (1994) Riigi Teataja I.75,1326

Haridusseadus (1992) Riigi Teataja I 12, 192, 300-310

Reklaami- jt seadused

Hallimäe, M. Ritso, E. (1999) *Mul on õigus. Käsiraamat kasvatajale*. HM/Lastekaitse Liit
Simanson, R. (2004) *Lapse õigused*
ÜRO. Inimõiguste Genfi keskus. (1989) *Inimõiguste õpetamise ABC*. J.Tõnissoni Instituut
Robal, M. (2003) *Lapse õigused last kujundava tegurina*. Bakalaureusetöö. TPÜ
Toots, A. (1996) "Kuidas seletada ühiskonda?"
Videofilm "Lapse õigused"
Töövihik „Mul on õigus“

1.1.4 Kultuuripealinn Tallinn

5-7 aastased lapsed

Eesmärgid:

- Laps tutvub kultuuriliste erinevustega, pidades silmas Euroopa mõõdet
- Laps saab teadmisi oma kodulinnast Tallinnast
- Laps oskab anda infot vajadusel Tallinna kohta

Riik ja ühiskond

Õpisisu:

- Eesti Vabariigi sünnipäev. Eesti riik on meie sünni-, kodu- ja isamaa.
- Eesti Vabariigi tunnused (Suur riigivapp, Väike riigivapp, Eesti lipp – 4. juuni on Eesti lipu sünnipäev, hümn, raha- 1. jaanuaril 2011 tuleb Eestis käibe euro).
- Eesti Vabariigi pealinn on Tallinn.
- Eesti Vabariigi President on Eesti riigipea.
- Vabariigi Presisendi Kantselei ja teised valitsusasutused asuvad Tallinnas, väljaarvatud Haridus- ja Teadusministeerium mis asub Tartus.
- Riigikogu.
- Riigikantselei.
- Vabariigi Valitsus.
- Ministeeriumid.

- Vabariigi Valitsuse liikmed- peaminister ja ministrid. Iga minister juhib vastavat ministeeriumit.
- Eesti territooriumi jaguneb maakondadeks, valdadeks, linnadeks.
- Eesti 15 maakonda. Igal maakonnal, vallal, linnal on oma vapp ja lipp.
- Tallinn, Tartu, Pärnu, Viljandi kuuluvad Põhja- Euroopa kaubalinnade ühendusse Hansa Liitu.
- Tallinn kui sünni-, kodulinn, merelinn, roheline linn, kindluslinn, vana hansalinn. Tallinn sai linnaõiguse 15. mail 1248. aastal. 15. mai on Tallinna päev. Tallinna vanalinn on UNESCO kaitse all olev kõige puutumatum keskaegne linn Euroopas. Siin on säilinud algupärane 13.-15.-saj. pärinev tänavate süsteem. Vanalinnas asuvas Raekojas töötas linnavõim kuni 1970 aastani. Esimese jõulupuu seisis Raekoja platsil juba 1441. Aastal.
- Tallinna vanalinnas asuvad kirikud- Toomkirik, Pühavaimu, Oleviste jne. Oleviste kirik kuulus kunagi Euroopa kõrgeimate kirikute hulka.
- Tallinna linnapea ehk mer.
- Tallinna linnal ja ta linnaosadel on oma lipp ja vapp.
- Tallinn kui roheline linn oma haljastuste ja parkidega. Kadrioru park, Lõvipark.
- Tallinn kui merelinn. Supelrannad Pirita, Stroomi.
- Tallinna 8 linnaosa- Kesklinn, Põhja-Tallinn, Haabersti, Mustamäe, Nõmme, Kristiine, Lasnamäe ja Pirita. Tallinnas, Kristiine linnaosas asub Tallinna Lepatriinu Lasteaed. Lasteaia aadress, sinu aadress.
- 2011 aastal on Tallinn ja Soome linn Turu Euroopa pealinnad. Euroopa pealinna traditsioon sündis 1986. aastal.

Pädevused

- Laps oskab kaardi, gloobuse pealt näidata Eesti riigi asukohta, teab, kes on
- Eesti Vabariigi riigipea, teab ja oskab nimetada Eesti Vabariigi tunnuseid.
- Laps teab, et Eesti Vabariigi pealinn on Tallinn. Teab, et Tallinnas
- asuvad peaaegu kõik valitsusasutused (Vabariigi Presidendi Kantselei,
- Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Riigikantselei, peaaegu kõik Ministeeriumid
- Teab, et Peaminister ja ministrid on Vabariigi Valitsuse liikmed.

- Laps teab, et Eestis on 15 maakonda, oskab nimetada vähemalt 4 Eesti suuremat
- linna, teab mitu linnaosa on Tallinnal ja kus asub Tallinna Lepatriinu Lasteaed
- Laps teab oma kodu- ja lasteaia aadressi. Laps oskab iseloomustada Tallinnale
- antud nimetusi (sünni-, kodu-, mere-, roheline-, kindlus-, hansa-, pea-, vanalinn ja
- Kultuurpealinn. Teab, et Tallinnal on linnapea, teab, et igal maakonnal, vallal,
- linnal, linnaosal on oma lipp ja vapp.

Haridus ja Kultuur

Õpisisu

- Eesti Vabariigi pealinna Tallinna asutamine ja nime saamine
- Hansa-Liitu kuulumine, Hansapäevad
- Transport:
- Tramm 1888- hobustramid.
- Troll 1965
- Elektrirong 1924- Balti-Jaam.
- Tallinna lennujaam 1936 (Lennart Meri Tallinna lennujaam 2009).
- Tallinna Linnamüür: Toompea ja all-linn.
- Pikk Hermann: lipu heiskamine.
- Suuremad kirikud: Toomkooli, Niguliste, Oleviste.
- Kloostrid: Pirita klooster, Dominiiklaste klooster.
- Vanim kool: Gustav Adolphi Gümnaasium 1631.
- Vanim lasteaed: Tallinna Jaan Poska Lasteaed 1924 (endine Tallinna 5. LA)
- Vanim apteek: Raeapteek.
- Tallinna Raekoda: Vana-Toomas, jõulupuu.
- Tallinna arhitektuur: puit ja kivi (gootika, renessanss, barokk).
- Viru väravad.
- Kiek in de Kök.
- Paks Margareeta.

- Muuseumid: Eesti Meremuuseum, Eesti Loodusmuuseum, Eesti Tervishoiu
- Muuseum, Eesti Tuletõrjemuuseum, Kadrioru loss, Eesti Kunstimuuseum
- (KUMU), Muuseum „MIIA-MILLA-MANDA“, A.H.Tammsaare Muuseum
- Kadriorus, Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Vabaõhumuuseum, Eesti Rahva
- Muuseum, Lastemuuseum, Teatri- ja muusikamuuseum, Nuku muuseum,
- Raeapteegi muuseum, Niguliste Muuseum-Kontserdisaal, Tallinna
- Linnamuuseum.
- Vanalinna päevad, laulupeod, tantsupeod.
- Mälestusmärgid: Russalka, Estonia, Vabadussammas, G.Ernesaks,
- Fr.R.Kreutzwald, A.H.Tammsaare.
- Raamatukogud: Tallinna Keskraamatukogu, Eesti Lastekirjanduse Keskus,
- Eesti
- Rahvusraamatukogu, raamatukogubuss Katarina Jee.
- Kirjanikud: Edgar Valter, Andrus Kivirähk, Heljo Mänd, Eno Raud jpt.
- Kunstnikud: Heiki Ernits, Jüri Arrak, Edgar Valter, Raivo Järvi jpt.
- Teatrid: Eesti Riiklik Nukuteater, Estonia Rahvusooper, Nokia Kontserdimaja.
- Õppekäik: Vanalinn, Riigikogu, AHAA Keskus, Enegia Avastuskeskus,
- Päästeamet, Tallinna Botaanikaaed, Tallinna Loomaaed, Kadriorg, Kadrioru
- loss, Rocca al Mare, Eesti Tervishoiu Muuseum, Eesti Loodusmuuseum,
- Nuku muuseum jt.

Pädevused

- Laps teab Tallinna linna olulisemaid ehitisi ja nende ajalugu.
- Laps teab Tallinna transpordi ajalugu.
- Laps tunneb ära tähtsamad mälestusmärgid, muuseumid, raamatukogud, teatrid.
- Laps oskab nimetada ja tunneb ära tähtsamad kirjanikud ja kunstnikud.
- Laps oskab väärtustada rahvakultuuri ja haridust.

Meedia ja info

Õpisisu

- meedia mõiste, liigid, vahendid
- Tallinna olulisemad meedia ettevõtted, ja –asutused
- telemaja, teletorn, Eesti Raadio, Rahvusraamatukogu, lasteraamatukogud,
- teatrid, kinod, helisalvestus-, filmi- ja fotostuudiod, telefonikeskused-ja mastid.
- erinevad infokanalid ja nende kasutamine, saamaks infot Tallinna kui
- kultuuripealinna ja seal toimuvate ürituste kohta (kaardid, internet, Tallinna
- -teemalised filmid, raamatud, fotod, infovoldikud, reklaamid, ajakirjandus, raadio,
- televisioon, telefon, Tallinna kodanikud)

Meedia õige kasutamine ja sellega kaasnevad ohud:

eakohasus

meedias veedetav aeg

meediavahendite paigutus

kriitilisus

interneti- ja mobiilikiusamine

reklaamid

filmi, raamatu, fotoseeria, lauamängu vms koostamine Tallinnast.

Pädevused

- Laps teab meedia mõistet, liike, vahendeid.
- Lapsel on teadmised Tallinna olulisematest meedia ettevõtetest-asutustest.
- Laps on teadlik meediaga kasnevatest ohtudest ja suhtub kriitiliselt meedia poolt pakutavasse.
- Laps teab, kuidas kasutada erinevaid infokanaleid, saamaks infot Tallinna ja seal toimuvate ürituste kohta ja oskab ise vajadusel informatsiooni anda.
- Laps saab oma kogemusi tekitada ja talletada (laps kui meedia looja).
- Laps mõistab, miks on vaja kehtestada meediakasutuse reeglid.

Meelelahutus ja hobid

Lastele luuakse võimalused teada saada meelelahutuse ja hobidega tegelemise asutustest ja kultuuripealinna sündmustest.

Lõimitakse erinevaid tegevusi ja suunatakse lapsi kultuuripealinna sündmustes osalema nii pereliikmetega kui ka koostöös rühmaga.

Luuakse tingimused, milles kasvaks rõõm osaleda aktiivselt kultuuripealinna sündmustes.

Antakse teadmisi huvialaklubide, noortemajade, mängutubade, käsitööstuudiote ja õpitubade kohta, kus tegeldakse muusika, tantsu,

kunsti, tehnika, kolleksioneerimise, lemmikloomadega jne.

Huvikeskused nt. Kullo, Tallinna Loomaaed, lõbustuspargid, mänguväljakud, seikluspargid, looduse- õpperajad...

Pädevused

- Laps kirjeldab iseennast ja oma omadusi ja huvisid.
- Laps osaleb aktiivselt vastavalt oma huvidele kultuuripealinna sündmustes.
- Laps leiab oma kodukoha asutustes endale meelepärast tegevust.
- Laps saab infot:

Tallinn 2011 kalender: www.kultuur.info

1.2. Looduskeskkond

Eesmärgid

- tutvustab lastele kodukoha loodust;
- õpetab tajuma elus- ja eluta looduse omavahelisi seoseid ja suhteid ning tunnetama ennast looduse osana;
- arendab ökoloogilist mõtteviisi, säästvat suhtumist loodusesse;
- kaasab uurimisel ja vaatlemisel võimalikult palju meeli: nägemis-, kuulmis-, kompimis-, haistmis-, maitsmismeel.

Õpisisu

- Ilmastik: öö ja päev, tuul, sademed, temperatuur

- Aastaajad nende vaheldumine ja seos taime- ja loomariigiga
- Elukooslused mets, niit, soo, veekogu, põld, kõrb, vihmamets
- Eluta loodus: maismaa, pinnas, vesi, õhk, tuli, päike
- Elus loodus: taime- ja loomariik

0-3 aastased

Mõisted öö-päev, pime-valge, soe-külm, kuiv-märg, lumi, vihm
 Sügis, talv, kevad, suvi: aastaegade kõige ilmekamad tunnused
 Liiv, muld, kivi-nende põhiomadused
 Vesi, õhk, tuli nende põhiomadused
 Päike; valguse ja soojuse allikas
 Mõisted: puu, põõsas, lill, rohi. Okaspuud ja lehtpuud ,nende erinevused
 Taime osad; õis, vars, leht, juur
 Puuviljad: õun, pirn, ploom
 Köögiviljad; porgand, kartul, kurk, tomat, kapsas, kaalikas
 Koduloomad; koer, kass, lehm, lammas, hobune, siga, kukk, kana
 Loomade kehaosad, kes mida sööb?
 Metsloomad: karu, hunt, rebane, siil, orav
 Tunda ümbruskonna loomi; tigu, konn, vihmauss, kärbes, mesilane,
 liblikas, lindudest tihane, varblane, vares

3-5 aastased

Aastaegade vaheldumine, öö ja päeva pikkuse muutumine eri aastaegadel. Tuul, selle omadused, erinevad sademete liigid eri aastaegadel
 Muld kui elukeskkond
 Vesi kui elukeskkond
 Teraviljad, nende tähtsus. Rukis kui teravili, okaspuud; kuusk, mänd, lehtpuud; kask, tamm eri aastaegadel
 Puu- ja köögiviljad, nende tähtsus. Mida vajab taim eluks; valguse soojuse, vee toitainete tähtsus
 Loomad sügisel, talvel, kevadel, suvel. Välimus, toitumine, pesaehitus, järglased
 Inimene eri aastaegadel: riietus, tööd, lõbud
 Mida vajab loom eluks: valguse, toidu, vee tähtsus
 Inimese sõltuvus loodusest; õhk, valgus, toit, riietus, eluase

5-7 aastased

Ilmu muutuste pidev jälgimine rühmas
 Elukooslused; mets, niit, soo, veekogu, põld, kõrb, vihmamets
 Liiv, muld, savi, kivimid, nende tekkimine ja sarnasused ja erinevused
 Vee erinevad olekud; Jää, aur; merevesi, järvevesi, allikavesi, kraanivesi
 Õhu omadused: saastunud, puhas
 Taime areng idanemisest viljadeni
 Taimede kohastumine erineva kasvukeskkonnaga; valguse ja varjutaimed, põhja ja lõunamaa taimed. Mis neid iseloomustab?
 Loomade kohastumine erineva elukeskkonnaga; vee ja maismaaloomad,

öö-japäevaloomad
Inimese eluring sünnist surmani
Inimene looduse mõjutajana
Looduskaitse; säästlik tarbimine

1.2.1 ÕUESÕPE

Õuesõppe seikluskasvatuse ja eksperimentaalõppe Euroopa Instituut määratleb õues õppimist õuesõppe tegevustel põhinevat isiklikku ning sotsiaalset arengut ja keskkondlikku kasvatust. Õuesõpet võib samuti mõista kui protsessi ja ainet. (Anders Szczepanski, Linköpingi Ülikooli dotsent; andsz@esi.liu.se
Web site: <http://www.liu.se/esi/cmu/englisch/welcome.html>)

Protsessina kuulub õuesõppe eksperimentaalsete lähenemiste hulka ja ammutab oma ideid paljudelt Euroopa haridusteoreetikutelt ja filosoofidelt.

Õuesõppimine on õppimine ehedas looduskeskkonnas

- kõigi meeltega vahetu kogemise,
- ise tegemise,
- kogetu teistele vahendamise ja
- edasiõpetamise teel.

Mitmed uuringud näitavad, et õues õppijad on tervemad, tähelepanelikumad, tasakaalukamad ja rahumeelsemad. Õues õppimine pakub lahenduse tubasest väikeses ruumis tiheli koosolemise ja sellega kaasnevatest probleemidest ülesaamiseks.

Õuesõppimine on üks õppimise meetod teiste toredate aktiivsete õppimise meetodite kõrval- aktiivõpe, probleemõpe, avastusõpe.

Looduse mitmekesiseid vorme, värve, helisid, maitseid ja lõhnu tuleb kasutada laste sensoorseks ja vaimseks arendamiseks.

Comenius- Jan Amos Komensky lähtus looduspärasuse põhimõttest- inimene on looduse osa ja allub tema arengu seadustele. Seega tuleks võimalikult palju pakkuda just meeltele- nähtavat silmailu, kuuldavat kõrvale, lõhnavat ninale, maitsvat keelele, kombitavat sõrmedele.

Howard Gardner õpetab: loodusliku intelligentsuse äratamiseks sobivad igat liiki meelelised kohtumised loodusmaailmaga- taimede, loomade, anorgaanilise maailma, ilmastikutingimuste, veekogude, metsade, pinnavormide ja muu taolisega.

Meeltetajude haaramiseks ja teravdamiseks on kõige parem vabas looduses viibimine. Esmane loodusesse suhtumine kujuneb välja lapse emotsionaalses- meelelises sfääris. Lilleõite ilu, linnulaul, voolava vee vulin, lehtede sahin, tähtede sära- see kõik, kui laps sellele tähelepanu osutab ja teda seejuures toetatakse, on aluseks meelivatele elamustele.

On hea, kui lapse saab juhtida arusaamiseni, et mida enam ta tunneb loodust, oma koduümbrust ja selle taimi ning loomi, seda enam pakub loodus talle meeldivaid elamusi. (V. Ratassepp)

Õuesõpe põhineb **kogemisel ja tegevusel** ning võimaldab mitmekesiseid kokkupuuteid looduse, kultuuri, ühiskonnaga.

Kuna lasteaialaps ei tunne veel huvi üksikute ainealade vastu, siis on väga tähtis õppesisu käsitleda **ainetevaheliste seoste ja tegevustena**. Lapsel tekib siis püsiv ja kestav huvi, mis on eduka õppetöö eeltingimuseks. (J. Käis)

Viimase aja märksõnad:

säästev areng
keskkonnaharidus
ökoloogiline kasvatus
loodushoid

Eesti Vabariigi Keskkonnaministeeriumi ja Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi ühise tegevuse memorandum (10.03.2005) alusel asuti välja töötama keskkonnahariduse kontseptsiooni. (<http://www.envir.ee/379027>)

Keskkonnaharidus peab lähtuma säästva arengupõhimõtetest, et kujuneks õppeprotsessi kaudu vastutustundlik, keskkonda hoidev ja väärtustav kodanik.

Kaks suurepärasest võimalusest ümbritseva elukeskkonna tundma õppimiseks looduses on:

- õues õppimine
- õpperada

Looduskeskkond on lapse arenemise jaoks väga oluline. On tähtis, et laps saaks ise loodust vaadelda, kogeda ja selle kaudu oma emotsioone vallandada.

Loodusnähtuste vaatlustega õpib ta analüüsima, võrdlema, arutlema. Kõike, mida ta kogeb, seda ta oskab. Tal on vaja õppida asju tunnetama ja loodus on selles kõige paremaks õppevahendiks.

0-3 aastased

EESMÄRGID

- Lapsel pikeneb õuesviibimise aeg ja seoses sellega üldine organismi vastupanuvõime.
- Areneb taju, tähelepanu ja keskendumisvõime tänu vahetule kogemisele, mis rakendab tööle lapse kõik meeled.
- Tärkab huvi ümbritseva maailma, seal valitsevate seoste ja nähtuste vastu.
- Laps saab hulgaliselt positiivseid emotsioone ja õpib loodust hoidma ja armastama

ÕPISISU

Sellele vanuserühmale on iseloomulik vähene keskendumisvõime ja suur liikumisvajadus. Sellega seoses on parimaks meetodiks anda lapsele teadmisi ümbritsevast just õuesõpe, kuna see annab võimaluse arvestada lapse ealisi iseärasusi tajuda maailma võimalikult paljude meeltega. Soovitav on õppida väiksemas grupis või individuaalselt, kuna selles vanuses ei ole lapse jaoks oluline mitte kollektiiv, vaid otseselt temaga suhtlev täiskasvanu, tema suhtumine ja eeskuju, mida väikelaps siis püüdliselt matkib. Õpisisu olgu lihtne, lapsele mõistetav ja võimalikult näitlikustatud, et laps saaks võimalikult palju positiivseid emotsioone. Oluline on õpetada last loodust hoidma ja armastama. Seoses õues õppega suureneb laste kehaline aktiivsus ja pikeneb õuesoleku aeg, mis tagab väikeste kasvandike parema tervise.

Õuesõppe kaudu saab teostada peaaegu kõiki tegevuskava momente: nt. joonistamine (liivale, mullale, kivile, asfaldile, paberile jms.), keel ja kõnelemine (liisu- ja muud salmid, lõbusad laulud, mängud jutustamine), matemaatika (vahetu kogemine

vaatlused, ehitusmängud, loendamine, rühmitamine, orienteerumine), samuti muud käelised tegevused, kasutades nii looduslikku kui kasvataja poolt kaasa võetud materjali. Õuesõpe jätab õpetajale piiramatu võimaluse rakendada oma fantaasiat, oluline on saavutada laste positiivne suhtumine ja harmooniline areng. Tähtis on järgida printsiipi lähemalt kaugemale, selles vanuses jäägu lapsed ikka oma lasteaia ja kodu lähedusse. Oluline on õpetaja enda suhtumine ja eeskujud

PÄDEVUSED

- Lapsele meeldib õues viibida ja seal täiskasvanu juhendamisel
- osaleb mitmekesistes tegevustes.
- Tänu positiivsetele emotsioonidele on laps rahulikum, tervem, õnnelikum.
- Lapsel on olemas mitmesugused oskused, millele on võimalik üles ehitada
- järgnevate vanuserühmade õuesõpe.
- Laps hakkab tegema koostööd täiskasvanu ja teiste lastega.
- Laps on omandanud vajalikud teadmised mängides, tema vanusele omase
- õpimeetodi kaudu.
- Areneb armastus ja hoolivus ümbritseva looduse vastu.
- Paranevad sotsiaalsed suhted ja rühma sisekliima tänu avatud ruumile
- ja looduses viibimisele.

3-5 aastased

EESMÄRGID

- Lapsel suureneb võimalus rakendada ülisuurt liikumisvajadust ja tugevdada organismi.
- Laps saab rahuldada talle iseloomulikku uurimis- ja õpimise vahetel ja loomuomastel viisil.
- Areneb keskkonnateadlikkus, paraneb orienteerumisoskus ja tähelepanuvõime.
- Kujuneb oskus töötada grupis ja arvestada kaaslastega.
- Laps õpib reegleid arvestama ja austama.
- Laps mõistab, et igal nähtusel on põhjus ja igal teol tagajärg.
- Laps muutub enesekindlamaks seoses eduelamuse kogemisega.

ÕPISISU

Selles vanuses tuleb panna alus teadlikule soovile õppida, uurida, teada saada. Õppeprotsess peab olema haarav, huvitav, lapse tähelepanu ja keskendumisvõimet soodustav, samas arvestama ka lapse ealisi ja individuaalseid iseärasusi. 3-5 aastane soovib kuuluda gruppi ja olla kaaslaste poolt aktsepteeritud. Laps on suuteline arvestama reeglite ja grupiliikmete vajadustega. Õpetajal on suurepärane võimalus parandada rühmasiseseid

suhteid ja integreerida arglikke ja tõrjutud lapsi, võimaldades neil iseseisvalt lahendada vastutusrikkaid ülesandeid, et tõestada neile endile ja kaaslastele, et nad tulevad suurepäraselt toime ja et neid saab usaldada.

Endiselt kehtib koduläheduse printsiip, ent 5-aastastega võib juba ette võtta pikemaid uurimisretki ja matku. Oleks tore, kui lastel oleks oma loodusrada või koht, mida erinevatel aastaegadel külastada, et tajuda looduses toimivaid rütme ja aastaegade vaheldumist. Vahel võiks korraldada õuetegevusi koos erinevas vanuses lasterühmadega, nii et iga vanem laps saaks enda juhendada ühe noorema lapse, kuna nii kujuneb vastutustunne ja oskus arvestada ka oma kaaslasega ja teda vajadusel abistada.

Kasutada tuleks rohkem uurimisvahendeid nagu luup, mikroskoop, erinevaid aineid, vedelikke, materjale, uurimismeetodina on lastele huvitav ja laste tähelepanu haarav õpetaja poolt korraldatud katse. Kuna kõige paremini jääb meelde vahetult kogetu, olgu endiselt au sees õppimine, mis toimub lapse kõikide meelte rakendamise kaudu. Mida noorem laps, seda vähem võiks olla ülesandeid ja läbitavaid punkte, tegevus olgu võimalikult haarav, näitlik ja mänguline.

Igale õpetajale on jäetud valikuvabadus, millist õppekava osa või momenti ta õuesõppe kaudu teostada soovib. Võimalused on piiramatud, oluline on õpetaja enda soov ja huvi õuesõppe vastu, lapsed tulevad alati kaasa! Tore oleks vahetevahel kaasata õpiprotsessi ka lastevanemaid, mis annab suurepärase võimaluse igakülgses koostöös.

PÄDEVUSED

- Liikumisvilumuste- ja oskuste suurenemine, paraneb käe- ja silma koostöö, võime teha järeldusi ja mõista seaduspärasust põhjus tagajärg.
- Laps on suuteline andma oma panust grupitöös, arvestama kaaslaste vajadustega.
- Tekkinud on mõistmine, et inimene ja loodus on omavahel seotud ja mõjutavad teineteist.
- Kujuneb kogemuste ja teadmiste pagas ümbritsevast maailmast, suureneb soov uurida, õppida, katsetada, mis annab head eeldused edukaks õppetööks kooliperioodil.
- Väheneb haigestumine seoses karastatuse ja sisepingete vähenemisega.
- Õpetajal avaneb võimalus näha lapsi tavapärasest erinevates situatsioonides.
- On kujunenud oskus kasutada erinevaid uurimisvahendeid ja vajadusel neid ise leida ja meisterdada.
- Laps austab ja armastab loodust ja käitub sellele vastavalt.

5- 7 aastased

EESMÄRGID

Laps täidab konkreetset õpiülesannet.

- Laps õpib õues kogedes ümbrust ja õpitavat kõigi meeltega, lisaks liikumise abil kogetu.
- Laps teeb õuesoleku jooksul midagi oma käega valmis.
- Olulisim on õpitu peegeldamine tunni või päeva lõpul
- Laps tajub vahetult ümbrust, kirjeldab kogetut ja väjendab vaadeldut kujundlikult
- Laps saab emotsionaalse kontakti loodusega. Väga oluline on RÕÕM!
- Loodus annab lapsele parima võimaluse areneda tal kehaliselt, vaimselt ja sotsiaalselt
- Laps tunneb huvi ümbritseva maailma vastu, mis aitab tal luua endale terviklikku maailmapilti

ÕPISISU

Kõikide õppe ja kasvatustöö valdkondade puhul on võimalik kasutada õuesõppimist ehk rakendada üldõpetuse põhimõtet ning erinevaid valdkondi omavahel lõimida.

Õues õppides on peale teadmiste ja kogemuste väga olulisel kohal tervisele vajalik värsked õhk ja liikumine.

Eelkooliiga on mängu ja muinasjutude aeg, seda saab edukalt ära kasutada ka õues õppides.

Mäng õpetab lapsele üheaegselt keskendumisvõimet, oma keha ja tundemaailma valitsemist, enesemääratlust, aga ka enesekindlust ja meeskonnatöö- oskusi. See on ka lapse positiivse “mina” loomine. Positiivne “mina” ja rõõm, mida laps tunnetab maailmas uusi imesid avastades, loovad tal positiivse motivatsiooni õppimiseks. Kogemus on siin pidev dialoog iseenda ja maailmaga, mille kaudu saab laps ettekujutuse maailmast ja oma kohast selles. Võistlusmomenti kasutatakse mängudes üsna ettevaatlikult, et lapsed tunneksid oma tegevusest eelkõige rõõmu ja ei kardaks teha vigu. Üksikjuhtudel, et teha mäng põnevamaks, võib kasutada pante, mida mängu lõpus tuleb mängijatel välja lunastada.

Mängu lõpus on vaja esitada lastele küsimused: mis tunded tekkisid seda mängu mängides? Mis tekitas raskusi? Mida oli mängust õppida?

Oluline on emotsionaalne kontakt loodusega. Teadmisi omandatakse tegutsedes arvestades koduloolisuse printsiipi.

Õues, metsas, pargis tuleb selgitada reegeid, kuidas arukalt käituda, et tagada looduse säilimine seda kahjustamata. Loodushoiu lähtealus on looduse tundmine. Mida enam teadmisi lapsed loodusest omandavad, seda teadlikumaks nad muutuvad.

Lapsi tuleb õpetada nägema ja vältima ohtusid ja kogema ümbritsevat kõikide meeltega, mitte ainult nägemise ja kuulmisega.

Täiskasvanu toel märkavad lapsed, et looduses on kõik omavahel tihedalt seotud.

Loduskaitse seiukohalt tuleks lastes kujundada õiget ja heasoovlikku suhtumise kujundamist

- loodus on inimese elu ja tervise allikas; loodusega suhtlemine nõuab mõistuse ja südame koostööd
- loodus on meie kõikide ühisvara, mida tuleb kaitsta ja säästa
- loodus on terviklik süsteem, milles kõik on omavahel seotud

Õige eetilise hoiaku ning loodusarmastuse tekkimine saab alguse suhtlemisest koduümbruse loodusega, innukas osalemine selle hooldamisel ja hoidmisel. Looduse õpperajal areneb vaatlusoskus, võib anda ülesande koostada herbaarium, laduda kividest- oksakestest tähti, numbreid, kujundeid liivale või lumele.

PÄDEVUSED

- tunneb huvi ümbritseva maailma vastu, tervikliku maailmapildi loomine
- tunneb ja oskab võrrelda puid oma lähemast ümbrusest (nt. kuusk, mänd, kask vaher, tamm, pihlakas, kastan jne.)
- tunneb lähema ümbruse rohttaimi (nt. nõges, ristik, teleht, sõnajalg, raudrohi jne.)
- teab enamlevinud lilli (nt. võilill, lumikelluke, sinilill, karikakar, nurmenukk, kullerkupp, piibeleht, ülane jne.), korjab taimi ja koostab herbaariumi
- tunneb peaaegu kõiki tuntumaid loomi, ka nn. külma- ja soojamaa loomi ja linde; märkab lindu ja loomade tegevuse jälgi
- märkab muutusi looduses (aastaajad, öö ja päev), tegevuste rütm on seotud aastaegade, rahvakalendri tähtpäevade, riiklike ja kohalike traditsioonidega
- vaatleb elus ja eluta loodust
- vaatleb regulaarselt ilma
- korjab looduslikku materjali meisterdamiseks
- märkab enda ja teiste tegevuse tagajärgi lähiümbruses
- mõistab, et tema tegevus mõjutab keskkonda ja vastupidi
- kirjeldab ja väljendab kujundlikult vahetult tajutud ümbrust

Õppevahendeid:

Dahlgren, L. O.; Szczepanski, A. 2006. **Õuesõppe pedagoogika**. Tõlkinud Sarv, M. Ilo, 72 lk.

Metsaõpperada. Metsa- ja puiduõppe õppevara. Soomekeelsest raamatust Metsänoppimispolku tõlkinud L. Iher. Eesti Koolimetsade Ühenduse koduleheküljel: <http://www.koolimets.ee/index.php?ml=426&m2=428&m3=0&m4=0&id=502&lang=0>

Vuokko Veenola. Keskkonnaharidus lasteaias
Päkapikurada

<http://www.hared.ee/files/pakapikurada.pdf>

Aiatuuliku askeldused, Tallinn 2006

<http://www.hared.ee/files/askeldused.pdf>

Nähka lood, Tallinn 2007-11-04

Neid linde me tunneme

http://vana.elfond.ee/fail.php?id_fail=812

Koduloomadest

<http://www.koolielu.ee/files/koduloomad%5B4%5D.ppt>

Helid looduses
<http://www.loodusheli.ee>
Eesti taimed
[bio.edu.ee /taimed/](http://bio.edu.ee/taimed/)
Eesti selgroogsed
bio.edu.ee/loomad/
Lapsed õue iga ilmaga

1.2.2. AVASTUSÕPE

Lapse loomulikku uudishimu on hea rahuldada Avastusõppe kaudu. Uudishimu on lasteaialaste õppimisprotsessi olulisim motivaator. Seda tuleb osata hoida põnevate, last kõitvate tegevuste kaudu. Avastusliku õppe käigus suunatakse iga laps küsimuste ja juhendamise abil iseseisvalt tegutsema ja mõtlema. Lapsel areneb küsimuste esitamise oskus, esinemisjulgus, tähelepanelikkus, teistega arvestamine, otsustusvõime, loovus ja innovaativsus ning probleemide lahendamise vilumus. Mängides, katsetades, võrreldes, analüüsides ja seoseid luues ja läbi käeliste tegevuste saabki laps targemaks ja tal tekib teadmine sellest, mida ta õpib ja miks ta seda õpib. Avastustee kasutamine lasteaias aitab kasvatada lastes loovust ja innovaativsust. Avastusõpet sobib lasteaias läbi viia alates 5 eluaastast, kuna see eeldab lapse analüüsivõimet, meeskonnatööd ning praktilise töö oskust katsete tegemisel. Projekti „AVASTUSTEE“ uurimuslik õppekava koosneb mitmete teemade õppetsüklistest (Inimese meeled ja avastamine. Vedelikud ja tahked ained. Aastaajad. Organismid ja elupaigad. Võrdlemine ja mõõtmine. Ilmastiku- nähtused. Liikumine). Lasteaedadele kõik teemad ei sobi, vajalik on hinnata teema sobivust arvestades laste vanust. Avastusteele asudes tuleb õpetajal läbida õpetajakoolitus, läbi töötada õpetajaraamat, teha plaan ja tegutsema hakata. Tehtust ja tulemustest annavad õpetajad tagasisidet projekti meeskonnale portfooliote näol. Õppetsükli tulemuste analüüs ja hinnangu ning parendamise väljaselgitamise hõlbustamiseks hinnatakse laste teadmisi antud teemal enne ja pärast avastusliku õppetsükli läbimist. Palju abi saab ka projekti kodulehelt www.avastustee.ee ja suheldes otse projekti nõustajatega ning kasutades teiste kolleegide kogemusi kodulehel avaldatud portfoolioteaga tutvudes. Selle meetodi edukuse üheks tagatiseks on kindlasti lastevanemate teavitamine õppetöö põhimõtetest ja nende kaasamine. Lapsevanemad saavad paljuski abiks olla (koduste töölehtede ja vaatluste teostamisel, materjalide muretsemisel, kohtumiste korraldamisel jne.) Õppetsüklist kokkuvõtteid tehes võiks paluda neilt tagasisidet ja rahulolu hinnangut. Oluline on meeskonnatöö. Soovitav oleks koos kolleegiga õpetajakoolitused läbida, nii on kergem tegevusi planeerida ja läbi viia.

5-6 aastased

EESMÄRGID

- Lapsel on huvi ümbritseva maailma, seal valitsevate seoste ja nähtuste vastu.
- Laps õpib leidma seoseid kasutades erinevaid meeli- katsudes, maitstes, nuusutades, vaadeldes.
- Laps saab positiivseid emotsioone katsetades ja uurides.
- Laps oskab teha meeskonnatööd.

- Laps tunneb värve ja värvuseid
- Laps oskab vaadelda ilma ja märgata ilma vaheldumist.

ÕPISISU

Sellele vanuserühmale on iseloomulik teadmishimu ning huvi kõike ise proovida. Lapsel areneb taju, tähelepanu ja keskendumisvõime tänu vahetule kogemisele, mis rakendab tööle lapse kõik meeled. Sellega seoses on parimaks meetodiks anda lapsele võimalus katsuda, maitsta, nuusutada, uurida. Soovitatav on tegutseda väiksemas grupis või individuaalselt. Oluline on julgustada last proovima ja katsetama. Avastusõppe kaudu saab teostada kõiki tegevuskava momente. Ühe tegevuse käigus on võimalus lõimida nii matemaatika, keel ja kõne, mina ja keskkond, liikumine, muusika, käelised tegevused, sotsiaalne arendamine, suhe ümbritseva keskkonnaga. Avastusõpet on võimalus läbi viia õuesõppe osana.

PÄDEVUSED

- Lapsele meeldib uurida, katsetada, maitsta ja läbi selle saada uusi teadmisi.
- Lapsel on tekkinud huvi ümbritseva maailma vastu.
- Laps hakkab tegema koostööd täiskasvanu ja teiste kaaslastega.
- Laps vaatleb regulaarselt ilma.
- Lapsele meeldib katsetada värvide ja vedelike omaduste

6-7 aastased

EESMÄRGID

- Laps oskab kirjeldada, võrrelda, rühmitada ning leida seoseid.
- Laps saab aru konkreetsest õpiülesandest ja suudab seda täita.
- Laps oskab ennast väljendada suuliselt ning kirjalikult.
- Laps suudab prognoosida tulemust ning eraldada olulist ja mitteolulist infot.
- Laps soovib ja oskab teha meeskonnatööd.

ÕPISISU

Avastusõppe arendab sotsiaalseid oskusi, otsustusvõimet, julgust esineda nii suuliselt kui väljenduda kirjalikult. Õppimine on lapse enda tegevuse tulemus. Lapsed uurivad, vaatlevad, küsivad, proovivad ja otsivad lahendusi. Avastusõppe kaudu õpivad lapsed mõtlema, seoseid looma ning kujuneb mõistmine tegevuse tagajärgedest. Laps saab ise avastamise teel täieliku arusaamise sellest, mida ta õpib ja hakkab selle toel looma seoseid. Laps saab eduelamusi, suureneb huvi ja motivatsioon oma teadmisi rakendada.

Kasutada tuleb rohkem uurimisvahendeid nagu luup, termomeeter, joonlaud, nõud erinevate vedelike ja ainete mõõtmiseks ning vaatlemiseks. Tegevused peaksid olema võimalikult põnevad, näitlikud ja last kaasavad. Lapsel peaks võimaldama teha koostööd erinevates laste- rühmades, et tekiks oskus teha meeskonnatööd.

PÄDEVUSED

- Areneb lapse fantaasia.
- Areneb meeskonnatöö oskus, mis toetab sotsiaalsete oskuste arenemist.
- Laps tegutseb ise, ta õpib mõtlema ja analüüsima.
- Laps oskab mõõta ja arvutada.

- Laps oskab näha enda tegevusest tulenevaid muutusi ja oskab seda analüüsida.
- Laps on aktiivne, otsib ise vastuseid, analüüsib oma tegevust.
- Laps julgeb avaldada oma arvamust ja ise mõelda.
- Laps oskab planeerida oma tegevuste käiku.

Avastusõppe põhiprintsiibid võtab hästi kokku Hiina vanasõna: „Ma kuulen ja ma unustan, ma näen ja ma mäletan, ma teen ja ma saan aru!“

1.3 Tehiskeskond

Õpetamise eesmärgid

5 - 7

- Laps tutvub erineva arhitektuuriga ehitistega. teadmisi erinevate ehitiste otstarbest.
- Laps tunneb erinevaid ehitusmaterjale ja nende omadusi.
- Laps teab laua- ja sülearvuti kasutamise võimalusi.
- Laps teab virtuaalkeskonna ohtusid arvutile, lapse tervisele, turvalisusele.
- Laps tunneb levinumaid elektrilisi kodumasinaid .
- Laps teab kodumasinate kasulikkust ja ohtlikkust
- Laps tunneb erinevat liiki jäätmeid.
- Laps teab jäätmete taaskasutamise vajalikkust
- Laps tunneb jäätmeid ja nendest tulenevat ohtu loodusele ning inimese tervisele.

Õpisisu

- Kodulinnas asuvad ehitised– Pikk Hermann, KUMU, Kadrioru loss, Kaarli kirik, Lepatriinu lasteaed, Lilleküla kool, jne.- ja nendega tutvumine läbi õppekäikude ja pildimaterjali.
- Vaatlus ja vestlus hoonete ja ehitiste erinevast otstarbest (muuseum, pood, vaatetorn, inimese eluase, teater, kino jne).
- Vaadelda ja võrrelda erinevaid materjale ja hooneid õppekäikudel ning piltidelt.
- Erinevate materjalide – kivi, liiv, klaas, puit, metall vaatlemine ja võrdlemine katsumise teel ning nende kasutamine kunstitegevustes.
- Vaadelda ja võrrelda süle ning lauaarvutit.

- Vestelda lastega WIFI-st, Skype-st, e-mailide-st, facebooki-st . Pakkuda vaatamiseks mõningaid võimalusi nagu looduskalender, Jussi multikad, Lastekas vms.
- Vestlus arvutiviirustes ja nende levikust, mõjust lapse rühile ja silmadele liigsel arvuti kasutamisel.
- Vestlus võimalikest ohtudest ja ohuallikatest lapsele suheldes arvutis tundmatutes kohtades, tundmatute inimestega.
- Tutvustada mõisteid „küberkaitse“, „küberrünnak“, „e-riik“, „e-hääletus“.
- Mõiste „kodumasinad“ tutvustamine. Kodumasinad töötavad elektri abil. Elekter on ohtlik ja temaga tuleb ettevaatlikult ümber käia. Kuumenevaid kodumasinaid (triikraud, pliit, kohvimasin) ei tohi kontakti unustada.
- Vestlus ja vaatlus milliseid kodumasinaid oskad nimetada, millised on sul kodus? Mida nendega teha saab ja milleks neid vaja on?
- Lastega erinevat sorti prügi vaatlemine, sorteerimine (v.a ohtlikud jäätmed vt. LISA 1). Vaadata asju, mis on tehtud taaskasutatud materjalidest. Selgitada lastele miks on vaja prügi sorteerida ja taaskasutada. Miks tuleb prügi visata ettenähtud kohta, mitte metsa alla.

Pädevused

- Mõiste „kodumasinad“ tutvustamine. Kodumasinad töötavad elektri abil
- Elekter on ohtlik ja temaga tuleb ettevaatlikult ümber käia.
- Kuumenevaid kodumasinaid (triikraud, pliit, kohvimasin) ei tohi kontakti unustada.
- Vestlus ja vaatlus milliseid kodumasinaid oskad nimetada, millised on sul kodus? Mida nendega teha saab ja milleks neid vaja on?
- Lastega erinevat sorti prügi vaatlemine, sorteerimine (v.a ohtlikud jäätmed vt. LISA 1). Vaadata asju, mis on tehtud taaskasutatud materjalidest. Selgitada lastele miks on vaja prügi sorteerida ja taaskasutada. Miks tuleb prügi visata ettenähtud kohta, mitte metsa alla.

Pädevused

- Laps tunneb, nimetab ja kirjeldab tuntumaid ehitisi Eestis
- Laps teab ja selgitab erinevate ehitiste otstarvet.
- Nimetab erinevaid materjale mida kasutatakse hoonete ehitamisel.
- Teab sülearvuti ja lauaarvuti töötamise põhimõtteid.
- Laps on teadlik arvutis olevatest võimalustest.
- Mõistab virtuaalkeskkonna ohtusid tervisele, arvutile ja enda ning riigi julgeolekule.
- Nimetab ja kirjeldab erinevaid kodumasinaid.
- Teab ja kirjeldab kodumasinade kasutusvaldkondi.
- On teadlik ja oskab selgitada võimalikke ohte kodumasinade kasutamisel.
- Eristab ohtlikke jäätmeid teistest ja on teadlik nende kahjulikust mõjust
- Mõistab jäätmete sorteerimise ja taaskasutamise vajalikkust.

Olmeprügi

Klaasikillud, kasutatud, toiduõli, kodus lõigatud juuksed, kasutatud paberkäterätid-ja taskurätid, leivakoti klõpsud, vanad räbalad riided, jalanõud, elektripirn hõõglambiga, kassiliiv, vatt, katkised nõud (potid, pannid, taldrikud jne), tuhk (jahtunud), pastakad ja viltpliatsid, remonditarbed (kasutatud pintslid, värvirullid, kipsplaat).

Biologunevad jäätmed

Kartulikoored, toidujäägid jne, munakoored, väikesed kondid, kohvipaks, lilled, puuviljad jms

Paber

Ajalehed, ajakirjad, vihikud, kataloogid, raamatud, jõupaber, puhtad paberpakendid.

Pakend (enne loputada)

Pesuvahendi pudelid, pesupulbripakendid, toidukile, katkised purgid ja pudelid, kilekotid, õllepudelikorgid, vorstide ja juustude ümber olev plastkile, vahtplastist toidualused, pesuvahendi kilekotid, hõbepaber (sokolaadi ümbrispaber, kohukeste paber), plastik, sampoonepudelid, plekist konservikarbid, purepakendid (piim, mahl, keefir, koor), fooliumpakend, kodukeemia plastmassist pudelid, kodukeemia pudelid (nt WC puhastusvahend, nõudepesuvahend – mitteohtlikud ja kuivad) pakendikonteinerisse.

Ohtlikud jäätmed

Patareid, ravimid, päevavalgustuslambid, kodukeemia plastmassist pudelid – ohtlike ainetega reostunud.

Kirjandus

- Mj „Kolm pörsakest“
- „Tolmuimeja“ V.Miller (Kirju-Mirju II)
- „Tolmuimeja“ S.Kaputikjan (Kirju-Mirju I)
- „Vankumatu televiisoriantenn“ E.Raud (Kirju-Mirju II)
- „Klaasikild“ H.Pukk (Kirju-Mirju II)
- „Raadio“ D.Gabe (Kirju-Mirju I)
- „Pesumasin pahandab“ E. Esop (Kirju-Mirju I)
- MJ“Härja maja“
- Mj“Hans ja Grete“ (piparkoogist maja)
- Mj Lumekuninganna“(jääst ja lumest loss)

1.3.1 Liikluskasvatus

Eesmärgid.

- Laps tunneb valgusfoori põhivärve
- Tunneb parem, vasak pool
- Laps teab, et enne sõidutee ületamist peab peatuma, kuulama ja vaatama
- Laps tunneb liiklusmärke, ülekäigurada, kõnnitee, risttee, bussi-, trammi peatus
- Teab erinevaid transpordiliike ja nende vajalikkust(maa- õhu- ja veetransport-kauged maad, kaubaveod, reisirid)
- Tunneb helkurit, selle kandmise vajadust pimedas
- Tunneb politsei, kiirabi ja tuletõrje tööd, tunneb ära vormi järgi ja teda nende vajalikkust ja tähtsamaid tööülesandeid
- Liiklusviisakus ühistranspordis
- Teab ohutu liiklemise õpetust.(turvavöö)
- Teab hädaabi numbrit(112)

Õpisisu.

- Liikluskeskkond on tänapäeval keeruline ja ohtlik , olukorrad vahelduva kiiremini kui olmekeskkonnas. Laps ei ole valmis ohtudeks. Ta näeb kõike eri vaatenurgast (väike) Liiklus erinevatel aastaegadel.
- Täiskasvanute õige eeskuju lapsele õigete liiklusharjumuste kujundamiseks
- maast madalast.
- Turvalisus liikluses lapse jaoks: laste turvatoolid autos, kiivrid,
- lipud jalgratturitele, ohutusvestid, lastepärased helkurid.
- Liiklusmängud.
- Viisakus ühistranspordis-pealeastumine, istekohtade loovutamine, vaikse häälega kõnelemine.
- Alarmsõidukite vajalikkus ja luba eirata valgusfoori tulesid (kiirabi, tuletõrje, politsei). Lastele selgitus miks?
- Maa- õhu- ja veesõidukite tähtsus, otstarve.
- Võimaluse korral õppekäigud tuletõrjesse, lennujaama, raudtee-jaama, sadamasse.
- Kohtumine politseiinspektoritega, eesotsas Mare Arnaga , kes tutvustavad politsei tööd, politsei autot vilkuritega, politsei vormi ja töövahendeid ja vestlevad lastega ohutust ja viisakast liikluskultuurist (Igal aastal lastekaitsepäeval)

Õpetamise eesmärgid

0-3 aastased

- Laps tunneb valgusfoori värve, värvide tähendust,(roheline; võib minna,
- kollane-hoiatab, punane- seisa, oota) ning asukohta
- Laps teab, et hoiab emal, isal, tänaval käest kinni
- Laps tunneb märki ülekäigurada ja selle tähendust
- Lapse teab milleks on vaja helkurit
- Laps teab turvavööri ja turvavööri vajalikkust

Õpisisu

- Tutvumine valgusfooriga; milleks on vajalik
- Teadvustada lastele kui vajalik on isal, emal käest kinni hoida tänaval, ületada sõiduteed koos vanematega
- “Sebra” ülekäiguraja tähistamine
- Helkuri kandmise vajalikkus pimedal ajal Kus peab helkur olema?
- Laps on autos turvavööri Miks?
- Liiklusmängud; Mis värv on fooris? Helkur pimedas, Lapsed ja autod

Pädevused

- Tunneb valgusfoori värve; punane, kollane, roheline
- Teab, et sõiduteele astudes tuleb enne peatuda, hoida ema käest kinni ja jälgida sõidukeid
- Teab helkuri tähendust ja kandmise vajalikkust
- Tunneb ülekäigurada

3-5 aastased

Õpetamise eesmärgid

- Kinnistab valgusfoori värvide tundmist
- Teab värvide asukohti valgusfooris ja nende tähendust
- Roheline teeb vabaks
- Kollane hoiatab
- Punane keelab
- Tunneb parem, vasak pool

- Teab, et enne sõiduteele astumist tuleb peatuda
- Teab, et enne tee ületamist vaata vasakule, siis paremale
- Tunneb lihtsamaid liiklusmärke kodu ümbruses
- Teab erinevaid sõidukeid; laevad, paadid lennukid, helikopterid, autod, bussid, trollid, trammid, mootorrattad
- Alarmsõidukid; kiirabi, politsei, tuletõrje

Õpisisu

- Lihtsamate liiklusmärkide tutvustus; ülekäigurada, rattatee, kõnnitee, risttee, lapsed teel, bussi- trammipeatused
- Viisakus liikluses; mehed lubavad naised enne autobussi
- Helkur, selle vajadus pimedas
- Tutvumine politsei, kiirabi tööga, teada nende vormiriietust ja tähtsamaid tööülesandeid
- Liiklusmängud; varblased ja auto, ülekäik, rong
- Tutvustada lastele erinevate liiklusvahendite sõidukiirust ja õpetada sellega arvestama. Vaadelda tänaval, kus on liikluskiirus sõidukil kõige suurem
- Tutvuda teeoludega erinevatel aastaaegadel, märg, libe, lumine
- Õppekäik lennujaama, sadamasse ja raudteejaama, Vestelda lastega erinevate liiklusvahendite vajalikkusest
- Vaadelda lastega tänaval liiklust. Õpetada ennetama ohtusid ja keerulisi situatsioone. Mängida need läbi lasteaia liiklusvaibal

Pädevused

- Tunneb valgusfoori värve
- On selgeks õppinud parem ja vasak pool
- Tunneb lihtsamaid liiklusmärke
- Oskab peatuda enne sõiduteele astumist
- Teab 112 ja 110

5-7 aastased

Õpetamise eesmärgid

- Otstarbekate ja turvaliste liiklusharjumuste kujundamine
- Lasteaia ja kodu ümbruse liikluskeskkonna tundma õppimine, ohutu marsruudi välja töötamine
- Liiklejate õiguste ja kohustuste selgitamine ja nende täitmise vajalikkus liikluses

- Teab lihtsamaid märke, ristmik, õueala, jalgrattatee, lapsed teel jm
- Liiklussituatsioonides oskuslik tegutsemine; kus ja kuidas liikuda
- Teadmiste rakendamine enese ja teiste kaitseks

Õpisisu

- Mis on liiklus; jalakäijate ja sõidukite liikumine neile määratud kohas, inimese liikumine jalakäijana neile määratud kohas, sõitjana või juhina
- Liikluseskkond; kiiresti muutuv, ohte sisaldav, suurt tähelepanu, liikluseeskirjade tundmist nõudev ümbrus
- Liiklejad; jalakäijad, autod, suusatajad, uisutajad,
- Erinevad liiklusalad; õueala, tänav, kõnnitee, sõidutee, ristmik, raudtee, mereteed, õhutee
- Liikluskorraldajad; liiklusmärgid,
- Foor; sõidukitele ja jalakäijatele 2 ja 3 tulega foor, nooltega foorid tulede ja noolte märguannete tähendused, järjekord, märguannetele vastav käitumine
- Liikluseeskirjad; ohutu liiklemise kokkulepped, jalakäija liigub maantee vasakus servas, siis näeb vastutulevat sõidukit, sõidukid liiguvad paremas servas. Lasterühm liigub kõnniteel kahe täiskasvanuga paarikauba reas, seljas turvavestid
- Liikluspolitsei, riietus, varustus sau, politseiauto, alkomeeter, kiirusemõõtja tema tööülesanded
- Liiklustakistused
- Buss, auto, puu, inimene
- Pimedus, ere valgus
- Vihm, jää, lumi, kuumus, libedus, torm
- Alarmsõidukitele tuleb anda teed

Liiklusohutu käitumine ja ohusituatsioonid

Mängus; jooksu ja pallimäng, rulluisutamine, rulasõit, jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, pleieri kuulamine tänaval,
 Tänaval jälgi foori tulesid, ohutut, teeserva, sebrat
 Transpordivahendis: sõidu ajal istutakse, hoitakse kinni käepidemest, rihmast, käitatakse teisi häirimata ja vaikselt

Turvavahendid

- Helkur läikivad ribad
- Jagratta kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsed
- Autos turvavöö, tool
- Täiskasvanute eeskuj
- Õppekäigud tuletõrjesse, sadamasse
- Päästeameti ja liikluspolitsei külla kutsumine

Mängud

Täringumäng Sõpradega kooliteel
Liikluspuzzled
Liiklusmaketid väikeautodega mänguks
Täpsus- ja vigursõidud jalgrattal

Kirjandus

Vooriku vembud M. Kivistik
Kurjam ja Nurjam K. teiter
Ohutu olla J. Tamm
Mina ja tänav H. Taidre
Rattur ja tänav
Tiiu, Tõnu, Tuks ja tänav
Tipp, Täpp ja kolm jänkupoissi U. Leies
Ai, valus on J. Wikland
Liiklusaabits U. Sellenberg Ohutu koolitee Maanteeamet

1.3.2 Säästliku eluhoiaku arendamine

Õpetamise eesmärgid

- Laps tunneb lähiümbruse igapäevaseid ilminguid
- Laps tunnetab positiivset suhtumist loodusesse ja keskkonda
Laps oskab analüüsida ja mõista elukeskkonda
- Laps teab täiskasvanute töid ja tegemisi ja nende vajalikkust
- Laps oskab elukeskkonda säästa, hoida, austama
- Laps omab säästva tarbimise harjumust ja mõttelaadi
- Säästev areng - mõiste selgitamine
- Säästva arengu peamised põhimõtted
- Säästva arengu keskkonnahoidlikud esteetilised tõekspidamised
- Inimese osakaal säästva arengu saavutamisel

0-3 aastased

Õpisisu

- Puhtus sinu ümber
- Puhas vesi
- Elusloodus sinu ümber
- Asjad sinu ümber

Pädevused

- Laps viskab kommipaberi ja salvräti prügikasti
- Keerab ise veekraani kinni peale käte pesemist
- Looduses olles paneb prahi prügikasti või kotti
- Teab, et peenral õitsvaid lilli ei tohi murda põhjusega
- Ei rebi lehti puudelt, põõsastelt, mängib vaid mahalangenud lehtedega
- Kohates putukat, jätab ta rahule
- Nuusutab õues õitsvate lillede lõhna, eristab punaseid, kollaseid ja siniseid õisi, rohelisi lehi
- Oskab keerata raamatu lehti, hoiab raamatut
- Oskab hoida oma asju, paneb need õigele kohale

3-5 aastased

Õpisisu

- Vesi; oluline osa keskkonnast
- Õhk; kõikjal meie ümber
- Muld; taimestiku "kodu"
- Toit; austame leiba, leivas on tervis
- Elusloodus
- Prügi
- Materjalide korduvkasutamine

Pädevused

- Puhas vesi on rikkus
- Veest kergemad asjad ujuvad vee pinnal, raskemad upuvad(ära viska prahti vette)
- Vee lainel ja tuulel on suur jõud
- Kui pesed hambaid, kasuta veeklaasi, jooksva kraaniga kulub 1 klaasi asemel 7 klaasi
- Nõudepesu ajal saab vett kokku hoida
- Mets toodab õhku hapnikku
- Puidust tehakse paberit

5-7 aastased

Õpisisu

- Vesi on loodusvara
- Mets on rikkus
- Muld – taime kodu
- Toit = tervis
- Energia tuleb säästa

- Prügi
- Vanad asjad uueks

Pädevused

- Paberil on kaks poolt, kasuta mõlemaid
- Puhas õhk on tervisele vajalik
- Õhk on puhtam metsas, mere ääres
- Tubasid tuleb tuulutada
- Seemnest kasvab mullas taim
- Loodust tuleb hoida; ei murta, ei lõhuta puid, põõsaid, lilli. Ei tülitata putukaid, väikseid linde, loomi
- Paekivi on rahvuskivi
- Palju ehitusmaterjale saadakse meid ümbritsevast loodusest; puit, kruus, liiv, savi, kivid
- Toitu tuleb hoida ja leiba austada
- Korralik puhas toit = tervis
- Energiat tuleb kokku hoida; elektrivalgus, toasoojus, soe vesi, transport
- Rattasõit ja jalgsi käimine on tervisele kasulik ja säästab energiat
- Paljusid kasutatud pakendeid saab kasutada uuesti põnevate asjade valmistamiseks
- Paljusid pakendeid ostetakse poes tagasi

Kasutatud kirjandus

Veeraamat Täht M-E
 Õhuraamat “
 Maaraamat “
 Lope ja vesi KKM Info- ja Tehnikakeskus
 Lope ja õhk “
 Spunk mai 2005
 Pere ja kodu juuni 200

2. Valdkond Keel ja kõne

2.1 Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

Eesmärgid

- Laps tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- Kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- Tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

0-3 aastased

- Areneb nägemis- ja kuulmismeel, oskus keskendunult vaadata ja kuulata, koogab
- Diferentseerib helisid: kõne, laul, kõristi
- Kordab silpe, laliseb
- Mõistab kõnet, matkib täiskasvanu häälotsusi ja kergemaid silpe.
- laliseb ja häälitseb, matkib täiskasvanu kõnet
- Arendab aktiivset kõnet, kordab öeldud sõnu ja lihtsaid lauseid
- Allub täiskasvanu sõnalistele korraldustele ja tädab neid

3-5 aastased

Täpsustada häälikute P M T N V hääldamist. Jälgida ,et ei tekiks häälduspuudeid
Õpetada mõistma näitlikustamata suulist kõnet

- Areneb aktiivne kõne
- Õpib õiget hääldamist
- Täpsustub kõigi täishäälikute diferentseeritud hääldamine
- Oskab küsimustele vastata
- Hääldab sõnu selgesti, et ei vahetataks häälikuid ja silpe ja sõna lõpp oleks selgesti kuuldav
- Mängib mängu keele liikuvuse arendamiseks kui puuduvad R S K
- Väljendab oma soove lühikeste lausetega, mitte žestidega
- Vastab küsimustele sõnadega
- Kasutab asjade õigeid nimetusi, sõnavara umbes 1500 sõna
- Nimetab ennast “ mina”
- Kõne on seostatud
- Nimetab tegevusi pildil
- Kasutab kõnes nimisõnade kõrval ka tegusõnu, arvsõnu, asesõnu jt.

5-7 aastased

- Tunneb liisusalme
- Võtab osa vestlusest ja oskab õpetaja küsimustele vastata
- Kõneleb arusaadavalt sellest, mis huvitab või mida hetkel näeb
- Jutustab lihtsat uut juttu küsimuste abil
- Oskab kuulata kaaslaste jutustamist, mitte segades
Kasutab õigesti laadivahelduslikke sõnu ning sõnu, mille astme määramisel eksitakse, metsa, otsa, homme, jälle, põhjus
- Oskab mitmesilbilisi sõnu õigesti hääldada
- Oskab reguleerida hääle tugevust
- Tunneb ära hääliku sõnas
- Oskab täislausega vastamist
- Oskab õpetaja ja kaaslaste kõnet kuulata
- Ootab vastusega kuni küsitakse
- Kasutab kõnes liitlauset
- Küsimuste Miks? Milleks? Täendus ja tarvitamine
- Oskab jutustada tuttavat muinasjuttu
- Teab peast liisusalme ja luuletusi
- Tunneb grammatiliselt õiget kõnet
- Ains. ja mitm. osastav
- Mõnede võõrsõnade õige hääldamine ja rõhk
- -akvaarium, radiaator, kombainer, kosmonaut, traktor, kiosk, teater
- Foneemikuulmise arendamiseks häälikuanalüüs
- Oskab kuulata kaaslasti ja esitab neile küsimusi
- Oskab iseseisvalt jutustada
- Vastavalt teemale jutustab läbielatud sündmustest
- Lõpetab õpetaja alustatud jutu
- Mõtleb ise jutte välja
- Võrdlusastmete õige kasutamine
- Hea-parem, soe- soojem
- Vastandite leidmine
- Hääldab kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav
- Eristab sõnas häälikuid, määrab nende järjekorra
- Kuulab ja paneb tähele, suudab jälgida ja meeles pidada
- Jutustab eriolukordadest täpselt
- Oskab edasi anda oma mõtteid
- Oskab arutleda, selgitada olukordi, kuulata teiste kõnet katkestamata
- Valdab aktiivselt mitmekesisist sõnavara
- Mõtleb jutule puuduva lõpu, alguse ja pealkirja(jutukeste täiendamine, korrigeerimine)

2.2. Lugema ja kirjutama õpetamine

Õpetamise eesmärgid:

- Laps tunneb huvi lugemise ja kirjutamise vastu
- Laps tunneb huvi raamatu kui teadmiste allika vastu
- Tunneb huvi lugemise ja kirjutamise alusoskused
- Määratleb häälikute tajumise oskust
- Laps eristab häälikute erinevat pikkust sõnas
- Laps oskab laduda sõnu ja lauseid
- Laps tunneb ära tähed
- Laps tunneb kirjutamise võtteid

Õpisisu

Lugemine

- Tutvumine raamatuga ,piltide vaatlus
- Juttude ette lugemine.(erinevad žanrid)
- Hääliku mõiste
- Täht hääliku märgina
- Sõnade kuulamine ja lahti häälimine
- Hääliku määramine sõna algul, lõpul, keskel
- Tuttava hääliku järjekorra määramine sõnas: esimene, teine ,viimane
- Hääliku pikkus: lühike, pikk, ülipikk
- Täishäälikud, kaashäälikud, sulghäälikud
- Häälikute õige häälimine
- Sõna kokku lugemine
- Lause algus ja lõpp
- Lause koosneb sõnadest
- Jutt koosneb lausetest
- Kirjavahemärgid lauses: punkt ,koma, hüüumärk, küsimärk
- Loetud sõna kontrollimine tähenduse järgi
- Suur täht lause algul
- NIMI lauses
- kui sõna lõpeb “b”- ga näitab tegevust
- kui sõna lõpeb “d”-ga, näitab mitmust

Kirjutamine

Tasakaal. Silma ja käe koostöö
Peenmootorika
Pliiatsihoid
Kirja eelharjutused
Horisontaal- ja vertikaaljooned, kujundite piirjoonte joonistamine, piirjoonte seest värvimine joont ületamata, järeljoonistamine, kirjutamine näpuga, pintsliga, kriidiga, pliiatsiga
Joonistähtede kirjutamine. Täht hääliku märgina
Lihtsamate sõnade ja oma nime ülesmärkimine suurte joonistähtedega

Õppematerjalid

H. Mänd, J. Raigna, M. Terri "Karu – Aabits"
L. Eisen "Kukeaabits"
S. Poonuu "Kirjuta tähti"
R. Paatsi "Tähevihik"
Ü. Reemet "Pika-Päka Täherida"
K. Kasser K. Ohak "Täheraamat"
K. Kasser K. Ohak "Jutivihik" 1,2 osa
I. Muhel "Mina teiste seas"
II Muhel "Harjuta ja kirjuta"
OÜ "Shalom" "Õpin ise kirjutama"

September

4-5 aastased

Kirja eelharjutused (pliiatsihoid, isteasend)
Pilt ja sõna
Hääliku määramine sõna algul
Tähemärgi näitamine
Hääliku õige hääldus, suu ja keele asend
Lehe keskoht-parem, vasak äär

6-7 aastased

Tähtede A I L E tutvustamine
Kirjarahjutused: horisontaal- ja vertikaaljooned
Mõiste häälik ja täht
Kahetähelised sõnad, nende kokku lugemine
Lause koosneb sõnadest

Oktoober

4-5 aastased

Häälikumängud, ese ja tähed
Hääliku äratundmine sõnas
Sõna koosneb häälikutest
Lühike ja pikk häälik
Vertikaaljooned

6-7 aastased

Kirja eelharjutused
Tähed: O U N M
Mõiste “täishäälik”
Lause mõiste, pilt lause kõrval

November

4-5 aastased

Häälik sõna algul, keskel, lõpul
Kirja eelharjutused, horisontaaljooned
Sõnade lahti häälimine
Mitu häälikut sõnas
Joonevahe, tühi joonevahe

6-7 aastased

Tähed: S R P V ladumine
Täishäälikute kinnistamine
Mõiste “kaashäälik”
Kirja eelharjutused, ruuduline leht
Sõnade lugemine

Detsember

4-5 aastased

Sõnad moodustavad lause
Mitu sõna lauses
Kaashäälikute leidmine sõnast
Kirja eelharjutused

6-7 aastased

Tähed T Õ B K
Tutvumine liikuva aabitsaga
Kirjavahemärgid: punkt
Hääliku järjekorra määramine sõnas
Lugemine

Jaanuar

4-5 aastased

Kirja eelharjutused, kaldjooned
Tuttavate tähtede leidmine sõnast
Hääliku asukoht algul, lõpul, keskel
Pilt ja tähed
Joon ja ruut- distantsi mõiste

6-7 aastased

Loetud sõnade tähenduse mõistmine
Lause lõpu ja alguse otsimine
Kirjavahemärgid; küsi- ja hüüumärk
Pika ja lühikese hääliku kõrvutamine
Lugemine

Veebruar

4-5 aastased

Kirja eelharjutuses mustri rütmi jälgimine
Lause lõpumärgid olenevalt intonatsioonist
Hääliku asendamine sõnas (kisa, visa, lisa)
Joonevahe mõiste

6-7 aastased

Tähed A D Ö G ladumine
Lausest sõnade eristamine
Sulghäälikud, tugevad ja nõrgad häälikud
Õpitud tähtedest sõnade kirjutamine
Lugemine

Märts

4-5 aastased

Häälikute õiges järjekorras kuulamine sõnas
Suu ja huulte asend häälimisel
Pilt lause kõrval

6-7 aastased

Tähtede kokku lugemine
Tähed Ü-H S
Jutt koosneb lausetest
Tähtede kirjutamine

Aprill

4-5 aastased

Mitmes häälik sõnas
Hääldamisharjutused huulte, keelele, põskedele
Kirja eelharjutused

6-7 aastased

Nõrk sulghäälik sees ja lõpul
Silbi alguses hääliku muutmine
Hääliku vahetus
Sõnade tähendused
Lugemine

Mai

4-5 aastased

Sõnast otsitava hääliku leidmine
Näpumängud
Häälikumängud

6-7 aastased

- B" sõna lõpul näitab tegevust
- D" sõna lõpul näitab mitmust
- Nimi lauses suure algustähega
- Suur täht lause algul
- Lausete lugemine

Juuni Juuli August

Õpitu kordamine ja kinnistamine

Pädevused

- laps tuleb toime igapäevases suhtlemises
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused
- saab aru kuuldu sisust ja reageerib sellele sobivalt
- suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda
- kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördvormi ainsuses ja mitmuses
- kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid
- hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele sõnu
- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada
- teab pest emakeelseid luuletusi ja laule
- tunneb tähti ja veerib kokku 1-2 silbilisi sõnu, tunneb kirjapildis ära mõned sõnad
- kirjutab joonistähedega 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega

2.3 Logopeediline töö

Eesmärgid

- Jälgitakse lasteaia laste kõne arengut
- Koostatakse kõneravi vajavatele lastele raviplaan ja see läbi viia
- Nõustatakse rühma õpetajaid kõne arengut ning lugemis- ja kirjutamisoskuseid puudutavates küsimustes
- Nõustatakse lapsevanemaid nende lapse kõne arengut puudutavates küsimustes

3 – 5 aastased

- Arendatakse diktsiooni, kõnehingamist, artikulatsiooniparaadi lihaskonda

- Korrigeeritakse häälikute väärhääldused
- Rikastatakse sõnavara, arendada sõnalooimeoskusi analoogia alusel (*-ne, -line* liide)
- Arendatakse kõne mõistmist (liitkorralduste täitmine)
- Arendatakse lauseloomeoskust (liitlause kasutamine)
- Õpetatakse pildiseeriate reastamist (kuni 4 pilti)
- Arendatakse jutustamisoskust (sündmuste järjekord, olulise info väljatoomine)
- Arendatakse kvalitatiivset ja kvantitatiivset foneemikuulmist (lihtsa struktuuriga sõna häälitud süntees, häälikuliselt sarnaste sõnade eristamine, hääliku eristamine häälikureas)
- Arendatakse kvalitatiivset foneemitaju (hääliku eristamine sõnas, häälikupikkuse järelekordamine, muutmine)
- Arendatakse teisi mitteverbaalseid psüühilisi protsesse (taju, mälu, kaemuslik-kujundiline mõtlemine)

Õpisisu

3 – 4 aastased

- Kõnehingamist ja diktsiooni arendavad mängud mänguasjade ja aplikatsioonpiltidega
- Artikulatsiooniaparaadi lihaskonda arendavad mängud mänguasjade ja piltidega
- Häälikuseade vastavalt korrigeerimist vajavale häälikule
- Kuulmis-, nägemistaju arendavad mängud
- Kaemuslik-kujundilist mõtlemist arendavad mängud
- Sõnavara rikastamine
- Foneemikuulmist arendavad mängud

Õpisisu

4 - 5 aastased

- Kõnehingamist ja diktsiooni arendavad mängud mänguasjade ja aplikatsioonpiltidega

- Artikulatsiooniparaadi lihaskonda arendavad mängud mänguasjade ja piltidega
- Häälikuseade vastavalt korrigeerimist vajavale häälikule
- Kuulmis-, nägemistaju arendavad mängud
- Kaemuslik-kujundilist mõtlemist arendavad mängud
- Foneemitaju ja foneemikuulmist arendavad mängud
- Sõnaloomeoskust arendavad mängud
- Lauseloomet arendavad mängud
- Jutustamisoskust arendavad mängud

Pädevused

5 aastased

- On omandanud kõikide häälikute õige häälduse
- Hääldab puhtalt keerulise struktuuriga sõnu
- Kasutab erinevaid lauseliike, sh põimlauset
- Kasutab õigesti grammatilisi vorme (va laadivahelduslikud sõnad)
- Jutustab oma varasemast kogemusest arusaadavalt
- Reastab 4-pildilise seeria, jutustab pildiseeria põhjal
- süžeebildil toob välja olulise informatsiooni, jutustab pildi järgi
- on omandanud häälitud sõna sünteesioskused, eristab sõnas ja häälikureas häälikuid (va K P T J)
- eristab häälikuliselt sarnaseid sõnu
- kordab järgi häälikupikkust sõnareas, muudab kunstsõna häälikupikkust (I ja III välde)

Eesmärgid

5-7 aastased

- Laps arendab diktsiooni, kõnehingamist, artikulatsiooniparaadi lihaskonda
- Laps korrigeerib häälikute väärhääldused
- Sõnaloomeoskusi arendavad mängud

- Kõnemõistmist (keerulise struktuuriga laused, pöördkonstruktsioonid) arendavad mängud
- Lauseloomeoskust (keerulise struktuuriga lihtlause) arendavad mängud
- Laps arendab jutustamisoskust (sündmuste järjekord, olulise info väljatoomine, tegelaste eesmärgid)
- Laps eristab kvalitatiivset ja kvantitatiivset foneemikuulmist (keerulise struktuuriga sõna häälitud süntees, hääliku eristamine häälikureas)
- Laps oskab eristada kvalitatiivset foneemitaju (hääliku eristamine sõnas, hääliku asukoha määramine, häälikute järjekord ja arv sõnas, sõna häälimine, häälikupikkuse järelekordamine, muutmine)
- Laps arendab lugemisoskust
- Laps arendab teisi mitteverbaalseid psüühilisi protsesse (taju, mälu, verbaal-loogilise mõtlemise alged)

Õpisisu

5-7-aastased

- Diktsiooni, kõnehingamist, artikulatsiooniaparaadi lihaskonda arendavad mängud
- Rikastada sõnavara, arendada sõnalooimeoskusi
- Arendada kõnemõistmist (keerulise struktuuriga laused, pöördkonstruktsioonid)
- Arendada lauseloomeoskust (keerulise struktuuriga lihtlause)
- Jutustamisoskust arendavad ülesanded
- Foneemikuulmist arendavad mängud
- Foneemitaju arendavad mängud
- Lugemisoskust arendavad mängud
- Mitteverbaalseid psüühilisi protsesse (taju, mälu, verbaal-loogilise mõtlemise alged) arendavad mängud ja ülesanded

Pädevused

7-aastastel

- Mõistab keerulise struktuuriga lauseid
- Kasutab eneseväljendamisel laialdast sõnavara ning erinevaid lauseliike (sh keerulise struktuuriga lihtlause)
- Kasutab õigesti grammatilisi vorme (sh laadivahelduslikud sõnad)
- On omandanud peamised sõnalooomeoskused
- Jutustab oma kogemusest, süžeebildi, pildiseeriade põhjal tuues välja olulise informatsiooni (sündmuste järjekord, põhjus-tagajärg suhted, tegelaste eesmärgid)
- On omandanud lugemis-ja kirjutamisoskuste eeloscused (häälikuanalüüsioskused, foneemitaju, grafeemid), loeb veerides, kirjutab lihtsa struktuuriga sõnu (kuni 2 silpi)
- Kuulab korralduse lõpuni, planeerib oma tegevust ülesande täitmisel

Valdkond eesti keel kui teine keel

Valdkond eesti keel kui teine keel

Eesmärgid

- laps tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- soovib ja julgeb eesti keeleks suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskavanutega;
- tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises;

Valdkonna Eesti keel kui teine keel

Sisu

- kuulamine
- kõnelemine
- eesti kultuuri tutvustamine

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel

- peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (ümbritsevad esemed)
- pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele : kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste. Muusikat, intonatsiooni rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid.
- Suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel;
- Korraldatakse õpitut erinevates suhtlussituatsioonides ja kontekstides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega- liikumine laulmine, käeline tegevus jne;

Pädevused

- 6-7 aastane laps mõistab lihtsamat argiteemalist kõnet;
- tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid ja kasutab neid oma kõnes;
- saab aru korraldustest ja toimib vastavalt;
- saab aru lihtsast küsimusest ja vastab sellele õpitud sõnavara piires
- kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid;
- teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;
- oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimesid ja tuntud inimesi.

Meie lasteaed on eesti õppekeelela lasteasutus ja teistest rahvustest lapsed omandavad eesti keele igapäevase suhtlemise ja õppetegevuste käigus.

Valdkond Matemaatika

Valdkond Matemaatika

Eesmärgid:

- Laps oskab orienteeruda esemete maailmas, neid võrrelda, järjestada, jaotada suuruse, asendi, värvuse, kuju, materjali ja otstarbe järgi
- Oskab t orienteeruda ajas ja ruumis;
- Laps oskab luua arvude maailma , mille toel suudab kindlaks teha esemete arvu, saada kujutluse arvude reast 10, (12) piires,
- Laps oskab liitmist, lahutamist ja arvutamist 1-10 piires
- Laps saab aru pikkusest, laiusest, mahust, massist, ajast, rahalistest väärtustest ja nende mõõtmisestest
- Laps tunneb tasapinnalisi ja ruumilisi kujundeid, osata neid joonestada ja valmistada nende mudeleid
- Laps oskab kirjutada numbreid koostada konkreetsete esemetega tekstülesandeid
- * Laps oskab arendab fantaasiat, õiget keelekasutust, korrektset väljendusoskust, Kujundab väärtushinnanguid;

Õpetamise eesmärgid

0-3 aastased lapsed:

- Laps oskab orienteeruda esemete maailmas, kuidas neid võrrelda, järjestada, rühmitada, jaotada suuruse, värvuse, kuju, materjali ja otstarbe järgi.
- Laps tunneb arvude maailma loomis ja suudab kindlaks teha esemete arvu; üks ja mitu
- Teab ja tunneb tasapinnalisi kujundeid; (ring,ruut .
- Ümbruskonnast põhivärvide leidmine
- Kujundab oskust orienteeruda ruumis ja ajas.

Õpisisu

0-3aastased

Ümbritseda imik erksavärviliste esemetega. Riputada seintele 2-3 pilti.

Ühevärvilist eset lapsele andes, lisada juurde värvuse nimetus (punane pall, kollane auto).”

Ümbruskonnast põhivärvide leidmine. Kontrastsete värvide eristamine (kollane-must, sinine-valge).

Tuttava värvi leidmine, praktilises tegevuses põhivärvide eristamine.

Valgusfoori tutvustamine.

Tunda ja nimetada 8 värvust (punane, oranz, kollane, roheline, sinine, lilla, must ja valge).

Tutvustada pruuni värvi.
Esemete rühmitamine värvuste järgi.
Tutvustada roosat, beezi värvi.
Värvitoonide eristamine (hele, tume).

Kujundite ja kehade tundma õppimine

Erineva kujuga esemetega tutvumine kompimise, haaramise ja vaatlemise teel.
Üldistamisoskuse kujundamine sarnaste esemete oluliste tunnuste põhjal.
Tutvustada ringi ja ruutu, mõisteid ümmargune ja kandiline (nägemise ja kompimise abil).
Ringi eraldamine teistest kujunditest.
Samasuguse kujundi leidmine peale asetamise teel- (ringi ringi, ruutu ruudu peale).

Rühmitamine ja järjestamine

Õpetada lapsi aru saama sõnadest, mis tähistavad esemete omadusi (suurus, värvusvorm, materjal, omadused, tunnused) vaatlemise, kompamise ja kuulmise abil
Sarnasuste leidmine (vähemalt 1 sarnasus).
Ühesuguste esemete ja piltide liigitamine värvi, otstarbe, suuruse, vormi, kontrastsete tunnuste, osa ja terviku järgi.

Loendamine, arvutamine, hulgad

Ühe eseme leidmine ja nimetamine, seda ka nähtava ümberpaigutamise korral.
Mõiste üks ja palju tutvustamine, nende kasutamine ümbritseva kirjeldamisel (mida on üks ja mida on palju?)
Arvu *kaks* moodustamine: kaheni loendamine.
Suuruste tundmaõppimine, mõõtmine.

Tutvumine mitmesuguste esemetega (eri suuruse, kaalu, pikkuse, laiuse, paksuse, kõrgusega).
Mõistete *suur* ja *väike* kasutusele võtmine esemeid kirjeldades.
Mõistete *pikk-lühike*, *lai-kitsas* tutvustamine.

Orienteerumine ruumis

Riputada lapse voodi kohale erinevale kõrgusele mänguasju.
Heli tekitavate esemete ja inimkõne abil heliallika asukoha määramine.
Inimese (nii lapse kui täiskasvanu) ja esemete peitmine ja otsimine.
Mõisted-*all*, *peal*, nende kasutamine ümbritsevat kirjeldades.
Mõisted *-ees*, *taga*.
Ruumide erinev otstarve- neis orienteerumise, esemete asukoha määramine.

Orienteerumine ajas

Eakohane päevakava, tegevuste järgnevus üksteisele.

Ajamõisted- *varem-hiljem, enne-pärast, eile-täna-homme, hommik-õhtu, päev-öö, kiiresti-aeglaselt, vanem-noorem.*

Pädevused

- Laps tunneb ja nimetab põhivärve.
- Laps tunneb *ringi* ja *ruutu*.
- Laps oskab esemeid sorteerida ühe etteantud tunnuse järgi.
- Laps tunneb mõisteid *üks* ja *palju* ja kasutab neid ümbritseva kirjeldamisel.
- Laps võrdleb esemeid pikkuse, laiuse ja suuruse järgi.
- Laps oskab loendada kolmeni.
- Laps oskab määrata enda asukohta ümbritseva suhtes.
- Laps tunneb mõisteid *öö* ja *päev*.
- Laps oskab leida aastaegadele olulisi tunnuseid.

Õpetamise eesmärgid

3-5 aastased

- Laps oskab orienteeruda esemete maailmas- võrrelda, järjestada, rühmitada: jaotada suuruse, asendi, kuju, materjali ja otstarbe järgi.
- Oskab orienteeruda ajas ja ruumis.
- Laps jätkab arvude maailma loomist, mille toel laps suudab kindlaks teha esemete arvu hulgas, saada ettekujutuse arvude reast 1-10.
- Kujundab arusaamist pikkusest, mahust, massist, ajast ja nende mõõtmisest. Teab ja tunneb tasapinnalisi ja ruumilisi kujundeid, oskab neid joonestada.
- Lapse fantaasia areneb, kujunevad korrektne väljendusoskus ja väärtushinnangud.
- Laps oskab mustreid teha ja numbreid kirjutada.

Õpisisu

3-5 aastased lapsed

Kujundite ja kehade tundma õppimine

- Erinevate nelinurkade võrdlemine, tuttavate kujundite leidmine piltidelt, piltide koostamine kujunditest.
- Mõisted *nelinurk* ja *ristkülik*. Nurkade loendamine, võrdlemine ringiga; erinevuste leidmine.

- Sarnasuse põhimõttel geomeetriliste kujundite rühmitamine (ring, ruut, ristkülik).
- *Kolmnurga* tutvustamine, nurkade loendamine, teiste kujunditega võrdlemine, kolmnurga kompimine ja leidmine teiste kujundite hulgast.
- *Ruudu* ja *ristküliku* kirjeldamine, nende külgede arvu ja pikkuse võrdlemine.
- Kõrtest *ruudu* ja *kolmnurga* moodustamine, kõrte arvu võrdlemine.
- Geomeetriliste kujundite rühmitamine *värvuse* ja *suuruse* järgi, kujundite leidmine ümbruskonnast, paberi lõikamine kujunditeks, eri suuruse- ja värvusega kujunditest piltide ja mustri moodustamine.
- Inimese kehaosade tundmine ja nimetamine.

Rühmitamine ja järjestamine

- Mõisted- *sama värvi, sama kujuga, sama suured* jne. Esemete rühmitamine ühe tunnuse järgi (*värv, suurus, kuju, pikkus, laius, paksus*).
- Kahe eseme järjestuse määramine, kasutades mõisteid: *on suurem kui, on väiksem kui, ühesuurused; on pikem kui, on lühem kui, ühepikkused; on kõrgem kui, on madalam kui, ühekõrgused; on laiem kui, ühelaiused; on paksem kui, on õhem kui, ühepaksused.*
- Kolme eseme järjestuse määramine kasutades mõisteid; *väike-suurem-veel suurem. Suur- väiksem-veel väiksem. Lai-kitsas-veel kitsam. Kitsas-lai-veel laiem.*

Loendamine, arvutamine, hulgad

- Mõiste- *hulk* tutvustamine.
- Ühiste tunnustega hulga leidmine (õunad, porgandid jne.) Esemete kuuluvus või mittekuuluvus hulka (mittekuuluva leidmine).
- *Arvu* mõiste. *Arv* on loendamise tulemus.
- Arvude 3-10 tutvustamine (ühe juurde lisamise teel).
- Vastamine külimusele: „Mitu ladusid?”
- Hulkade ja esemete loendamine. Vastamine küsimusele:”Mitu?”
- Hulkade võrdsustamine ühe äravõtmise või juurdelisamise teel.
- Esemete võrdlemine sõnade *rohkem, vähem, niisama palju* abil
- Arvukaardi tutvustamine.
- Esemete loendamine erivevas järjekorras (arv ei muutu).

Suuruste tundma õppimine, mõõtmine

- Mõistete- *kõrge-madal, raske-kerge, paks-peenike*, tutvustamine.
- Kõrvuti asetatud ühetüübiliste esemete võrdlemine suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi, kasutades järgmisi mõisteid: *suurem, laiem, kõrgem, madalam, pikem* jne.
- Tutvustada mõisteid *ühepikkused, ühelaiused, üheraskused, ühepaksused.*
- Kauguste mõõtmine sammudega.

- Täpsustada kujutlusi esemetest nende pikkuse, kõrguse, laiuse jne, muutmisel. Veenda lapsi suuruse suhtelisuses (ka perspektiiv).
- Laste pikkuse paariviisiline võrdlemine.

Orienteerumine ruumis

- Mõisted- *ülal, all, keskel, äärel, lähedal, kaugel, kohal, vahel*.
- Eseme asukoha kirjeldamine teiste esemete suhtes.
- Ruumi jaotamine kaheks tsooniks- *ees ja taga*.
- Mõisted- *parem, vasak*. Esemete asukoha määramine lapse suhtes (kas paremal, või vasakul),
- Orienteerumine ruumis liikumist suunavate käskluste järgi.

Orienteerumine ajas

- Ajamõjised- *päev-öö, hommik-õhtu*. Laste päevakava kirjeldamine ajamõistetete abil.
- Mõistetete- *eile, täna, homme*, õige kasutamine igapäevases kõnes.
- Vastamine küsimustele- *mida, millal teen ja tegin...*
- Aastaaegade oluliste tunnuste leidmine: sügis- vihm, pori, lehtede langemine, raagus puud. Talv- lumi, jää, külm. Kevad- lilled, rohi, päike. Suvi- soe, päike.
- Aastaajad, nende järjestus.

Pädevused

- Laps tunneb kõiki värve ja oskab erinevaid värvitoone järjestada.
- Laps tunneb geomeetristest kujunditest ringi ja ruutu.
- Laps tuleb toime kahe eseme järjestuse määramisega.
- Laps oskab leida kolmele esemele ühise tunnuse.
- Laps tuleb toime esemete hulka mittekuulva eseme rimetamisega.
- Laps oskab loendada arve viieni.
- Laps nimetab loendamise tulemuse.
- Laps oskab hulki võrrelda esemete peale asetamise teel.
- Laps tuleb toime esemete ladumisega vasakult paremale.
- Laps oskab kindlaks määrata esemete asukoha enda suhtes.
- Laps orienteerub ruumis vastavate käskluste abil.
- Laps oskab kasutada kõnes mõisteid- *hommik, lõuna, õhtu, eile, täna, homme*.
- Laps tunneb aastaaegu ja oskab leida aastaajale iseloomuliku tunnuse.
- Laps teab, millisel aastaajal on tal sünnipäev.

Õpetamise eesmärgid

5-7 aastased

- Laps kujundab ja korrastab esemete ja arvude maailm ja orienteerub ajalis-ruumilistes seostes igapäevatoimingutes.
- Laps arendab loogilist mõtlemist ja fantaasiat.
- Laps valmistab kätt ette numbrite kirjutamiseks.
- Täiskasvanu toetab last igapäevases suhtlemises ja loob vajalikud kujutlused, oskused ja terminoloogiline alus koolimatemaatika õppimiseks.

Õpisisu

5-7 aastased

Kujundite ja kehade tundma õppimine

- Tutvustada ruumilisi kujundeid- *ker*a ja *kuupi*, nende võrdlemine tasapinnaliste kujunditega, rühmitamine ja leidmine ümbruskonnast.
- Kujundite ladumine erineva suuruse ja värviga kuupidest: nende jaotamine osadeks ja terviku kokkupanek.
- Kujunditest mudelite valmistamine nende pinnalaotusi kokku kleepides.
- *Nelitahuka* tutvustamine, võrdlemine, erinevuste ja sarnasuste leidmine.
- Tasapinnalistest kujunditest tutvustada *ovaali*, *trapetsit*, *rombi*. Võrrelda neid vastavalt ringi, ristküliku ja ruuduga.
- Ruumilistest kujunditest tutvustada *koonust* ja *püramiidi*, *tetraeedrit*, võrreldes neid nii ristküliku, kolmnurga, kui kuubi ja keraga.
- Geomeetriliste kujundite rühmitamine mitme tunnuse järgi.
- Joonistada silma järgi tasapinnalisi geomeetrilisi kujundeid, püüdes edasi anda neile iseloomulikke tunnuseid.

Rühmitamine ja järjestamine

- Esemete ja nähtuste rühmitamine ajatunnuste järgi, kasutades mõisteid- *varem-hiljem*, *enne-pärast*, *eile-täna*- *homme*, *hommik-õhtu*, *päev-öö*.
- Paaride moodustamine, *järgarvu* mõiste tutvustamine. Esemete ja inimeste asukoha määramine järjestatud reas järgarvude abil. Vastamine küsimusele- *mitmes?*
- Hulkade moodustamine kasvavas ja kahanevas järjekorras. Mõisted- *kõige pikem*, *kõige lühem*, *viimane*, *eelviimane*.

- Värvilistest pulkadest mustri ladumine.
- Geomeetriliste kujundite komplekti kasutamine rühmitamis- ja järjestamisharjutustes.

Loendamine, arvutamine, hulgad

- Mõiste- *paar* tutvustamine.
- Antud esemete hulgaga võrdse hulga moodustamine, esemetest paaride moodustamise teel (1: 1) vastavus.
- Mõisted- *sama palju, ühepalju, võrdselt*.
- Sõnade *üks, mõni, kõik* kasutamine, esemete arvu kirjeldamine.
- Seosed: *ühe, kahe, kolme võrra väiksem või suurem*.
- Tehtemärkide +, -, =, >, < kasutuselevõtt ja väljendamine sõnadega pluss, miinus, on suurem, on väiksem.
- Liitmine ja lahutamine 10,-12 piires.
- Matemaatiliste jutukeste koostamine ette antud arvsõna või näidise järgi.
- Hulkade moodustamine, kui on antud elemintide arv.
- Naaberarvude nimetamine.
- Loendamine tagurpidi 10-1.
- Tutvustada arvu 0.
- Hulkade jaotamine osahulkadeks ja ühendamine koguhulgaks.
- Loendamine kuulmise, kompimise järgi, liigutuste loendamine.
- Hulga arvuline väärtus ei sõltu esemete suurusest, paigutusest, asukohast, kujust, ega värvusest.
- Numbrite tutvustamine 1-12 (tundmine ja kirjutamine).
- Telefoni kasutamise oskus, teada hädaabi numbreid.
- Teada oma sünnipäeva ja vanust.

Suuruste tundma õppimine, mõõtmine

- Pikkuse, laiuse, kõrguse mõõtmine, mida väljendatakse arvu abil, või kokkulepitud mõõduga (pulk, samm, pabeririba, nöörijupe jne.).
- Mõõtmise olemus- üksikmõõdu järjestikune paigutamine mõõdetavale esemele. Mõõtmise, loendamise ja arvu seos.
- Pikkusmõõtude *cm, m, km*, - mahumõõtude *l*, massimõõtude *g, kg*, tutvustamine ja kasutamine.
- Puisteainete ja vedelike kaalumise ja mõõtmine. Mõiste *pakendi raskus (netto)*. Mõõtude võrdlemine lisamise või äravõtmise teel.
- Tekstülesannete ja matemaatiliste jutukeste koostamine kahe ettenähtud hulga järgi.
- Väärtuste mõõtmine. Rahaühikute – *kroon, sent* ning 1, 2, 5, 10 krooniste rahatähtede ja 5, ja 10 sendiste müntide tutvustamine.

- Suhtlemine omavahel (mängus) ja täiskasvanuga (kaupluses) ostude tegemisel ja nende eest tasumisel enamkasutatavate mõõtude piires.
- Silmamõõdu arendamine (kumb puu on kõrgem), võimalusel mõõdu kontrollimine.
- Sama liiki esemete ritta seadmine pikkuse, laiuse, kõrguse järgi.

Orienteerumine ruumis

- Orienteerumine tasapinnal (nupu asukoht). Orienteerumine ruudulisel paberil, figuuride, kujundite moodustamine.
- Mõisted- *järgneb, vahetult eelneb, sees, väljas, vasakul, paremal.*
- Määrata ja väljendada kõnes kahe objekti omavaheline asetus teineteise suhtes ja lapse asend objekti suhtes nii ruumis kui tasapinnal.
- Teada oma aadressi. Kirjeldada koduteed.
- Orienteerumine lasteasutuse ruumides.
- Liiklemise põhimõtted tänaval.

Orienteerumine ajas

Kuu ilmastiku kalendri koostamine.

Nädalapäevade nimetused ja õige järjekord.

Päeva jagamine tundideks, mõisted- *tund, minut, sekund* (ajaühikud) ka järjestaval tasemel.

Kella tutvustamine, *aja* mõiste. Kella kasutamine päevakava koostamisel- tunda täis-, pool-, ja kolmveerand tund.

Teada enese vanust, seda kui vana olid eelmisel aastal ja kui vanaks saad närgmisel aastal.

Pädevused

- Vaatleb ja võrdleb sihipäraselt, eristab olulist ebaolulisest.
- Oskab näha ja kirjeldada tuttavate esemete ning nähtuste omadusi.
- Tunneb ja nimetab lihtsamais kehi (kera, kuup, nelitahukas) ja kujundeid (ring, ruut, kolmnurk, ristkülik).
- Oskab võrrelda esemeid ja nähtusi suurus-, asendi- ja ajatunnuste järgi.
- Oskab määrata oma asukohta ümbritsevate esemete suhtes.
- Oskab võrrelda kaht esemete hulka esemetest paaride moodustamisega.
- Oskab hulka säilitada pärast esemete ümberpaigutamist.
- Oskab määrata esemete hulga tunnust ja jaotada esemeid kahe tunnuse alusel.
- Teab arvude 1-10 järjestust, nimetab arve antud arvust antud arvuni kümne piires.
- Oskab kümne piires loendada (vastata küsimusele *Mitu on?*).
- Oskab pulga abil mõõta eseme pikkust.
- Liidab ja lahutab viie piires.
- Teab enamkasutatavate mõõtühikute (meeter, liiter, kilogramm, kroon, sent) nimetusi, teab, kus neid igapäevaelus kasutatakse.

- Oskab kelle järgi määrata aega täistundides.

Kasutatud kirjandus

„Harjutused ja mängud lapse arengut toetava tegevusena.”	E. Laanvee
Loenguid elementaarsete matemaatiliste kujutiste arendamise meetodikast koolieelses eas.”	V. Neare
„Elav matemaatika.”	J. Perelman
„Esimesed sammud matemaatikas.” I, II osa	E. Noor
„110 mõtlemisülesannet.”	P. Kees
„Arva ära!”	K. Vool
„365 päeva nuputamislusti.” 5-8a.	
„Mõttele ja mõista.”	L. Raudsik
„Õpime mängides.”	S. Raadik
„Numbrivihik.”	S. Lilleste
„Mannikese matemaatika.”	T. Kauk; S. Reinla
„Jussikese matemaatika.”	T. Kauk, S. Reinla
„Pilt ja ülesanne.”	I. Muhel
„Mustrite võlumaailmas.”	A. Rekkaro
„Arvuta kümne piires.”	Töövihik
„Ahoi, matemaatika!”	Töövihik
„Matemaatike mudilastele.”	Töövihik
„Arvuta 20 piires.”	Töövihik
„Nuputa.”	Töövihik
„Mirdi-Mirjami ajaraamat.”	Töövihik

Valdkond Kunst

Valdkond Kunst

Eesmärgid

- Vaatlusoskuse ja ilumeele arendamine
- Meeleorganite arendamine, silma, käe ja mõtte koostöö koordineerimine
- Erinevate töövahendite ja tehnikate tutvustamine eneseväljendusvõimaluste rikastamiseks
- Loovuse ja algatusvõime toetamine, ergutamine
- Rahvakunsti tutvustamine
- Kogemuste, rõõmu, rahulolu, kunstielamuse pakkumine

Õpisisu

- Kunstiõpetus toimub läbi erinevate käeliste tegevuste; joonistamine, maalimine, voolimine, kleepetöö, meisterdamine
- Kunstiõpetus põhineb suunatud vaatlusel, järgneval analüüsil
- Jälgitakse tegevustevahelist, üldõpetuslikku integratsiooni, koduloolisuse, laste individuaalsuse, ealise vastavuse, järk-järgulisuse, kergemalt raskemale ülemineku printsiipi
- Rakendatakse ka ühistööde süsteemi, koostööd lapsevanemaga, lapse tegevuse, iseseisvuse ja kaasneva vastutuse printsiipi
- Allikateks maailmakunsti pärand, laps ise
- Värvioõpetus; põhivärvid ; punane-sinine-kollane, vahevärvid; oranž-roheline-lilla, värvuseta värvid; must-valge
- Värvitoonid; heledad, tumedad-saadakse värvide segamisel, lisades valgele põhitooni
- Soojad värvid; kollane-oranž-punane (tule, päikese, soojuse värvid, suurendavad , arendavad erksust)
- Külmad värvid; sinine sinisepoolne roheline- jää, lume õhu, kauguse värvid
- Värvidega antakse edasi meeolelu, rütmi, kujutatakse looduses aastaaegu

Üldised teemad

Figuraalkompositsioon – inimene, lind, loom

Vaikelu- natüürmort, interjöörid, esemed

Reljeefid

Loodusmaastikud

Ehisvoolimine reljeefse pildina tasapinnalisele plaadile ja ruumilisele esemele

Vabavoolimine, eri materjalide ja tehnikate iseseisev kasutamine

Materjalid

- Savi, punane, valge, hall
- Plastiliin
- Isekõvenenud massid; kips, soola ja jahu tainas
- Liiv
- Lumi

Maalimine ja joonistamine

0-3 aastased

Kriipseldamine, pliiatsi ja pintsliga pinnal püsimine
Põhivärvide tutvustamine
Vertikaal- ja horisontaalvärvide tõmbamine
Pintslivajutused vabalt, kindlas suunas
Pinna katmine edasi-tagasi tõmmetega ja ühesuunalise katkestamata joonega

3-5 aastased

- Kinnisvormid, vabakujulised, ümarad, kandilised
- Joonistamine mälu, kirjelduse, fantaasia, natuuri järgi, esemed, näod, figuurid, kasutades joonte ristumist, kinnisvormile joone lisamist, ühesuguste vormide kordusi, erinevate vormide joonte ühendamist
- Värvide segamine; vahevärvid, heledad- tumedad toonid
- Õige värvi leidmine 2-8 värvi hulgast
- Värvide sobitamine tausta ja värvi sisuga
- Värvierksuse saamine käesurve reguleerimisega pliiatsile
- Maastik, horisont, erinevad kompositsiooni võtted välis- ja siseruumis vastavalt aastaajale, ilmale, ööpäevale
- Kontuuri arvestamine eseme värvimisel
- Tegevuse joonistamine põhiesemele esemeid liites, taeva ja maa kasutamine eseme taustana, liigutused ja asendid eri plaanides, 2-4 erinevat suurusfiguuri horisontaalsel joonel

5-7 aastased

Vormiõpetus

Geomeetriliste kujundite lihtsad kasutamisevõimalused tasapinnal ja ruumilisena

Kompositsiooniõpetus

Tähtsaim figuur asetseb eespool või keskel

Lähemad objektid kujutatakse suuremana, kaugemad väiksemana, kõrgematena
Paigutuses tuleb jälgida tasakaalu, rütmi, sümmeetriat nii kujundites kui ka
värvides

Eseme osaline varjamine teise poolt

Horisont, perspektiiv

Voolimine

0-3 aastased

- Voolimismaterjalidega manipuleerimine
- Tutvumine omadustega, käsitsemine
- Õpetada veeretama, rullima, tükeldama, vajutama ühetaolisi üksikesemeid eesmärgipäraste võtetega
- Ühendada tervikuks kokkuvajutamise teel 2-3 ühesugust geomeetrilist vormi
- Ühendada tervikuks kokkuvajutamise teel 2-3 erinevat geomeetrilist vormi

3-5 aastased

Algvormide teisendamine pigistamise, venitamise, rõngaks ühendamisega

Õpetada õõnesvormide voolimist servade üleskeeramise ja pöidlavajutuste teel

Pinna kujundamine silumisega, voolimispulgaga

Materjali tükeldamine 2-4 sobivaks osaks

Ehisvoolimine tasapinnalisele ja ruumilisele pinnale; voolimispulgaga
augud, kriipsud

5-7 aastased

- Inimese, linna, looma jt figuuride voolimine üksikosadest ja terviktükist detailide välja pigistamisega
- 2-3 erineva suurusega objekti seadmine esemete grupiks ja tegevuseks

Ehisjoonistamine

Riba, ruut, ring, ristkülik, kolmnurk; mustri paigutamine kujundi äärde,
nurka, keskohta

Eesti rahvuslik taime- ja geomeetriline ornament

Mustrid ruumilisele esemele

Vabajoonistamine, teema valimine mitme hulgast, erinevad lahendused samale
teemale. Tehnikate edastamine

Materjalid

- Pliiatsivärvid
- Guaššvärvid,
- Akvarellid
- Näpuvärvid
- Viltpliiats
- Rasva- ja vahakriidid, süsi
- Klaasivärvid
- Porselanvärvid
- Siidivärvid

Alused

Paber
Tahvel
Kangas
Klaas
Porselan
Liiv, lumi asfalt

Tehnikad

- Guašš, akvarell, rasvakriit+akvarell, söemaal, vahakriibe, frotaaž, puhumine, pritsimine
- Trükkimine, kliistrimaal, monotüüpia, batika, siidimaal
- Pliiatsigraafika, viltpliiatsigraafika

Meisterdamine

3-5 aastased

Valmis kujundite ladumine ribale ruudule, ringile, kolmnurgale
Lükkimine vabalt, värvi, suuruse ja vormi järgi
Rebimine; tükikesed, ribad, ümarvormid
Lõikamine; vabalt, nurki ümardades, joone kontuuri järgi, kokkuvolditud paberist
Pabermosaiik, kollaaž
Õige vormi leidmine, ühesuguste kujundite eri suurusega, eri kujundite paigutusega, tasapinnalisele, ruumilisele pinnale

5-7 aastased

- Ruumilised kompositsioonid
- Voltimine, sõlmimine, põimimine
- Tikkimine, õmblemine
- Puutööd; mustrite põletamine, naelutamine, lihvimine, saagimine
- Kudumine telgedel, varrastel
- Heegeldamine
- Segatehnikad ja materjalid
- Loovus, praktilised esemed

Materjalid

Paber, kartong, papp, niit, lõng, tekstiil, looduslik materjal, jääkmaterjal

Pädevused

- Oskus ja soov kasutada erinevaid töövahendeid, materjale
- Teadmiste ja oskuste rakendamine ülesande lahenduseeni jõudmiseks
- Kunstiliikide ja tehnikate tundmine

Valdkond Muusika

Valdkond Muusika

Eesmärgid

- Laps oskab end kõita muusikaga, loob soodsa hoiaku muusikalise tegevuse s
- Laps rikastab oma tundeelu muusikaga
- Laps arendab oma muusikalist maitset ja saab aru muusikalistest elamustest
- Laps oskab muusikat kuulata, laulda, mängida lastepillidel, liikuda ja tantsida muusika või laulu saatel
- Arendame laste muusikalisi võimeid nende individuaalsust.
- Luua muusika abil võimalus vabaks, loovaks eneseväljenduseks
- Laps oskab kollektiivselt ja individuaalselt musitseerida ja esineda.
Laps on ette valmistatud muusikaõpetuseks koolis.

Muusika kuulamine

0-3 aastased

- Laps oskab kuulata; ema hääl, olmeääled, looduse hääled
- Laps on emotsionaalselt vastuvõtlik muusikale
- Laps eristab tämbrilist ja dünaamilist kuulamist ning arendab muusikalist mälu
- Laps tunneb tuttavaid laule ning karakterseid muusikapalu

3-5 aastased

- Laps õpib kuulama helisid looduses ning matkib neid liigutuste ja sümbolitega kasutades ka CD
- Laps õpib kuulama erineva karakteriga laule ja muusikapalu, osates neid iseloomustada
- Laps tunneb muusikalisi põhimõisteid aeglane, kiire, kõrge, madal, vaikne, vali, rõõmus, kurb, marsiline jne.
- Laps eristab erinevaid tämbreid.
- Laps tunneb marsi, hällilaulu, ja tantsuviisi mõistet ja oskab kuulnud muusikat ja rütmi edasi andma liikumisega
- Tunneb erinevaid rahvapille

6-7 aastased

Eesmärgid

- Muusika kuulamisel tuua sisse uusi mõisteid; mõtlik, laulev, elav, uljas
- Lapsel areneb loominguline initsiatiiv, laps annab kuulnud palale nime, iseloomustab seda, mõtleb välja iseloomulikke liigutusi.
- Lapsel arenevad muusikalised võimeid, helilaaditaju, muusikaline kuuldekujutus ja muusikaline mälu.
- Laps oskab eristada erineva vältuse ja kõrgusega helisid
- Laps oskab kuulata erinevaid helisid, tunneb muusikalisi põhimõisteid; tugev, nõrk, üks, mitu, sirge, looklev, tõusev, laskuv, paigalseisev, liikuv
- Laps tunneb helilooja, rahvaviisi, koorijuhi ja dirigendi mõistet.
- Laps teab, et muusikat kuulatakse vaikselt ja tähelepanelikult.

Laulmine

0-3 aastased

- Laps oskab täiskasvanu häält ja intonatsiooni matkida: lal- lal auh- au
- Laps oskab kaasa laulda lühikesi muusikalisi fraase tip- tip vihmake....
- Laps oskab laulda koos täiskasvanuga vaba, loomuliku ja õrna häälega

3-5 aastased

- Täiskasvanu toetab laste loomupärast soovi laulda
- Laps oskab eristada helisid kõrguse ja vältuse järgi, kuulata meloodia suuna muutumist ja alustab hääleparaadi tunnetamist kõne ja tekstiharjutustega.
- Laps arendab kooslaulmise oskust, ansamblitunnetust, laulmist ühtlases tempos
- Laps oskab kaheosalise meetrumi tunnetamist plaksutamise, trampimise või rütmipillidel mängimise abil

6-7 aastased

- Laps oskab laulda voolavalt, kergelt, vaikselt, mõõdukalt, valjult, valjemini, kiirendades-aeglustades, pidades pause ja fermaati
- Laps tunnetab hääle kõlalisi võimalusi: õrn, mahe terav, kähe.
- Laps julgeb oma laululoomingut avaldama.

Rütmiline liikumine

0-3 aastased

- Laps oskab reageerida muusikale liikumisega.
- Laps oskab sooritada muusika saatel lihtsaid tantsuliigutusi: plaksutamine, lehvitamine, rõhksamm, sõrmevibutus, poolkukk, põlveplaks.
- Laps oskab matkivate liigutustega edasi andma muusika erinevat iseloomu; koer, kass, auto.
- Muusika saatel liikumisel lähtuda muusika tugevusest, reageerida muusika algusele ja lõpule

3-5 aastased

- Laps oskab edasi anda tantsu sisule iseloomulikku kujundlikku liikumist
- Laps oskab rütmi edasi anda plaksutades, hüpates
- Laps oskab sooritada liigutusi parema ja vasaku jalaga ja käega
- Laps oskab tantsusamme; rõhksamm, hüpaksamm, käteplaksud, põlvest vetrumine, käte sujuv liigutamine, hüplemine, kann- ja päkalöögid, otsejalopp, külgalopp, kand ja varvas astak, keerutused ühe- ja kahekaupa, selg ees kõnd.
- Laps oskab kasutada omaloomingulist liikumist tantsudes, muusikalistes- ja laulumängudes

5-7 aastased

- Laps oskab kasutada liigutuste täpsust, viimistletust, rütmilisust, kujundlikkust ning ilu.
- Laps oskab moodustada paare, kolonne, viirge ja ringe lähtuvalt muusikast.
- Laps tunneb tantsusamme; kõrvalastesamm, käärhüpe, sulghüpe, Kaera- Jaani samm
- Laps teab rahvamängu, rahvatantsu, rahvatantsupeo mõistet.
- Lapsel arenevad loominguilisi võimeid
- Lapsel areneb esinemisjulgeus.

Mäng lastepillidel

0-3 aastased

- Laps kasutab laulude ja muusikapalade kaasmänguks kehapille; plakse, patsutusi, koputusi, lihtsad rütmipille; kõlapulgad, sahistid, kellukesed
- Oskab reageerida kaheosalise muusikapala osade vaheldumisele

3-5 aastased

- Laps oskab kasutada lastepille.
- Laps teab uusi rütmipille, nende nimetusi ja mänguvõtteid.
- Laps teab ja oskab kasutada erineva tämbriga pille; tamburiin, triangel, ööbik, trummid
- Laps teab meloodiapillide õiget hoidu ja mänguvõtteid; ksülofon, metallofon

5-7 aastased

- Laps tunneb rütmi, mängib õiges meetrumis, tunnetab helikõrgusi ja mängib õiges rütmis.
- Laps oskab mängida ansamblis
- Laps oskab ise pille välja mõelda, meisterdada ja leida neile kasutusvõimalusi.

Meelelahutused

Tähistada mängupidudega õppeaasta algust, aasta-aeegade vaheldumist
Rahvakalendri tähtpäevadel rahvakommete tundma õppimine; simman Rocca-al
Mare Vabaõhumuuseumis
Laste pidude läbi viimine
Külalisesinejate kutsumine

Muusikaline mäng

Eesmärgid

- Laps on avatud uuele
- Laps julgeb end omamoodi väljendada
- Laps omab fantaasiarikast kujutlusvõimet
- Luua soodsad tingimused lapse loovuse esiletulekuks

Õpisisu.

0-3 aastased lapsed.

Harjutusmängud. Selles arengufaasis (umbes 2 esimest eluaastat) on harjutusmängude sisuks intensiivne mängimine oma kehaga. Sümbolmäng tekib teise eluaasta teisest poolest. Umbes siis suudab laps hakata oma mõtlemises kasutama kujutluse kaudu sümboleid kui reaalsuse asendajaid (näiteks võib kivi, puupulk või muu olla mängus kasutuses mitmetes funktsioonides). Improviseerimise oskus kujuneb välja etapiliselt. Algetapp- põhiliselt kuuldekujutluste ja fantaasia vaba eneseväljendus. Imiteerimine- laps hakkab imiteerima kuulnud laulude sõnu, lihtsaid rütmivorme ja meloodiakujundeid.

3-5 aastased lapsed.

Selles vanuses saab kasutada harjutusmängu-lapsed mängivad oma kehaga. Sümbolmängu osa aegamööda selles vanuses taandub, sest suuremat rolli hakkab etendama keel ja mäng läheneb rohkem reaalsusele. Muusikalistes mängudes aitab sümboolite kasutamine aktiveerida kujutlusvõimet ja abistada last selle väljendamisel. Selles vanuses lapse improviseerimisoskus – looming, ei oma lõpetatud vormi, selle rütmiline struktuur on korrapäratu- lapsed mängivad peamiselt tämbrite ja tempodega. Lapsed mängivad väga meelsasti imiteerimismänge (peegel ehk otsene imiteerimine, kaja ehk mälul põhinev imiteerimine, kaanon).

5-7 aastased lapsed.

Selles vanuses lapsed mängivad põhiliselt reeglitega mängu, sest see tugineb enam loogilisele mõtlemisele ja vastab konkreetsete operatsioonide perioodile, mis kestab umbes 6-12 eluaastani. Sellele perioodile on iseloomulik sotsiaalse arengu aktiveerumine, enesekeskuse vähenemine. Muusikaõpetuses on reeglitega mängudeks peegel, kaja ja küsimus- vastus, mille piirides on mängijad siiski vabad. 7a lastel võtame kasutusele ka kaanoni. Selles vanuses kasutatakse ka improviseerimismänge, sest rütmitunne võimaldab juba luua iseseisvaid ja lõpetatud struktuure. Kasutatakse üksikimprovisatsiooni, partneriimprovisatsiooni ja grüüimprovisatsiooni.

Kasutatud kirjandus:

- Monika Pullerits „Muusikaline draama algõpetuses- kontseptsioon ja rakendusvõimalusi lähtuvalt C. Orffi süsteemist”.
- M. Pullerits „Koolimuusika”.
- H. Jürisalu „Koolimuusika”.
- V. Tormis „Koolimuusika”.

Valdkond Liikumine

Valdkond Liikumine

Eesmärgid

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid

Õpisisu

- kehalise kasvatuses alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- põhiliikumised;
- liikumismängud
- erinevad spordialad
- tants ja rütmika

0-3 aastased lapsed

Eesmärgid

- Luua tingimused, mis ergutaks lapsi liikuma
- Käimise soodustamine esemeid kandes, lükates, vedades;

Õpisisu

- Kõnd/jooks kindlas suunas;
- Kõnd mööda piiratud pinda;
- Kõnd üle takistuste;
- Palli veeretamine, viskamine, püüdmine;
- Roomamine toengpõlvituses sellele järgneva läbipugemisega;
- Kõnd täiskasvanu abil üle võimlemispingi;
- Matkimis- ja fantaasiamängud

2 aastased lapsed

Eesmärgid:

- Ühistegevuse harjutamine täiskasvanu juhatusel
- Liikumisvilumuse suurenemisest rõõmu tundmine ja nautimine
- Laps oskab mängida matkimismänge

- Palliga mängimise võimaluste tutvustamine (veeretamine, viskamine);
- Trepist ülesmineku harjutamine;
- Vaba liikumine muusika järgi

Õpisisu:

- Kõnd ja jooks otsesuunas täiskasvanu järel
- Kõnd ja jooks ruumi ulatuses läbisegi;
- Esemete lükkamine enese ees ja vedamine enese järel;
- Kannab mänguasju/ esemeid ühest kohast teise;
- Hüplemine paigal, edasiliikumise ja üle vaibale asetatud nõöri;
- Viskab palli täiskasvanule ja kaugusesse;
- Korjab mänguasju/esemeid;
- Roomab kápuli esemete vahel;
- Mitmesugune läbipugemine ja üleronimine;
- Mitmesugused peitmis- , otsimis- ja näpumängud.

Pädevused 2 eluaasta lõpuks

- Jookseb täistallal
- Hüpleb täistallal
- Ripub kangil, jõudu kiikumiseks veel ei jätku
- Ronib üle madalate esemete

3-aastased lapsed

Eesmärgid

- Laps tunneb emotsionaalset rahuldust ja tekib huvi liikumise vastu.
- Laps tunneb põhilisi liikumisoskusi; kõnd,jooks, hüpped
- Laps teab põhilisi ühistegevusi: liikumismängud, muinasjutuvõimlemine matkiv võimlemine
- Laps oskab kasutada suuriliikumist soodustavaid mänguvahendeid.
- Laps oskab arendada sõrmelihaseid, orienteeruda ruumis,hoida tasakaalu.

Õpisisu

- Kõnd ja jooks otsesuunas, siira-viira ja kolonnis (täiskasvanu järel)
- Kõnd piiratud pinnal, trepil, ringjoonel, kaldlual, üle takistuste, peatustega, suunda muutes,
- Juurdevõtusamm ja päkk-kõnd,
- Üleminek jooksult kõnnile ja vastupidi,
- Hüplemine kahel jalal ja edasiliikudes,
- Hüpe üle takistuste (laius 10-30 cm või kõrgus 5 cm) ja allahüpe (10-20 cm),
- Palli veeretamine ühe ja kahe käega, läbi väravate ja esemete pihta,
- Esemete ja palli viskamine kaugele, kasti, maha, üle nõöri, täiskasvanule,
- Mahavisatud ja täiskasvanu visatud palli püüdmise,

- Roomamine toengpõlvituses, käpuli, kõhuli, kaldlual, tasakaalupingil, esemete vahel,
- Ronimine kaldredelil ja varbseinal (juurdevõtusammuga).

Pädevused 3 eluaasta lõpuks

- Liigub vabalt, valitseb edaspidi ja tagurpidi liikudes oma keha;
- Hüpleb koosjalgadega;
- Teeb täiskasvanu abiga kukerpalli;
- Kasutab mitmesuguseid (töö)vahendeid (kühvli, pliiatsit jm);
- Nimetab eseme osi, paigutab neid ümber täiskasvanu juhendamisel (karbid, kausid jms), asetab klotse üksteise peale;
- Keerab raamatulehti ühekaupa.

4-aastased lapsed

Eesmärgid:

- Laps tunneb huvi huvi osavõtuks liikumismängudest ja harjutustest
- Aps oskab tegutseda koos kaaslastega, sooritada harjutusi ühes tempos ja vastavalt liikumisõpetaja demonstratsioonile.
- Laps oskab pöörata erilist tähelepanu tasakaalu arendamisele;
- Laps oskab mängida sõbralikult, täites põhilisi mängureegleid.

Õpisisu

- Kõnd/ jooks kolonnis ühekaupa, läbisegi peatustega, ületades takistusi, kitsal rajal erineva tempoga;
- Hüpped paigal kahel jalal, edasiliikudes, üle tühise;
- Hüplemine tühiselt tühisele;
- Palli veeretamine seinast seinale, läbi värava paarilisele, esemete pihta;
- Palli viskamine üle nööri kahe käega, parema ja vasaku käega;
- Roomamine toengpõlvituses esemete ümber ja alt, võimlemispingil ja kaldlual;
- Ronimine varbseinal juurdevõtusammudega ;
- Tasakaal – kõnd, harjutused võimlemispingil, kõnd joonel/nööril, paigal keerlemine;
- Paigalt kaugushüpe, sügavushüpped.

Pädevused 4 eluaasta lõpuks

- Hoiab ja kasutab õigesti pliiatsit, pintslit ja lusikat;
- Paneb kokku ja teeb lahti keerukamaid esemeid: mänguasjad, keeratava kaanega

- purgid jne;
- Kõnnib mööda looklevat teed ja üle pingi;
- Roomab toengpõlvituses, kasutades käsi ja jalgu vaheldumisis;
- Ronib varbseinal juurdevõtu sammuga

5- aastased lapsed

Eesmärgid

- Laps tunneb liigutuste koordineerimise, õigete kehaosade õiget asendit harjutuste sooritamisel;
Laps oskab olla olla juhtija kolonnis, orienteeruda ruumis;
- Laps oskab mängida sõbralikult, täites põhilisi mängureegleid, täita juhtmängija rolli, osata toime tulla erinevates olukordades

Õpisisu:

- Kõnd päkkadel, kandadel, edasi-tagasi, kükk-kõnd;
- Kõnd/jooks üle takistuste, seisakutega, siksakina, pikkade-lühikeste
- sammudegasääretõstejooks, põlvõstejooks, vahelduvalt jooksu-
- ja hüplemisharjutustega, erineva tempoga, suuna muutumisega;
- Sulghüplemine-paigal, pööretega, märgilt-märgile,
- harkihüplemine, sügavushüpped, kaugushüpe paigalt, hüplemine üle kõrguste, batuudil, hüplemine hübitsaga, hüppepalliga;
- Palli viskamine üles-, maha-, vastu seina-, paarilisele-püüdmine, põrgatamine
- kahe- vasaku- parema käega, visked vertikaalsesse märklauda;
- Roomamine kõhuli põrandal, võimlemispingil, selili, pugemine tunnelist;
- Ronimine varbseinal vahelduva sammuga, toengpõlvituses kaldlaual, köiel,
- rippseis pööre selitsi-rinnutsi;
- Tasakaal-seis ühel jalal käte erinevate asenditega, seis topispallil, jooks
- võimlemispingil, seis päkkadel silmad suletud, köiel kõnd juurdevõtusammudega
- kõrvale, selg ees, harjutused silmad kinni,
- Harjutused matil- kägar, käte haardega ümber põlvede, veeremine turjale ja tagasi,
- türel ette,
- Teeb endale ise kiigel hoogu.

Pädevused 5 eluaasta lõpuks

- Valitseb oma liigutusi ja koordineerimise tasakaalu nõudvate harjutuste täitmisel (kõnd päkkadel, kõnd pingil, hüplemised kohapeal jne);
- Viskab palli enda ette maha, üles ja püüab kinni;
- Ronib redelil vahelduva sammuga;
- Püüab enamiku kordi palli, kui täiskasvanu viskab 3 sammu (u 1,5m) kauguselt;
- Trepist alla tulles astub kordamööda mõlema jalaga ilma vahesammuta;

- Hüppab hüppenööriiga ühel või kahel jalal minimaalselt 2 korda;
- Plaksutab käsi etteantud rütmis, liigub/tantsib muusikarütmis ;
- Lõikab, voldib lihtsaid kujundeid, voolib kujukesti;
- Oskab täpselt täita mängureegleid ja mängib mängu lõpuni.

6-aastased lapsed

Eesmärgid:

- Harjutuste sooritamisel saavutada loomulikkus, kergus ja liigutuste kergus;
- Laps oskab kasutada mitmesuguseid jooksu- ja kõnniharjutusi sõltuvalt tingimustele;
- Laps oskab hinnata nii enese kui ka laste käitumist mängudes.
- Laps oskab sooritada harjutusi täpselt, rütmidõigelt ja kindlas tempo.
- Oskab liikumismängudes arvestada võistkonna huviseid.

Õpisisu:

- Liikumine võimalikult mitmekesine ja keha erinevaid piirkondi koormav: jooksumängud, ronimine, roomamine jne.
- Baasmotoorsete tegevuste harjutamine võimalikult mitmesugustes mängudes, nende kasutamine erinevates olukordades ja tingimustes; liikumisviiside varieerumine
- Tasakalu arendamine: harjutused tasakaaluharjutustega, kehaasendi ja liikumissuuna muutmine, peatumine liikumisel, tised, jalgrattasõit, uisutamine, suusatamine.
- Kehaliste võimete arendamine
- Mitmesugused (lühikeste distantsidega) jooksumängud;
- Oma keha raskuse kasutamine koormusena jõuharjutustes (ronimine, roomamine, üldarendavad harjutused...)
- Liikumine mitmesuguses keskkonnas üldise töövõime tõstmiseks(ujumine, suusatamine, jooks ja mängud maastikul, lumes või vees);
- Liikumisimprovisatsiooni- harjutused (n.ö. probleemülesannete lahendamine ja kehaosade tunnetamisharjutused.);
- Harjutused mitmesuguste vahenditega (nn käsitemisharjutused);
- pallide viskamine-püüdmine “trikid”.
- Rütmiharjutused: liikumine muusika, laulmise, rütmisalmide saatel, tantsud, laulumängud, harjutused paarilisega.

Pädevused 6 eluaasta lõpuks

- On kehaliselt aktiivne;
- Valitseb oma liigutusi ja liikumist erinevates mängudes ja tegevustes nii ruumis, maastikul kui ka tänaval;
- Säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumisel, kontrollib oma kehaasendit kõndimisel, istumisel ja seismisel;
- Hoiab rütmi laulmisel ja liikumisel, kooskõlastab oma liikumisi-liigutusi kaaslaste omaga, kohandab oma liikumiste-liigutuste rütmi etteantud rütmis;
- Oskab käsitseda mängu- ja spordivahendeid: visata- püüda-lüüa palli, veeretada rõngast, tiirutada hüpitsat ja hoonööri, hüpitsaga hüpata;
- Kasutab lihtsaid tantsusamme, tantsides üksi, paarilisega ja rühmas;
- Käsitseb õieti kirjutus- ja töövahendeid: pliiatsit, pintsli, kääre, nõela, naasklit, söögiriistu;
- Liigub ja liikleb ohutusnõudeid arvestades.

Vahendid:

Varbsein, teisaldatavad kangid ripeteks, võimlemisrõngad, võimlemispingid + poom, võimlemismatid õhukesed ja paks, kaldmatt, kaared, kõrgushüppestid, tunnelid, langevari, köieveokõis, kotijooksukotid, kelgud, suusad, uisud, tasakaalurada, kompad, terakotid, võimlemisrullid, võimlemiskepid, hüpitsad, hoonöör, lindid, ekspanderkummid, “nuudlid”, trapets, puzzle matid, rätikud, lipukesed, klotsid, vahtkummist täringud, väikesed värvilised rõngad, tennisepallid, väikesed vahtkummpallid, jalgpallid, keskmised pallid, kangurupallid, rannapallid, keskmised vahtkummpallid, topispallid, pallimere pallid, hantlid, pöördetähised, stopper, mõõdulint, eripikkuses nõõrid, vile, esinemisriided.

Kasutatud kirjandus

Alushariduse raamõppekava. 1999.

Laps on peagi koolilaps. Koolivalmidusest ja selle kujunemisest. 1999. Koostaja E. Kullerknup- Aura Trükk.

Lasteaiaõpetaja käsiraamat. Õppe- ja kasvatustööst kuni kolmeaastaste lastega. 2003. Koostaja M. Mänd- Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Liikumisõpetus. 1998. Koostaja I. Seppel- Haridusministeerium.